

Додаток V до протоколу № 1.**Життєпис і літературна діяльність С. О. Єфремова.**

Єфремов, Сергій Олександрович, народився 6 жовтня 1876 року в селі Пальчику Звенигородського повіту на Київщині, в сем'ї сільського священика. Предки, і по батькові і по матері (Крамаренки), належали до духовенства, вийшовши з місцевого селянства; первісне прізвище „Охріменки“ було перелицьоване на „Єфремових“ вже в XIX в.: в духовних школах була тоді звичка [про неї згадує Мордовець у „Дзвонарі“] міняти прізвища на латинський або великоруський штиб. Так з'являлись у нас на Україні серед щиро українських родин Беневоленські, Лакриментови, Тацитурнови і навіть Смирнови (Леницький—lenis—Смирнов).

Дитячий вік Сергія Олександровича Єфремова минав у тому ж таки Пальчику, над річкою Тікичем. Читати вивчився хлопець на 5-му році, випадком слухаючи, як учено старшого брата. Читав усе, що крадькома діставав з батькової бібліотеки: старі підручники історії, історичні статті з „Андрієшівського“ календаря [з 1860-х років], „Дѣтскій Міръ“ і „Родное Слово“ Ушинського, лубочні видання од корольових, як от про Бову-Королевича та Єруслана Лазаревича, „Вѣстникъ Юго-Западной и Западной Россіи“, „Вѣстникъ Краснаго Креста“ [додатки літературні], старі річники „Сына Отечества“, „Маяка“, альманахи 30-х і 40-х років, хрестоматії [„Пчела“ і ин.], де-що з Жуля Верна й Гоголя, з Марка Вовчка й Мордовця [українською мовою], Шевченкового „Кобзаря“, „Читанку“ Хуторного, порізнені книжки „Русской Мысли“ й „Отечественныхъ Записокъ“ і т. и. Найбільш подобались хлопцеві історичні статті й оповідання про козаччину з календарів і з „Дѣтскаго Міра“, а надто Гоголів „Тарас Бульба“. Пам'ять мав дуже добру; ще не вмівши читати, з пам'яті оповідав слово в слово про подію 1-го марця, прослухавши читану в голос газету. Дуже любив казки і тому мав особливу пошану до пекарні, де збиралася довгими зимовими вечорами або вдосвіта челядь з її веселими жартами, нескладними інтригами й цікавими оповіданнями. В літку надолужував гулянками з однолітками-хлопцями на полі, на пасовиську, на баштані, на тирлі. Доводилось тікати потаємці і взагалі критися в тими „мужицькими“ звязками й стосунками.

Року 1886. Єфремова дано до духовної школи в Умані, де і вчився п'ять років (до 1891 р.). Життя в невеликому провінційальному місті, на передмісті, нічим власне од сільського не одрізнялось. І тут па-

нувала всюди українська мова [уманські міщани говорили по-українськи чудово], і з нею звязувалися всі інтимні переживання, все внутрішнє життя, паралізуючи цілком впливи офіційного обрусительства, на яке тільки й могла здобутись чужа, непривітна школа. Матеріалу для читання стало тепер більше. Хлопець незабаром перечитав мало не всю шкільну бібліотеку й почав добувати книги стороною. Наука давалась легко, хоча й не до неї, а до читання більше навик хлопець. Почав з Майн-Рида, Густава Емара, Марієта, Купера, потім перейшов до творів російських класиків (Пушкина, Лермонтова, Тургенєва, де-що з Л. та О. Толстих, Писемського, Достоевського), а також до українських письменників (Котляревський, Шевченко, Ів. Левицький—діставав їх у знайомих семінаристів та міщан). Українські письменники надили тим, що давали рідний, до дрібниць знайомий, споминами овіяний побут, покріплюючи стихійні впливи околицьних обставин та осередку. Питання про мову вирішалося, таким чином, само собою, і книга „мужицькою“ мовою здавалась річчю цілком натуральною. До того ж таки часу належать і перші зародки книголюбства: мав власного Пушкина, „Разсказы изъ русской истории“, здається, Павловича, кілька лубочних виданнів [пригадується якийсь „Шерстобит“], українських метеликів, то-що.

Р. 1891-го Єфремов перейшов на вчиття до духовної семінарії в Києві. Життя у великому місті одхилило завісу з нових скарбів людського розуму. Світове письменство давало невичерпаний матеріал до читання, кипуче товариське життя виховувало громадянські настрої. Надто полеміка між народництвом та марксизмом і палкі відгуки тієї полеміки в товариському гурті примусили загататись над оснівними питаннями світогляду й світозання. З російського письменства найбільший слід на світогляді лишили твори Щедрина, Успенського та Короленка; з поля публіцистики й критики—Добролюбова, Шелгунова, Скабичевського, а найбільш Михайловського. Журналістика, особливо „Русское Богатство“ з 1893 р., зробилась керманичем у житті. З першого ж року перебування у Києві, Єфремов натрапив на українську громаду в семінарії, де стрівався з такими людьми, як М. С. Грушевський, Ол. Лотоцький, небіжчики Л. Скочковський та Кедреновський; мав щастя слухати викладів Вол. Антоновича, познайомився з Ол. Кониським та Ів. Левицьким-Нечуєм. Інтерес до письменства й захоплення ним збільшувались. З українського письменства величезне враження зробили твори Мирного („Хиба ревуть воли, як ясла повні“), Левицького („Хмари“, „Причепа“), Свидницького („Люборацькі“), Франка („В поті чола“), публіцистичні праці Драгоманова. З українських виданнів досить регулярно читано „Зорю“ та „Правду“, іноді „Народ“

та „Житте і Слово“. Всіма новинками, як російського, так і українського письменства користувався Єфремов, почасти сам купуючи, а найбільше беручи їх з нелегальної бібліотеки, що належала згаданій семінарській громаді. Як на ті часи, бібліотека була досить добра; частина її згодом перейшла в подарунок до київської „Просвіти“. Всі нелегальні видання з тієї бібліотеки один час і переховувались у Єфремова, що жив на квартирі у свого брата, ректора семінарії.

На початку 1896 р. по одній голосній тоді семінарській „історії“ [по-части в зв'язку з царською коронацією того року] Єфремов покинув семінарію; не добувши курсу, з репутацією „политически неблагонадежного“. Витримавши на другий рік іспит зрілості (при 1-шій гімназії в Києві) екстерном вступив до Київського університету на юридичний факультет, не рвучи зв'язків з семінарською громадою. Скінчив університета р. 1901—го. Нахил до літературної роботи за ці часи вже зовсім окристалізувався, і, скінчивши університета, Єфремов цілком віддався літературі. Року 1905—1907, а також і 1919-го відбував не раз вселюдну тюремну повинність. Працював у Всеукраїнській Організації („Товариство Українських Поступовців“), у Селянській Спільці першої формації (1905 р.), в партії (радикальній, радикально-демократичній і соціалістів-федералістів). Був заступником Голови Укр. Центральної Ради і першим Генеральним Секретарем справ міжнародних (1917-го р.).

Писати [українською мовою] почав Єфремов на шкільній лавці, з року приблизно 1893-го, а вже р. 1895-го надруковано в „Дзвінку“ перші його праці (белетристика). З того часу Єфремов брав участь у таких виданнях (хронологічно): „Дзвінок“ (1895), „Зоря“ (1895), „Правда“ (львівська 1896), „Руководство для сельских пастырей“ (1896; офіційна семінарська робота), „Записки Научного Товариства ім. Шевченка“ (1898—1905, огляди і рецензії), „Літературно-Науковий Вістник“ (1898—1905, 1907, 1917, — сила дрібних заміток і рецензій надто за р.р. 1899—1903), „Кіевское Слово“ (1899), „Сынъ Отечества“ (1899, 1905), „Волянь“ (1899, 1901), „Жизнь и Искусство“ (1900), „Кіевская Газета“ (1900, 1903), „Кіевская Старина“ (1901—1905, літературно-критичні й публіцистичні статті, рецензії, дрібні замітки), „Кіевскіе Отклики“ (1905, 1907, — між иншим перша в Росії газетна стаття українською мовою в 1905 р.: „Чи буде суд“), „Хлібороб“ (лубенський, 1905), „Громадська Думка“ (1905—1906), здебільшого передовиці, публіцистичні статті й фельетони), „Нова Громада“ (1906, — огляди українського й російського життя), „Русское Богатство“ (1905—1914), „Рада“ (1907—1914, передовиці, огляди, літературно-критичні і публіцистичні фельетони і т. и.), „Кіевскія Вѣсти“ (1907—1910),

„Кіевская Искра“ (1908), „Газета“ (1909), „Przegląd Krajowy“ (1909), „Ukrainische Rundschau“ (1909), „Світло“ (1910—1914), „Кіевская Мысль“ (1910—1914, 1917), „Русскія Вѣдомости“ (1910, 1914—1915), „Les Annales des Nationalités“ (1911), „Украинская Жизнь“ (1912—1917, статті, огляди, рецензії), „Дніпрові Хвилі“ (1913), „Завѣты“ (1913), „Приазовскій Край“ (1914), „Русскія Записки“ (1914), „Голосъ Минувшаго“ (1914—1917), „Україна“ (1914), „Основа“ (одеська, 1915), „Боротьба“ (нелегальна, 1915), „Ежемесячный журналъ для всѣхъ“ (1915), „Сѣверныя Записки“ (1916), „Промінь“ (московський, 1916—1917), „Муравейникъ“ (1917), „Нова Рада“ (1917—1919, передовиці, огляди, літературно-критичні й публіцистичні статті), „Извѣстія Исполнительнаго Комитета Кіевскаго Совѣта Объединенныхъ Общественныхъ Организаций“ (1917), „Власть Народа“ (1917), „Книгарь“ (1917—1919), „Записки Українського Наукового Товариства в Київі“ (1918), „Наше Минувле“ (1918—1919), „Просвітянин“ (1918), „Українська Кооперація“ (1919), „Громада“ (1919) та у всяких збірниках і альманахах, переважно українських. За цей же час таки Єфремов редагував журнал „Нову Громаду“ (кн. IV—VIII, інші місяці просидів у тюрмі) спорадично кількома нападами „Громадську Думку“ (як наказний редактор, був заарештований в серпні 1906 р.), „Раду“ й „Нову Раду“, а також усі видання видавництва „Вік“ з року 1900-го. Підписував свої статті Єфремов або повним прізвиськом, або ініціалами С. Є., С. Є.—мов, або псевдонім—Ромул, не рахуючи випадкових псевдонімів та криптонімів (С. Охріменко, С. Палець, Spectator, С. Ярошенко, Р. Дніпровенко, Сергій, С. Ситковецький, Липовчанин, Земець, Киянин, Scriba, Волосожар, Тр. Лановий, Немо, П. Устяк, С. Александрович, С. А.—вич, то-що), але величезна більшість газетних статтів була без підпису. Всього з праць Єфремова надруковано по-над 3000 назв, з яких у поданий тут показник заведено тільки літературні і хіба головніше з публіцистичних.

На белетристиці, що нею С. О. Єфремов розпочав свою літературну кар'єру, він довго не стояв; його спеціальністю зробилася літературна критика та історія письменства.

За царських часів, коли над науковим письменством тяжіла заборона, С. О. Єфремов видав дуже добрий „сурогат“ історії української літератури—уміло дібрану антологію „Вік“ з біографіями письменників [3 томи—1902 р.]. А як стало можна в російській Україні друкувати й наукові українські речі, С. О. Єфремов видав справжню „Історію українського письменства“, починаючи з найдавніших ще великокняжих часів [1 і 2 вид. 1911 р., 3 вид.—1917 р., коротке підручне—1918 р.].

До цієї капітальної праці С. О. Єфремов підготовлював матеріал на протязі довгих років, монографічно працюючи як над студіюванням наших старих, класичних письменників, так і систематично стежачи з великою увагою за всіма новинами нашої літератури і негайно подаючи свою критику й рецензії на них.

Отак, батька нового українського письменства Івана Котляревського Єфремов не тільки критично перестудював, не тільки подавав свої наукові критики й рецензії на праці про К. [як от про Стешенкову працю 1912 р.], але й зладив нові критичні видання його писань, з науковими передмовами, з багатими біо-і бібліографічними замітками та увагами [1909 і 1918 р.р.]. Українська Академія Наук, обравши С. О. Єфремова своїм членом, повинна буде негайно доручити йому справді академічне критичне видання Котляревського—і ніхто краще за Єфремова не зможе виконати таку завдачу. Із дальших наших літературних класиків першої половини XIX в. і аж до кінця 60-х років С. О. Єфремов працював трохи чи не над усіма: над галицьким Котляревським—Марк. Шацкевичем [1911, 1912], над Гребінкою [якого Єфремов видав з своєю передмовою, 1905, 1912], Квіткою-Основ'яненком [1918], М. Вовчком [1907], Кулішем і його дружиною Г. Барвінок [1911—1912], Свидницьким [1911, що його чудову повість „Люборацькі“ Єфремов і видав у світ поправно] і над багатьма другими. Але, звичайно, лев'ячу частину праці Єфремова захопив собою Шевченко. Ще молодиком, під доглядом покійного О. Я. Кониського, Єфремов працював над українським перекладом Шевченкових російських писань. Відколи одчинився за кордоном „Літературно-Науковий Вістник“ [1899 р.], Єфремов що року подавав у ньому низку статтів і заміток про Шевченка, про відношення давніх і теперішніх російських письменників до Шевченка [1899—1901], про офіціальну критику на Шевченка з року 1865-го [1905 у „Збірнику на честь М. С. Грушевського“] і т. д. Відколи настала змога для Єфремова та його політичних однодумців, вони стали видавати в Росії періодичний орган „Рада“, і Єфремов з першого ж року заходився вміщувати тут статті про Шевченка. Його увагу спинають: відношення українських письменників до Шевченка [1907], „Шевченкова“ мова [1907], славновісне Шевченкове „Посланіє“ [1907]; він спинається над новим виданням „Кобзаря“ [1908], що над ним попрацював покійний В. Доманицький, і т. д. і т. д. Дбаючи про те, щоб спопуляризувати Шевченка серед як найширшої публіки, Єфремов нарешті пише просвітню книжечку про Тарасове життя й поетичні писання, книжечку, що 1908 р. видержала два видання, а потім друкувалась наново [останній раз 1917 р.].

І в цей момент, як я пишу ці рядки, Т-во „Просвіта“ видає в серії своїх видань вседоступну розвідку С. О. Єфремова про паломництво в Мекку й Медину всіх українців: „Шевченкова Могила“.

Письменників після Шевченка, післяреформенної доби, які вже нашими часами встигли теж зробитися класиками, критик Єфремов студював неменш, коли не більше, ніж старих. Досить згадати спеціальну основну його розвідку про повістяр Ів. Нечуя Левицького: „Бытописатель пореформенной Украины“ [„Кіевская Старина“, 1905], про видатного галицького письменника-енциклопедиста Івана Франка [1903, 1912 і 1917], про драматурга Карпенка-Карого [1908, 1910], що до його „Драм і Комедій“ С. Єфремов навіть дав вступну редакційну статтю [1910], про славного нашого музику М. В. Лисенка [1912] і др. Чужі люди, прихильні до українства, як академик Хв. Е. Корш [1915], або досі живий патріарх української літературної історії акад. М. І. Петров [1918], знайшли у С. О. Єфремова щирі оцінки.

З Єфремовських статтів про українських письменників молодших, зовсім близьких до нас, але вже не живих тепер, зазначім статті про Б. Грінченка [1910, 1911, 1912, 1913], про Лесю Українку [1912, 1913], М. Коцюбинського [1918] і др.

Мабуть чи не найбільшу частину своєї критичної уваги присвятив С. Єфремов витворам сучасної української літературної творчості.

В „Кіевской Старині“ та в українських часописах він систематично вів огляд усього нового, що виходило в світ по-українськи, спиняючись далеко не тільки над позитивним і добрим, але ще більш над негативним і слабим.

В своїх критичних оцінках нових течій і нової продукції Єфремов являється справді критиком об'єктивним академічного рангу. Він розуміє, що можна і треба в письменстві шукати нових шляхів, але перестерігає перед декадентськими манівцями [„Въ поискахъ новой красоты“ — „Кіевск. Стар.“, 1902; „Літературний намул“, — „Рада“, 1908]. Він високо-високо цінить художній талан Винниченка — і безпощадно осуджує його антихудожні своєрідно-етичні тенденції та його своєрідну мораль [„Гнучка чесність“ — „Рада“ 1909]. Він вітає новітній талан Олеса, але нагадує, що поетові треба над своїм таланом працювати та його вивершати [„Муза гніву і зневір'я“ — „Рада“ 1909; „В боротьбі з забуттям“ 1911]. Само собою ясно, що з усяким літературним сміттям, яке тільки захаращує нашу літературу, не даючи нічого додатнього, критик Єфремов не церемониться. Досить згадати його дотепну розвідку про всяких наших „малоросійських драматургів“, ім же ність числа („Літературний Бонавентура“ — „Кіевск. Стар.“ 1905).

Коли-б усі критичні статті, розвідки, рецензії і дрібні замітки С. Єфремова, навіть про найдрібніші третьорядні літературні явища зібрати до купи та надрукувати окремим томом [а певно це й буде колись зроблено], то це буде чудовий матеріал для історії новітнього письменства,—матеріал, який і дальшими поколіннями читатиметься з захопливим інтересом, бо все, що пише Єфремов, він пише картинно, жваво, дотепно, розумно і прекрасною, бездоганною, зразковою українською літературною мовою, додам до того. Для філолога-стиліста, для літератора-пуриста, який боронить чисту народність в нашій мові, читати статті Єфремова одна суцільна насолода та втіха. І це треба сказати не тільки про наукові статті Єфремова, а взагалі про всі його писання. Бо єсть у нього чимало ще й публіцистичних статтів [на них спинятися мені тут немає чого]—і з літературно-філологічного боку їх можна назвати просто класичними. Академічна Комісія для складання словника живої української мови повинна буде вичерпати всі статті Єфремова як найповніше.

Коли ж по статуту Академії Наук (§ 6, а, прим. 2) академики класу красною українською письменства повинні дбати, „щоб українська літературна мова добре розвивалася й була чиста“,—то С. Єфремов повинен бути поставлений на першому місці серед усіх можливих кандидатів.

Акад. А Кримський.

Додаток VI до протоколу № 1.

Спис праць С. О. Єфремова.

1895 рік:

1. Неслухняні діти. Оповідання („Дзвінок“, ч. 2, 20 січня; підпис *С. Охріменко*).
2. Пригода з молодими рибалками (там же, ч. 12; підпис *Сергій Палець*).
3. Жид. Нарис („Зоря“, ч. 24; підпис *Сергій Палець*).

1896.

4. Полеміка київських часописей з приводу українського питання („Правда“, ч. 9 і 10; підпис—*Сергій Охріменко*).

1898.

5. Рецензія на книгу: „Осадчий, Образованные земледѣльцы въ Южной Россіи. Кієвъ, 1897“ („Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка“, т. XXII; підпис—С. Є.).

6. Рецензія на працю: „И. В. Галантъ. Къ исторіи поселенія евреевъ въ Польшѣ и Руси вообще и въ Подоліи въ частности“. „Восходъ“, 1897 (там же, т. XXV; підпис—С. Є.).

7. Рецензія на книгу: „Т. И. Осадчий, Крестьянское товарищеское землевладѣніе въ Херсонской губерніи. Одесса, 1897“ (там же, т. XXVI; підпис—С. Є.).

8. З російської України [XI археологічний з'їзд у Києві] („Літ.-Наук. Вістник“, кн. VIII—IX; підпис—*Spectator*).

1899.

9. За-для родини. Оповідання („Літ.-Наук. Вістн.“, кн. I).

10. Ів. П. Хильчевський. Посмертна згадка (там же, кн. II).

11. Рецензія на книгу: „В. Катрановъ, О малорусской драмѣ. Одесса, 1899“ (там же, кн. V, хроніка і бібліографія; підпис—С. Є.).

12. Рецензія на книгу: „А. И. Краснокут-й, Обжинки. Харків, 1898“ (там же, кн. VII, хроніка і бібліографія; підпис—С. Є.).

13. Рецензія на книгу: „Д. В. Кулида, Козаче слово. Кременчук, 1899“ (там же, підпис—С. Є.).

14. Пушкин contra Шевченко! (там же, підпис—С. Є.).

15. Новини нашої літератури. Де-що з приводу нового видання „Кобзаря“ (там же, кн. VIII).

16. Пушкин і Україна (там же, хроніка і бібліографія; підпис—С. Є.—*мов*).

17. Шевченко і російські письменники (там же, кн. XI, хр. і бібл., підпис—С. Є.).

18. Рецензія на книгу: „Жарко Я., Оповідання. СПб., 1899“ (там же; підпис—С. Є.).

19. П. О. Лашкарев. Некролог (там-же, кн. XII, хр. і бібл., підпис—С. Є.).

20. С. Ю. Петрі. Некролог (там же; підпис—С. Є.).

21. Рецензія на: „Сборникъ матеріаловъ для описанія мѣстностей и племенъ Кавказа, в. XXIII. Тифлисъ, 1897“ („Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка“, т. XXVIII; підпис—С. Є.).

22. Рецензія на книгу: „И. Поляковъ, Крупное землевладѣніе на Волыни. Кіевъ, 1898“ (там же, т. XXIX; підпис—С. Є.).

23. Рецензія на книгу: „Описаніе отдѣльныхъ русскихъ хозяйствъ, в. III. СПб., 1897“ (там же; підпис—С. Є.).

24. Произведенія А. С. Пушкина въ переводѣ на українскій языкъ („Кіевское Слово“, ч. 4056; без підпису).

25. Объ украинскихъ переводахъ произведеній А. С. Пушкина („Сынъ Отечества“, ч. 104; підпис—С. Е-мовъ).

26. А. П. Стороженко. Къ 25-лѣтію смерти („Кіевское Слово“, ч. 4251).

27. „Кіевская Старина“ въ 1899 г. („Волынь“, ч. 195).

1900.

28. Рецензія на книгу: „П. Райський і М. Сластин, Сват Крисогон. Харків, 1896“ („Літ.-Наук. Вѣстник“, кн. I, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).

29. Рецензія на книгу: „Ів. Спілка, Козача помста. Харків, 1899“ (там же; підпис—С. Є.).

30. Д. В. Григорович. Некролог (там же, кн. V, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).

31. Шевченкові „душі“ і „московська міра“ (там же, кн. VI, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).

32. Російська часопись про українські справи (там же; підпис—С. Є-мов).

33. Рецензія на книгу: „Б. Гринченко, Народные спектакли. Черниговъ, 1900“ (там же, кн. VII, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).

34. Е. І. Борисов. Некролог (там же; підпис—С. Є.).

35. Л. Майков. Некролог (там же; підпис—С. Є.).

36. Похорони. Нарис (там же, кн. X).

37. В. С. Солов'єв. Некролог (там же, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).

38. Курочкин і Шевченко (там же, кн. XI, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).

39. Рецензія на книгу: „С. Ясинський, Кара Божа, оповідання. Луцьк, 1899“ (там же; підпис—С. Є.).

40. Рецензія на: „Извѣстія Общества любителей изученія Кубанской области, в. I. Екатеринодаръ, 1899“ („Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка“, т. XXXIV; підпис—С. Є.).

41. Рецензія на книгу: В. П. Горленко, Українскія были. Кіевъ, 1899“ (там же, т. XXXVII; підпис—С. Є.).

42. А. К. Саксаганскій (Иллюстр. приложение къ газетѣ „Жизнь и Искусство“ ч. 3—4; підпис—С. Е-мовъ).
43. А. П. Затыркевичъ-Карпинская (там же, ч. 5—6; підпис—С. Е-мовъ).
44. А. Я. Конисскій. Некролог („Кіевская Газета“, ч. 351; підпис—С. Е-мовъ).

1901.

45. Останні години життя, смерть і похорон О. Кониського („Літ.-Наук. Вістник“, кн. I).
46. Гумористичний орган (там же, кн. II; підпис—С. Є.).
47. „Говорила баба до самої смерті“ (там же; підпис—С. Є.).
48. Македонське питання і сучасні фарисеї (там же; підпис—С. Є.).
49. Остання поезія Щоголева і іронія „Новаго Времени“ (там же, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).
50. Жертвинашого лихоліття: М. Т. Симонові С. Д. Ніс (там же, кн. IV).
51. К. М. Теофилактів. Некролог (там же, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).
52. Дещо з приводу сучасного українського театру (там же, кн. V, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).
53. Холера. Оповідання (там же, кн. VI).
54. Шевченкові роковини і російська преса (там же, кн. VII).
55. А. Я. Конисскій. Некрологъ („Кіевская Старина“, кн. I; підпис—Матушевскій-Ефремовъ).
56. А. Я. Конисскій. Некрологъ. Оттискъ изъ журнала „Кіевская Старина“. Кієвъ, 1901.
57. А. П. Затыркевичъ-Карпинская („Корифеи украинской сцены“, К. 1901; без підпису).
58. А. К. Саксаганскій (там же; без підпису).

1902.

59. Національне питання в Норвегії („Літ.-Наук. Вістник“, кн. I і II).
60. Одиссея перевертня. Д. Вергун у Кієві (там же, кн. I; підпис—С. Є.).
61. Літературний процес і суд проф. Флоринського над самим собою (там же, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).

62. і в. Миклашевський. Некролог (там же, кн. II, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).
63. М. Наумов. Некролог (там же; підпис—С. Є.).
64. М. Ремезов. Некролог (там же; підпис—С. Є.).
65. М. Шугуров. Некролог (там же; підпис—С. Є.).
66. Л. Лесевичева. Некролог (там же; підпис—С. Є.).
67. Драгоманов і Тургенев (там же, кн. VI, хр. і бібл.; підпис—С. Є.).
68. Огляд українського письменства (там же; підпис—С. Є.).
69. Ол. Лазаревський. Некролог (там же; підпис—С. Є.).
70. Огляд „Русскаго Богатства“ за р. 1901 („Записки Наук. Т-ва ім. Ш-ка“, т. I, наукова хроніка; підпис—С. Є.).
71. „Вік“. Київ, 1902. Три томи (біографії письменників; без підпису).
72. Исидоръ Шараневичъ. Некрологъ („Кіевская Старина“, кн. I, тек. извѣстія; без підпису).
73. Обзоръ малорусскихъ изданій 1901 г. (там же, бібліографія; підпис—С. Е-мовъ).
74. Въ борьбѣ за просвѣщеніе (там же, кн. II).
75. Рецензія на книгу: „Ив. Е. Левицкій, А. Барвинскій въ исторіи культурного движенія русскаго народа на Прикарпатъи. Львовъ, 1901“ (там же, бібліографія; підпис—С. Е.).
76. Рецензія на книгу: „П. А. Кулишъ, Хуторни недогарки. Харків, 1902“ (там же, кн. III, бібліографія; підпис—С. Е-мовъ).
77. Рецензія на книгу: „Неначе свѣтъ перевернувся. Вирши дида Мыколы. Елисаветградъ, 1901“ (там же; підпис—С. Е.).
78. Край пещеры два дубочки. Соч. С. В. Р. (передмова й уваги до балади Руданського; там же, кн. IX; без підпису).
79. Рецензія на книги: 1) „Федорченко Ив., Въ чаду мрій. Київ, 1902; 2) Г. Е. Сурмаченко, Нисенитныци. Київ, 1902“ (там же, бібліографія; підпис—С. Е-мовъ).
80. Въ поискахъ новой красоты. Замѣтки читателя (там же, кн. X, XI, XII).
81. Національне питання в Норвегії. Львів, 1902.
82. Въ борьбѣ за просвѣщеніе. Оттискъ изъ журнала „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1902.
83. Въ поискахъ новой красоты. Замѣтки читателя. Оттискъ изъ журн. „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1902.

1903.

84. Нерви. Оповідання („Літ.-Наук. Вістник“, кн. IV).
85. Критика *sui generis* (там же).
86. Наука нам (там же, кн. VI; підпис—С. Є-мов).
87. Правда і наука *sui generis*. Відповідь профана (там же, кн. XII).
88. Огляд „Русского Богатства“ за 1902 рік. („Записки Наук. Т-ва ім Шевченка“, т. XIV, наукова хроніка; підпис—С. Є.).
89. Медаль. Оповідання („Літературний збірник, зложений на спомин Ол. Кониського“. Київ, 1903).
90. Малі люде—мале й горе. Оповідання („Дубове листя“, альманах на згадку про П. Куліша. Київ, 1903).
91. Обзоръ украинскихъ изданій за 1902 годъ („Кіевская Старина“, кн. I, бібліографія; підпис—С. Е-мов).
92. Поетъ-гражданинъ (там же, кн. II).
93. Праздникъ украинской интеллигенціи (там же, кн. X).
94. Пѣвецъ борьбы и контрастовъ (там же, кн. XI—XII).
95. Поетъ-гражданинъ. Оттискъ изъ журн. „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1903.
96. Праздникъ украинской интеллигенціи. Оттискъ изъ журн. „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1903¹⁾.

1904.

97. Торжество украинской пѣсни („Кіевская Старина“, кн. I).
98. На мертвой точкѣ. Замѣтки читателя (там же, кн. V і VI).
99. Рецензії на книги: 1) „Д. Кулида, Збирникъ творивъ, кн. I. Кременчукъ, 1903“; 2) „А. З., Молоди порывання. Київ, 1904“; 3) „Федь Подолякъ, Осинни квіткы. Одеса, 1903“ (там же, кн. V, бібліографія; підпис—С. Е-мов).
100. Огляд журналів за 1903 рік. „Русская Мысль“, „Русское Богатство“, „Русскій Вѣстникъ“, „Ученыя Записки Имп. Юрьевского Университета“, „Русскій Архивъ“, „Русская Старина“,

¹⁾ Мало не ціле видання цього відбитку цензура знищила, резійшлося тільки 100 прим.

„Историческій Вѣстникъ“ („Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка, т. XIII, наукова хроніка; підпис—С. Є.).

101. Од видавництва. Передмова до книги: „М. Грушевський, Оповідання. Київ, 1904“ (підпис—С. Є.).

102. Од видавництва. Передмова до книги: „Твори Леоніда Глібова. Київ, 1904“ (без підпису).

1905.

103. Бонаventura в українській літературі. Уваги читача („Літ.-Наук. Вістник“, кн. III).

104. Наука темних людей [А. Будилевичь, Генезисъ російскаго україномана] (там же, кн. IX).

105. Новий Шевченків автограф („Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка“, т. XIV).

106. Рецензія на працю: „А. Будилевичь, Генезисъ російскаго україномана“ [„Рускій Вѣстникъ“, 1903] (там же, т. XVI, бібліографія; підпис—С. Є.).

107. Рецензія на книгу: „Въ защиту слова. СПб., 1905“ (там же, бібліографія, підпис—С. Є.).

108. Огляд журналів за 1904 рік: „Труды Кіевской Духовной Академіи“, „Странникъ“, „Русская Мысль“, „Русское Богатство“, „Образованіє“, „Ежемесячный журналъ для всѣхъ“, „Рускій Вѣстникъ“, „Рускій Архивъ“, „Русская Старина“, „Историческій Вѣстникъ“ (там же, т. XVIII наукова хроніка; підписи—С. Є.).

109. Ціна крови. Образок з життя (Збірник „На вічну пам'ять Котляревському“, Київ, 1905).

110. Додаток до „Бібліографічного показника“ (там же).

111. Однаково—чи жив, чи загинув. З хвилих настроїв (Альманах „З потоку життя“. Херсон, 1905).

112. Офіційна критика на Шевченка з р. 1865 („Науковий Збірник, присвячений М. Грушевському“. Львів, 1905).

113. Бытописатель пореформенной Украины. Къ 35-лѣтнему юбилею литературной дѣятельности И. С. Нечуя-Левицкаго („Кіевская Старина“, кн. I).

114. Литературный Бонаventura. Запѣтки читателя (там же, кн. II і IV).

115. Запѣтки на текущія темы (там же, кн. II, III, IV, V, VI).

116. Новий автографъ Шевченка (там же, кн. IV, документъ...; підпис—С. Є.).

117. Рецензія на книгу: „С. А. Блонскій, Народныя школы съ малорусскимъ языкомъ. Житомиръ, 1905“ (там же, кн. VII—VIII, бібліографія; підпис—С. Е.).

118. Рецензія на книгу: „Въ защиту слова. Сборникъ. СПб., 1905“ (там же, підпис—С. Е.).

119. Памяти Вл. В. Лесевича. Некрологъ (там же, кн. XI—XII).

120. О нуждахъ украинской печати („Сынъ Отечества“, ч. 21)¹⁾.

121. Чи буде суд? . . . („Кіевскіе Отклики“, ч. 285).

122. Дящееся преступленіе (там же, ч. 304).

123. Київ, 31 грудня. Вступна стаття („Громадська Думка“, ч. I, без підпису).

124. Внѣ закона. Къ исторіи цензуры въ Россіи („Русское Богатство“, кн. I).

125. Изъ исторіи крестьянскаго представительства (там же, кн. VII).

126. Передне слово до книги: „Ів. Тобілевич, Драмы й комедії, т. V. Полтава, 1905“.

127. Литературный Банавентура. Замѣтки читателя. Оттискъ изъ журнала „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1905.

128. Бытописатель пореформенной Украины. Оттискъ изъ ж. „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1905.

129. Замѣтки на текущія темы. Оттискъ изъ ж. „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1905.

130. Памяти В. В. Лесевича. Оттискъ изъ ж. „Кіевская Старина“. Кіевъ, 1905.

131. Офіціяльна критика на Шевченка з р. 1865. Одбитка з „Наукового Збірника“. Львів, 1905.

132. Як люде прав собі добувають. Написав С. Ярошенко. Львів, 1905.

133. Як визволитись з бідности робочим людем. Написав С. Ярошенко. Львів, 1905.

134. Як царь людей дурить. Написав С. Ярошенко. Львів, 1905.

1906.

135. Під новий рік („Громадська Думка“, ч. 4; підпис—Є.).

136. Крізь ґрати (там же, ч. 75; підпис—Сергій Є.).

¹⁾ Колективний протест київських журналістів проти репресій над українським словом.

137. Відгуки з життя та письменства. I. Про українську пресу („Нова Громада“, кн. I; підпис—*Сергій*).

138. Відгуки з життя та письменства. Ще про українську пресу (там же, кн. III; підпис—*Сергій*).

139. Відгуки з життя та письменства. Наші непорозуміння (там же, кн. IV).

140. Відгуки з життя та письменства. Національність, як фактор поступу (там же, кн. V).

141. Велика навчителька і мізерні учні (там же, кн. VI).

142. Відгуки з життя та письменства. Політична спадщина Драгоманова (там же).

143. Рецензія на книгу: „Софрон Круть, Записки українця з побуту між полудневими слов'янами. Львів, 1905“ (там же; підпис—*С. С.*).

144. Переднє слово до книги: „Євген Гребінка, Українські твори. Київ, 1905“.

1907.

145. Синиця серед політичних партій („Рада“, ч. 10; підпис—*С. С-ць*).

146. З нашого життя [Село і Дума] (там же, ч. 46).

147. З нашого життя [Поліція, чорносотенство, шовінізм] (там же, ч. 52).

148. З нашого життя [Українство і реакція] (там же, ч. 58).

149. З нашого життя [Економічні злидні на селі і тюремна повинність] (там же, ч. 64).

150. З нашого життя [Чорносотенна робота] (там же, ч. 70).

151. Шевченкове „Послання“. До характеристики українського громадянства (там же, ч. 85 і 86).

152. З нашого життя. Про „Шевченківську“ мову і претензії читачів (там же, ч. 89).

153. Рецензія на книгу: „Х[ристя] А[лчевська], Туга за сонцем. Москва, 1907“ (там же, ч. 137).

154. Рецензія на книгу: „М. Одинокій, Тридцять років на хуторі. Драматична трилогія, в. I Велике жадання—драма. Пслава, 1907“ (там же, ч. 143).

155. Роковини Київської „Просвіти“ (там же, ч. 144).

156. Оборонець сіроми [М. Левицький] (там же, ч. 173 і 174).

157. Сикофанти за роботою [Реакційна преса] (там же, ч. 180).

158. Шевченко й українське письменство (там же, ч. 186 і 187).

159. Марко Вовчок. I—VIII (там же, ч. 206, 207, 208, 210 і 211).

160. Українське письменство. 17. X. 1905—17. X. 1907 (там же, ч. 234).

161. Питання часу [Про культурну роботу]. I—V (там же, ч. 237, 239, 240, 242 і 243).

162. Рецензія на книгу: „Оксана, драма у 3-х діях М. Глека. Київ, 1907 (там же, ч. 248).

163. Небезпечна фантастика [Національне питання у великоросів] (там же, ч. 256 і 257).

164. Пам'ятник Шевченкові і Київські Пузири [Київська дума і пам'ятник] (там же, ч. 261).

165. Рецензія на книгу: „Капельгородський, Відгуки життя. Київ, 1907" (там же, ч. 267).

166. До старих способів [Становище преси] (там же, ч. 278).

167. Букетъ искренности, ума и талантовъ [Про проф. Флоринського] („Кієвскія Вѣсти", ч. 63).

168. Шевченко про наше письменство (Календарь „Просвіти" на 1908 р. Київ, 1907).

169. Відгуки з життя і письменства. [Українська преса. Філологія І. Левицького] („Літ.-Наук. Вістник", кн. IV).

170. Відгуки з життя і письменства [Ще про філологію І. Левицького] (там же, кн. V).

171. З недавнього минулого [Мобілізація] (там же).

172. Шевченко й українське письменство. Одбитка з „Ради". Київ, 1907.

173. Марко Вовчок. Літературна характеристика. Одбитка з „Ради". Київ, 1907.

1908.

174. Політична спадщина Драгоманова (Драгомановъ, Политическія сочиненія, т. I. Москва, 1908 — „Рада", ч. 29).

175. Літературний намул. I—V (там же, ч. 45, 46, 48, 49, 51 і 53).

176. Ножі в Шевченковій могилі (там же, ч. 47; підпис—Ромул).

177. Пропала книга—книга знайшлася. Слово на новий вихід Шевченкового „Кобзаря" (там же).

178. Пам'яті ученого—громадянина [На смерть Вол. Антоновича] (там же, ч. 58; без підпису).

179. На смерть Вол. Антоновича (там же, ч. 59; без підпису).

180. Антонович і Антонович [Преса про Антоновича] (там же, ч. 63).

181. Вірш В. Б. Антоновича (там же; без підпису).

182. Про пам'ятник Т. Шевченкові (там же).

183. Живі мертвяки [Антонович і поляки] (там же, ч. 66).

184. В. Б. Антонович на селі (там же, ч. 69; підпис—*Липовчанин*).

185. Досить [Про полемику М. Садовського і С. Петлюри] (там же, ч. 72).

186. Нескінчена лекція. З споминів про В. Б. Антоновича (там же, ч. 79).

187. Ведмежі танці [Ще про полемику] (там же, ч. 86).

188. Донедуги Ів. Франка (там же, ч. 89; без підпису).

189. Для власних інтересів [Про Т. Флоринського] (там же, ч. 90).

190. Баба Палажка істориком [„Рідна земля“ М. Забужної, Київ, 1907] (там же, ч. 93).

191. Своєрідна філософія [„Татові казочки“ Ю. Грибинюка. СПб., 1908] (там же, ч. 94).

192. Д. Савенко в сливах [Заходи проти пам'ятника Шевченкові] (там же, ч. 100).

193. Рецензія на книгу: „Русско-славянській ежегодникъ... на 1908 г. Москва, 1908“ (там же, ч. 102; без підпису).

194. До біографії Дмитра Пильчикова (там же, ч. 114).

195. Українська преса і читачі: I—II (там же, ч. 130 і 153).

196. Пам'яті М. Драгоманова (там же, ч. 131; без підпису).

197. Апостол правди і науки. На 13 роковини смерті Драгоманова (там же).

198. Старече бурчання [Про Т. Флоринського] (там же, ч. 150).

199. Фантастичні мрії [Всеросійський національний союз] (там же, ч. 151).

200. Карпенко-Карий (Ів. К. Тобілевич). I—VIII (там же, ч. 200, 201, 202, 203, 206 і 207).

201. Великий юморист і малі недотепи [Гоголь і націоналісти] (там же, ч. 205; без підпису).

202. Українізація світової драми [про переклади драматичних творів] (там же, ч. 213).

203. Пам'яті Тадея Рильського (там же, ч. 219).

204. До біографії Куліша (там же, ч. 224; підпис—*С. Є-мов*).

205. Настя Грінченко. Некролог (там же, ч. 225; без підпису).

206. Новий похорон Куліша [Видання творів Куліша під ред. І. Каманіна] (там же, ч. 236).

207. Хистка позиція [Антисемітизм] (там же, ч. 248).

208. Рецензія на книгу: „Б. Грінченко, Петро Кузьменко. Харків, 1908“ (там же, ч. 249; підпис—*С. Є.*).

209. Драгоманов і єврейська справа. I—V (там же, ч. 254, 255, 256 і 259).

210. Короленко про Драгоманова (там же, ч. 258).

211. Рецензія на книгу: „Черкасенко С., Хвилини. Збірка поезій. Київ, 1908“ (там же, ч. 270).

212. З нашого життя [Літературні розмови в українському клубі] там же, ч. 274).

213. З нашого життя [Про пресу] (там же, ч. 279).

214. За китайським муром [Мито на згордонні видання] (там же, ч. 282).

215. З нашого життя [Про „Просвіти“] (там же, ч. 284).

216. З нашого життя [Українці на засланні] (там же, ч. 290).

217. Украинская жизнь и литература въ 1907 г. („Кіевскія Вѣсти“, ч. 1).

218. На славномъ посту [Ювілей М. К. Заньковецької] (там же, ч. 15).

219. Въ 47-ю годовщину [Роковини Шевченка] (там же, ч. 55).

220. Вл. Б. Антоновичъ (там же, ч. 67).

221. Клеветническая оргія надъ свѣжей могилой [Вигадки на Антоновича] (там же, ч. 77).

222. Изъ общественной жизни на Украинѣ („Русское Богатство“, кн. VII).

223. Літературний намул. З сучасного письменства. Одбитка з „Ради“. Київ, 1908.

224. Карпенко-Карий (І. К. Тобілевич). Літературна характеристика. Одбитка з „Ради“. Київ, 1908.

225. Тарас Шевченко, життя його та діла. Видання „Просвіти“ Київ, 1908.

1909.

226. Життя на Україні р. 1908-го („Рада“, ч. 1).

227. Культурно-просвітній рух на Україні р. 1908-го (там же; підпис—*Ромул*).

228. Українське письменство р. 1908-го (там же, ч. 2).

229. З нашого життя [Про творче незадоволення] (там же, ч. 3).

230. З нашого життя [Переклади літератури і літературна конвенція] (там же, ч. 20).

231. З нашого життя [Реакція і українство] (там же, ч. 25).

232. З нашого життя [Про „молодих“] (там же, ч. 30).

233. З нашого життя [Ще про „молодих“] (там же, ч. 36).

234. Шевченко за ґратами (там же, ч. 46).

235. На ювілей Лиса-Микити [Ювілей Суворина] (там же, ч. 49).

236. Перед судом власної совісті. Пам'яті В. Б. Антоновича (там же, ч. 54).

237. На роковини смерті Вол. Антоновича (там же, ч. 55; без підпису).

238. Розбитий лоб [Про „історію“ Савенка] (там же; підпис—*Ромул*).

239. Гнучка чесність. I—II [Про Винниченка] (там же, ч. 59 і 60).

240. З нашого життя [Про „молодих“] (там же, ч. 61).

241. Великий українець [Гоголь як український діяч] (там же, ч. 64; без підпису).

242. Жертва дводушности. До Гоголевого ювілею (там же, ч. 65 і 66).

243. З нашого життя [„Национальное лицо“—великоруський націоналізм] (там же, ч. 82, 87, 93, 99 і 105).

244. З нашого життя [Гоголівське свято] (там же, ч. 117).

245. Кому з двох? [Москвофільство]. I—II (там же, ч. 136 і 137).

246. З нашого життя [Літературні справи] (там же, ч. 144).

247. З нашого життя [„Молода“ література] (там же, ч. 161, 167, 173, 178 і 184).

248. Кооперативи і метелики [Про „панатеї“] (там же, ч. 172).

249. Раз добром налите серце В роковини смерти Карпенка-Карого (там же, ч. 198).

250. Обережно собі вибіраймо приятелів [Співробітництво українських письменників з поляками] (там же, ч. 204; без підпису).

251. Муза гніву та зневіря [Про Олеся] I—IV (там же, ч. 282 і 284).

252. Украинская жизнь и литература въ 1908 году („Кієвскія Вѣсти“, ч. 1).

253. Proświty na Ukrainie („Przegląd Krajowy“, ч. 1 і 2).

254. Martyrologja prasy ukraińskiej (там же, ч. 2; підпис—*Scriba*).

255. Sprawa Chełmska (там же, ч. 3 і 4).

256. Demokratyzm i szowinizm (там же, ч. 9; підпис—*Scriba*).

257. Wspólna wina (там же, ч. 11—12).

258. Von Freiheit zu Slaverie („Ukrainische Rundschau“, ч. 1).

259. Die Grundzüge der ukrainischen Literatur (там же, ч. 2).

260. Das Parteiwesen in der Ukraine (там же, ч. 3 і 4).

261. Котляревський. Передне слово до книги: „Твори Івана Котляревського. Київ, 1909“.

262. Од редакції—бібліографічні та біографічні розвідки. I—IX (там же; без підпису).

263. Єврейська справа на Україні. Одбитка з „Ради“. Київ, 1909.

264. Гнучка чесність. З сучасного письменства. Одбитка з „Ради“. Київ, 1909.

265. Між двома душами. Микола Гоголь. Одбитка з „Ради“. Київ, 1909.

266. З громадського життя на Україні. СПБ., 1909¹⁾.

1910.

267. Життя на Україні р. 1909-го („Рада“, ч. 1).

268. Культурно-просвітній рух на Україні р. 1909-го (там же; підпис—*Ромул*).

¹⁾ Цензура була цю брошуру сконфіскувала; конфіскату зняла Судова Палата.

269. Українське письменство р. 1909-го (там же, ч. 2).

270. Герцен і українство. До 40-х роковин од дня смерти Герцена (там же, ч. 8; без підпису).

271. Великопанські ілюзії та сила фактів [На-род і українська мова] (там же, ч. 24).

272. З нашого життя [Про В. Короленка „Історію мого сучасника“] (там же, ч. 41, 47, 60, 65 і 82).

273. На переломі [Шевченкові „Три літа“] (там же, ч. 46).

274. Рецензія на книгу: „Н. П. Васильєв, Опозиція“ (там же, ч. 62).

275. Манівцями. На 25-ті роковини смерти Костомарова (там же, ч. 79).

276. З письменницького з'їзду (там же, ч. 99; підпис—С. Є—мов).

277. Над дорогою могилою [На похорон Б. Грінченка] (там же, ч. 105).

278. Грінченків фонд (там же, ч. 114).

279. З нашого життя [Про Б. Грінченка] (там же, ч. 122).

280. Пам'яті М. Драгоманова. † 8. VI. 1895 (там же, ч. 129).

281. З нашого життя [Справа Раковського і польські шовіністи] (там же, ч. 132).

282. Рецензія на книгу: „Життя і смерть Адама Коцька. Львів, 1910“ (там же, ч. 164; підпис—Р.).

283. Рецензія на книгу: „Гр. Кернеренко, Менти натхнення. Гуляйполе, 1910“ (там же; підпис—С.).

284. Рецензія на книгу: „М. Лободовський, Перегляд поеми „Марія“. Харків, 1910“ (там же; підпис—С. Є.).

285. З нашого життя [Про М. Лободовського та його хвальшування] (там же, ч. 172).

286. Василь Доманицький (там же, ч. 197; без підпису).

287. Нова втрата [Про Доманицького] (там же, ч. 198; без підпису).

288. Карпенко-Карий. Біографічний нарис (там же, ч. 199).

289. Пам'яті Василя Доманицького (там же, ч. 203).

290. З нашого життя [Про „молодих“, а з-поміж них про Сріблянського] (там же, ч. 228).

291. Апостол правди і любови [На смерть Л. Толстого] (там же, ч. 254; без підпису).

292. Заповіт Толстого [Гуманізм Толстого] (там же).

293. Українські переклади творів Толстого (там же; підпис—*Ромул*).

294. Пером земля [На смерть О. Юркевича] (там же, ч. 258; без підпису).

295. Пам'яти Юркевича (там же).

296. Рецензія на книгу: „Ів. Франко, Молода Україна. Львів, 1910“ (там же, ч. 268; підпис—*С. Є.*).

297. Рецензія на книгу: „Т. Шевченко, Кобзарь. Третє вид. під ред. В. Доманицького. СПб., 1910“ (там же; підпис—*С. Є.*).

298. Трудовник передрозсвітньої доби. На 10-ті роковини смерті Ол. Кониського (там же, ч. 272).

299. Рецензія на книгу: „Я. Демченко, Оклеветаніє Шлевченка нїкоторми патріотами. Київ, 1910“ (там же, ч. 274; підпис—*С. Є.*).

300. Пам'яти С. М. Южакова (там же, ч. 275).

301. Ол. Скабичевський. Посмертна згадка (там же, ч. 297; підпис—*С. Є.*).

302. Василь Доманицький. Посмертна згадка („Світло“, кн. I).

303. Кропивницький („Київскія Вѣсти“, ч. 100).

304. Второй Всероссійскій съѣздъ писателей (там же, ч. 112 і 116; підпис—*С. Є.*).

305. М. Л. Кропивницький („Київская Мысль“, ч. 101).

306. Памяти товарища [В. Доманицький] (там же, ч. 241).

307. Памяти Б. Д. Гринченко („Русскія Вѣдомости“, ч. 97; підпис—*С. Е—мовѣ*).

308. Бюрократическая утопія („Русское Богатство“, кн. III).

309. Кропивницький и Гринченко (там же, кн. VIII).

310. Передмова [без заголовка] до збірки „Над могилою Б. Гринченка“. Київ, 1910 (без підпису).

311. Людина повинности (там же).

312. Іван Тобілевич. Біографічно-літературний нарис (Передмова до книги: „Ів. Тобілевич, Драми і комедії, т. I. Київ, 1910“).

313. Муза гніву та зневірря. Одбитка з „Ради“. Київ, 1910.

314. Фатальний вузол. Одбитка з „Ради“. Київ, 1910.

315. Тарас Шевченко, життя його та діла. Видання „Просвіти“ [Властиво видання *друге*, але за-для цензури позначене як попереднє—роком 1908-м]. Київ, 1908.

316. З громадського життя на Україні [Теж друге видання, але з цензурних причин позначене попереднім з р. 1909-го]. СПБ., 1909.

1911.

317. Життя на Україні р. 1910-го („Рада“, ч. 1).

318. Українське письменство р. 1910-го (там же).

319. Живе слово [Шевченко як непереїдений фактор українського життя] (там же, ч. 46).

320. Петро Ніщинський. 1896—1811 (там же, ч. 51; підпис—Р-л).

321. Пам'яті П. І. Житецького (там же, ч. 53).

322. Рецензія на книгу: „Поляки и євреи. Матеріалъ о польско-єврейскомъ спорѣ... въ Польщѣ. Одесса“ (там же, ч. 62).

323. Марко Кропивницький. На перші роковини смерті (там же, ч. 81).

324. Рецензія на книгу: „Твори Т. Шевченка, т. II. СПБ., 1911“ (там же, ч. 89).

325. Пам'яті Б. Грінченка. На перші роковини його смерті (там же, ч. 91).

326. На старий шлях [„Християнська“ партія в Галичині] I—III (там же, ч. 143, 144 і 145).

327. Рецензія на книгу: „Д. И. Багал'їй, Очерки изъ русской исторіи, т. I. Харьков, 1911“ (там же, ч. 150; без підпису).

328. Під новою фірмою [Російський націоналізм] I—III (там же, ч. 155, 156 і 157).

329. Не однією мовою [Ще про „християнську“ партію] (там же, ч. 159).

330. Пропаща сила. До 40-ліття смерті А. Свидницького (там же, ч. 164).

331. Ганна Барвінок. Посмертна згадка (там же, ч. 166).

332. Енциклопедія книжної справи [Рубакинъ Н. Среди книгъ. Москва 1911. друге видання] (там же, ч. 175).

333. Пам'яті Гр. Мачтета (там же, ч. 183; підпис—Р.).

334. Пам'яті Ів. Бондаренка (там же, ч. 187).

335. Нова праця про автономію [Бар. Б. Э. Нольде, Очерки русского государственнаго права. СПБ., 1911] там же, ч. 206 і 207; підпис—С. Є.).

336. Рецензія на книгу: „Г. Барвінок, Майорівна. Київ—Чернівці, 1911“ (там же, ч. 213; підпис—С. Є.).

337. На двох стільцях [„Русская Мысль“ про українство] (там же, ч. 226; підпис—С. Є.).
338. Союзницька робота [теж] (там же, ч. 227; підпис—С. Є.).
339. Національне свято [Ювілей М. Шашкевича] (там же, ч. 233; без підпису).
340. Присуд історії [З приводу Шашкевичевого ювілею] (там же, ч. 239; без підпису).
341. Про наші недоплатки [Громадська байдужість] (там же, ч. 253; підпис—С. Є.).
342. Помомосов і українство (там же, ч. 254).
343. Євангельський юноша. Пам'яті Я. Шульгина (там же, ч. 259; підпис—С. Є-мов).
344. Боротьба з незнанням [Українське видання московською мовою] (там же, ч. 264).
345. Рецензія на книгу: „Шевченкове свято. 1861—1911. Кам'янець, 1911“ (там же, ч. 265; підпис—Р-л).
346. З нашого життя [Про організацію наукової роботи] (там же, ч. 267).
347. Од радикалізма до клубу націоналістів. Історична справка про кар'єру одного Юліяна [Про Ю. Яворського] (там же, ч. 268).
348. На рідні могили. Пам'яті П. Грабовського та П. Якубовича (там же, ч. 270).
349. З нашого життя [Пам'яті О. Потебні] (там же, ч. 278).
350. Безкостим язиком [Доклад А. Савенка про українство] (там же, ч. 279; без підпису).
351. Два сини [Т. Локоть і А. Савенко] (там же).
352. Микола Златовратський. Посмертна згадка (там же, ч. 280; підпис—С. Є-мов).
353. З нашого життя [Національний момент у житті] (там же, ч. 284).
354. Гарматне м'ясо реакції [Духовенство на послугах у реакції] (там же, ч. 285; підпис—С. Є-мов).
355. Рецензія на книгу: „Кобзарь. Твори Т. Г. Шевченка. Вид. Іогансона. 1912“ (там же, ч. 289).
356. З кінцем року [Роля газети в українському житті] (там же, ч. 294; без підпису).
357. В боротьбі з забуттям [О. Олесь, кн. III] (там же).
358. Джерело національної свідомості. З приводу Шашкевичевого ювілею („Світло“, т. II).

359. Душа „Світла“. Пам'яті товариша-друга [Про Гр. Шерстюка] (там же, кн. III).

360. Рецензія на книгу: „М. Плевако, Про М. Шашкевича й відродження галицьких українців. Харків, 1911“ (там же, підпис—*С. Є—мов*).

361. „Вони не просять“ [Народ і українська школа] (там же, кн. IV).

362. Пам'яті П. И. Житецького („Кіевская Мысль“, ч. 65).

363. Пам'яті А. М. Кулишъ (там же, ч. 205).

364. Апостолъ правды. Къ 50-лѣттю смерти Т. Г. Шевченка („Русское Богатство“, кн. II).

365. Серед сміливих людей. З сучасного письменства. Київ, 1911.

366. Історія українського письменства. СПб, [Друковано в Києві].

367. Історія українського письменства. Видання друге, без одмін. СПб. [Друковано в Києві, з цензурних причин випущено в Петербурзі].

1912.

368. Життя на Україні р. 1911-го („Рада“, ч. I).

369. З нашого життя [Реакціонери й українство] (там же, ч. 6).

370. Досвітний вогник. З приводу століття Гребінчиного народження (там же ч. 16).

371. Сокирою тесано [Націоналістичні вигадки на українство] (там же, ч. 18; підпис—*Р-л*).

372. Рецензія на книгу: „Систематическій указатель журнала „Кіевская Старина“. Полтава 1911“ (там же, ч. 18; підпис—*С.*).

373. З нашого життя [Про П. Струве] (там же, ч. 23, 28, 34 і 46).

374. Пушкин і українство (там же, ч. 24).

375. Пушкин українською мовою (там же, підпис—*Ромул*)

376. Без синтезу. Пам'яті П. Куліша (там же, ч. 27).

377. Рецензія на книгу: „Ів. Стешенко, Енеїда Котляревського і Котельницького в порівнанні з іншими текстами. Київ, 1911“ (там же, ч. 44; підпис—*Р.*).

378. Великі роковини [Шевченківське свято] (там же, ч. 47; без підпису)

379. Поезія всепрощення [Шевченкова поезія] (там же).

380. Рецензія на книгу: „А. В. Стороженко, Происхождение и сущность украинофильства. Київ, 1912“ (там же, ч. 50).

381. З листування П. Житецького (там же, ч. 53).

382. Житецький про Антоновича (там же, ч. 55).

383. За невсипущу працю [Перед ювілеєм Франка] (там же, ч. 71).

384. Герцен і українство (там же, ч. 72).

385. З нашого життя [Про В. Дорошенка] (там же, ч. 80 і 85).

386. Рецензія на книгу: „Ів. Котляревський, Енеїда, на укр. мову перелицьована. Київ, 1912“ (там же, ч. 89; підпис—С. Є.).

387. На увагу нашим видавництвам [Про збагачення просвітної літератури] (там же, ч. 90; підпис—Ромул).

388. Російський імперіялізм. I—IV (там же, ч. 93, 95, 99 і 100).

389. Рецензія на книгу: „П. И. Житецький (1836—1911). Київ, 1912“ (там же, ч. 95; без підпису).

390. З нашого життя [Клерикалізм на українському ґрунті] (там же, ч. 97).

391. З нашого життя [Холмська справа] (там же, ч. 102).

392. Павло Засодимський. Некролог (там же, ч. 103, підпис—С.).

393. Дикі люде [Туристи на Шевченковій могилі] (там же, ч. 111).

394. Рецензія на книгу „И. Ф. Павловский, Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губ. Полтава, 1912“ (там же; підпис—С. Є.).

395. Рецензія на книгу: „М. Комаров, До української драматургії. Одеса, 1912“ (там же, ч. 118; підпис—С. Є.).

396. Рецензія на книгу: „С. Тодосієнко, Розмова про школу. Київ, 1912“ (там же, ч. 135; підпис—С. Є.).

397. Рецензія на книгу: „В. И. Масловъ, Литературная дѣятельность К. Ѳ. Рылѣева. Київ, 1912“ (там же ч. 136).

398. Рецензія на книгу: „Н. Шаховская, В. Г. Короленко. Москва, 1912“ (там же, ч. 139; підпис—С. Є.).

399. Ще одна ліквідація [Українські науки в подільській семінарії] (там же, ч. 145).

400. Поезія самотности [Л. Українка, Твори. т. I. Київ] (там же, ч. 146).

401. Рецензія на книгу: „М. Гедзь, Казки та оповідання з недійсного життя. Харків, 1912“ (там же, ч. 148; підпис—С. Є.).

402. Рецензія на книгу: „На спомин 50-х роковин смерти Т. Шевченка. 1861—1911. Москва, 1912“ (там же, ч. 152; підпис—С. Є).

403. Рецензія на журнал „Завіты“, кн. I—III (там же, ч. 159; підпис—С. Є).

404. Іван Франко. I—V (там же, ч. 160, 164, 166, 168, 169, 170 і 171).

405. Пам'яті М. Ф. Анненського (там же, ч. 177).

406. Герой моменту [Про Суворина] (там же, ч. 187).

407. Дві позиції [Суворин і Драгоманов] (там же, ч. 188).

408. Змій-спокусник [Суворин і український театр] (там же, ч. 189).

409. Незужитий капітал: [О. Маковей, Життєпис О. Ю. Федьковича. Львів, 1911; Писання О. Ю. Федьковича, т. IV. Львів, 1910“] (там же, ч. 193).

410. З нашого життя [Про Кашкарева] (там же, ч. 194).

411. В. Доманицький на селі (там же, ч. 196).

412. 1812-й рік на Україні. I—IV (там же ч. 199, 200 і 201).

413. Дипломатична робота [Російські ліберали й українство]. I—III (там же, ч. 206, 208 і 209).

414. З нашого життя [Виборча кампанія] (там же, ч. 216 і 222).

415. Східне питання й українці (там же, ч. 217).

416. Людина, з якої нічого не вийшло. Пам'яті Т. Рильського (там же, ч. 218).

417. „Сторонні“ люди [Чехи й українство] (там же, ч. 236).

418. Над новою труною [На смерть М. Лисенка] (там же, ч. 243; без підпису).

419. Натхненний співець [М. Лисенко] (там же, ч. 244; без підпису).

420. Інтимна сила [М. Лисенко] (там же, ч. 247).

421. День великої туги [Похорон М. Лисенка] (там же, ч. 248).

422. Рецензія на книгу: „Вінок Т. Шевченкові... Збірка з примітками М. Комарова. Одеса, 1912“ (там же, ч. 251).

423. Без позиції [Російське громадянство в національній справі]. I—IV. (там же, ч. 281 і 282).

424. Коло Драгоманова [Полемика Богучарського і Кістяковського] (там же, ч. 285).

425. „Пропаала книга“ [Заборона в сенаті повного „Кобзаря“] (там же, ч. 291).

426. З нашого життя [Громадянство і преса] (там же, ч. 292).

427. Стадеві обручі [Про Ірландію] (там же, ч. 294).

428. Живий пам'ятник. Пам'яті Б. Грінченка („Світло“, кн. VIII).
429. Громадський пам'ятник (там же, кн. II).
430. На певній дорозі. Пам'яті Т. Рильського (там же),
431. Художник-громадянин. Н. В. Лисенко („Кіевская Мысль“, ч. 298).
432. Изъ переписки П. Ф. Якубовича („Русское Богатство“, кн. V.)
433. Передмова [без заголовка] до збірки „Чистому серцем“ Київ, 1912 (без підпису).
434. Василь Доманицький. Біографічна згадка (там же, без підпису).
435. Чистее серце (там же).
436. Доманицький на селі (там же).
437. На похороні В. Доманицького (там же; підпис—С. Є).
438. На текущія теми [Національний курс і українство] („Украинская Жизнь“ кн. 1).
439. Рецензія на книгу: „Н. Рубакін, Среди книг, т. I. Москва, 1911“ (там же).
440. На текущія теми [Противоукраїнська кампанія і П. Струве] (там же, кн. II).
441. Рецензія на: „Систематическій указатель журнала „Кіевская Старина“. Полтава, 1911“ (там же).
442. На текущія теми [Противоукраїнська кампанія] (там же, кн. III).
443. Объ украинизации средней и высшей школы (там же, кн. IV; підпис—С. А-вичъ).
444. Рыцарь долга. Памяти Б. Д. Грінченка (там же; підпис—С. Е-мовъ).
445. На текущія темы [Про Щоголева] (там же).
446. На текущія темы [Українство й утиски] (там же, кн. V).
447. Рецензія на книгу: „А. В. Стороженко, Происхождение и сущность украинофильства. Кіевъ, 1912“ (там же).
448. Рецензія на книгу: „П. И. Житецкій. 1836—1911. Кіевъ, 1912“ (там же; підпис—С. Е.).
449. М. П. Драгомановъ. Біографическая справка (там же, кн. VI; підпис—С. А-вичъ).
450. На текущія темы [Українство й утиски] (там же).
451. Рецензія на книгу: „М. Лозинський, Духовенство і національна культура. Львів, 1912“ (там же, кн. VII—VIII: підпис—С. Е-мовъ).

452. Рецензія на книгу: „И. Ф. Павловскій, Краткій біографическій словарь ученыхъ и писателей Полтавской губ. Полтава, 1912“ (там же, підпис—*С. Е.*).

453. На текуція теми [Виборча кампанія] (там же, кн. IX).

454. Рецензія на книгу: „Мазепа. Москва, 1912“ (там же, підпис—*С. А-вичъ*).

455. Рецензія на книгу: „А. Ф. Кони, На жизненномъ пути, т. I. СПб., 1912“ (там же, кн. X; підпис—*С. Е.*).

456. Передъ спущенной завѣсой (там же, кн. XI).

457. Рецензія на книгу: „К. З. Тихоновичъ, Рай и адъ въ поезіи Шевченка. Варшава, 1912“ (там же; підпис—*С. Е-мовъ*).

458. На зарѣ возродженія (там же; кн. XII).

459. Новий документ до старих позвів. Київ, 1912.

1913.

460. Українське життя р. 1912-го („Рада“, ч. 1).

461. До ювілею Ів. Франка (там же, ч. 4; без підпису).

462. Тернистим шляхом [Сектанти] (там же).

463. Рецензія на книгу: К. З. Тихоновичъ, Рай и адъ въ поезіи Т. Г. Шевченка. Варшава, 1912“ (там же, ч. 8; підпис—*Р-л*).

464. На маскарадї [Панславизм і слов'янство]. I—II (там же, ч. 9 і 10).

465. „Возсоединенный галичанинъ“ [Некролог Філевича] (там же, ч. 11; підпис—*Р.*).

466. „Нема кому?“ [Організація українських акторів] (там же, ч. 12).

467. З нашого життя [Про книгу С. Щоголева] (там же, ч. 16).

468. Ще один „возсоединенный“ [Про Д. Вергуна] (там же, ч. 18).

469. З нашого життя [„Криве дзеркало“ Ів. Левицького] (там же, ч. 22).

470. Рецензія на працю: „В. Мякотинъ, Очерки соціальної історії Малороссії—„Русское Богатство“, 1912, кн. VIII—IX“ (там же, ч. 27).

471. Рецензія на книгу: „М. Гоголь, Страшна помста. Полтава, 1912“ (там же, ч. 31; підпис—*С. Є.*).

472. З нашого життя [„Од романтизму до реалізму“ С. Пригари] (там же, ч. 33 і 39).

473. Нова праця про національне питання [„На національнїя теми“ М. Грушевського] (там же, ч. 37; підпис—*Р-л*).

474. Рецензія на книгу: „Д. Дорошенко, З минулого Катерино-славщини. Катеринослав, 1913“ (там же; підпис—С. Є.).

475. Рецензія на книгу: „Вірші ером. Климентія, Зиновієва сина. З передмовою В. Перетца. Львів, 1912“ (там же, ч. 44).

476. 52-і роковини (там же, ч. 45; без підпису).

477. Шевченко про себе самого (там же).

478. Аби мое зверху [Полемика Богучарського й Кістяковського про Драгоманова] (там же, ч. 48).

479. Рецензія на книгу: „Трудовая группа въ IV Госуд. Думѣ, СПб., 1913“ (там же, ч. 49; підпис—С. Є.).

480. Рецензія на книгу: „В. Гіґо, Ватерльо. Переклав Ів. Франко. Львів, 1912“ (там же, ч. 50; підпис—С. Є.).

481. За правдою [К. Мальований і мальованщина] (там же, ч. 52).

482. Рецензія на: „Тихомовні співи на святі мотиви, кн. I. Зібрав Ю. Сівач. Армавир, 1912“ (там же, ч. 57; підпис—С. Є.).

483. Рецензія на книгу: „В. Потапенко, Король Лір. Катеринодар, 1912“ (там же; підпис—С. Є.).

484. Рецензія на: „Ситцеві рукава. Комедія-жарт Вальєн. З есперантської мови переклав Ю. Сівач. Армавир, 1912“ (там же; підпис—С. Є.).

485. Герой наших днів. Основи творчости Ів. Франка (там же, ч. 60).

486) Рецензія на книгу: „М. Возняк, Просвітні змагання галицьких українців в XIX в. Львів, 1912“ (там же, ч. 61; підпис—С. Є.).

487. В поті чола. Соціяльні мотиви в творчости Ів. Франка (там же, ч. 63, 65, 69 і 73).

488. Темна сторінка з минулого [Т. Лебединцев та його робота в Галичині й Холмщині] (там же, ч. 65; підпис—Ромул).

489. Рецензія на книгу: „А. Луначарський, Великий народній поет (Т. Шевченко). Переклав М. Богун. Львів, 1912“ (там же, ч. 68; підпис—С. Є.).

490. По-за межами життя [Ще про К. Мальованого] (там же, ч. 69; підпис—Ромул).

491. Рецензія на книгу: „М. Возняк, Жите і значінне Івана Франка. Львів, 1913“ (там же; підпис—С. Є.).

492. Рецензія на книгу: „В. Тимошевський, Мова й національність. Чернівці, 1912“ (там же, ч. 74; підпис—С. Є.).

493. Загублені душі [Угорщина] (там же, ч. 75).

494. Поет і жандарм [Дубельт і Шевченко] (там же, ч. 79).

495. Рецензія на „Твори С. Руданського, т. I. Львів, 1912“ (там же; підпис—С. Є.).
496. Од Струве до Щоголева [Еволюція „Русской Мысли“] (там же, ч. 80).
497. Ще про „Вольное Слово“ [Полеміка Богучарського і Кістяковського] (там же, ч. 82).
498. Серед хижаків. Соціальні мотиви в творчості Франка. I—II (там же, ч. 85 і 86).
499. Аристократ духа. Ясній пам'яті М. Коцюбинського (там же, ч. 88).
500. Рецензія на книгу: Добродій (N. Mu-ch), Изъ жизни на Кубани. Київ, 1913“ (там же, ч. 89; підпис—С.).
501. Рецензія на книгу: „О. Комар, Томаш слави добуває. Коломия, 1913“ (там же, підпис—Р.).
502. Учений-громадянин. До ювілею Ф. Є. Корша (там же, ч. 93; без підпису).
503. Два табори. Соціальні мотиви в творчості Франка (там же, ч. 94 и 95).
504. Рецензія на „Лѣтопись Екатеринославской Ученой Архивной Комиссии, в. 8. Бѣдновъ В., Документы, относящіеся къ исторіи екатеринославской духовной семинаріи. Екатеринославъ, 1912“ (там же, ч. 94; підпис—С. Є.).
505. Рецензія на книгу: „Гавр. Левченко, Стогін життя. Київ, 1913“ (там же, ч. 95; підпис—С. Є.).
506. З нашого життя [Централістичні забобони] (там же, ч. 96).
507. Злодійська тактика [Вигадки „Нового Времени“] (там же, ч. 98).
508. Рецензія на книгу: „Як. Ярема, Мойсей, поема Івана Франка. Тернопіль, 1912“ (там же, ч. 101; підпис—С. Є.).
509. З нашого життя (Пігасовщина в російській пресі) (там же, ч. 102).
510. З страхами радість обнялась [Похід проти української книжки в земських бібліотеках] (там же, ч. 103).
511. Співець боротьби [Про Франка] (там же, ч. 106).
512. Оригінальна самооборона [Ще про похід на українську книжку] (там же, ч. 107).
513. Рецензія на книгу: „Ів. Франко, Мойсей. Поема. Львів, 1912“ (там же; підпис—С. Є.).
514. З нашого життя [Про літературну нашу мову] (там же, ч. 108).

515. Під прапором любови [Про Франка] (там же, ч. 116 і 127).

516. Єретична книга [В. Жаботинський, Фельетони. СПб., 1913] (там же, ч. 124).

517. З нашого життя [Державна Дума про українську справу] (там же, ч. 138).

518. Рецензія на книгу: „Др. О. Назарук, Про карпатських опришків. Львів, 1913“ (там же, ч. 139; підпис—С. Є.).

519. З великої приязні [Про проф. Погодина]. I—II (там же, ч. 140, 141 і 142).

520. Рецензія на книгу: „А. С. Афанасьєв (Чужбинський), Українські поезії. Львів, 1912“ (там же, ч. 140; підпис—С. Є.).

521. В низеньких сінцях [Про проф. Погодина] (там же, ч. 146).

522. З нашого життя [Про Д. Донцова і „москвофільство“] (там же, ч. 148 і 154).

523. Рецензія на книгу: „Б. Грінченко, Князь Ігорь, оповідання по «Слову про полк Ігорів». Київ, 1913“ (там же, ч. 149; підпис—С. Є.).

524. Рецензія на книгу: „Ст. Ковалів, Образки з Галицької Каліфорнії. Львів, 1913“ (там же, ч. 152).

525. Рецензія на книгу: „Др. В. Щурат, Літературні начерки. Львів, 1913“ (там же, ч. 155).

526. До світла. З приводу ювілею В. Короленка (там же, ч. 160).

527. Співець контрастів. До характеристики творчости Ів. Франка (там же, ч. 161).

528. Нова втрата [На смерть Л. Українки] (там же, ч. 165; без підпису).

529. Леся Українка. Посмертна згадка (там же; підпис—Р-л).

530. Поет під час облоги. Пам'яті Л. Українки (там же, ч. 167).

531. Рецензія на книгу: „Б. Грінченко, Три жіночі постаті. Київ, 1913“ (там же, ч. 163; підпис—С. Є.).

532. Епілог одного короткого роману [Ще про проф. Погодина] (там же, ч. 170).

533. Невиспівані співи. До характеристики творчости Ів. Франка (там же, ч. 181 і 182).

534. Пам'яті М. Комарова (там же, ч. 187).

535. Тверезе слово. До полемики про „Вольное Слово“ (там же, ч. 195; підпис—С. Є.).

536. Самотня могила [Могила Руданського в Ялті] (там же, ч. 196).

537. З українсько-польських стосунків [Про українську школу в польському письменстві] (там же, ч. 202; підпис—С. Є.).

538. Демонстрація безсилля [Законопроект еп. Никона про українську школу] (там же, ч. 204; підпис—Ромул).

539. Ів. Я. Фойницький [Некролог] (там же, ч. 216; підпис—Р.).

540. Голосна справа [Справа Бейліса] (там же, ч. 219).

541. Рецензія на книги „1) М. Яцків, Ів. Франко. Львів, 1913; 2) С. В., Про життя і твори Ів. Франка. Львів, 1913“ (там же, ч. 220; підпис—С. Є.).

542. Тр'я сили. З судової залі (там же, ч. 225).

543. З нашого життя [Ще про Д. Донцова] (там же, ч. 227).

544. До ювілею „Русскихъ Вѣдомостей“ (там же, ч. 228).

545. Драгоманов на еміграції. I—III (там же, ч. 232, 237 і 241).

546. Рецензія на книгу: „Др. Ів. Франко, Панщина та її скасування. Львів, 1913“ (там же, ч. 232; підпис—С. Є.).

547. З нашого життя [Про москвофільство. Драгоманов] (там же, ч. 233).

548. На почесній постаті. До 25-літнього ювілею Л. П. Линицької (там же, ч. 236).

549. Стороння людина. З судової залі (там же; підпис—Ромул).

550. З нашого життя [Київська виставка] (там же, ч. 239).

551. Залежаний крам [„Новое Время“ і А. Веретельник] (там же, ч. 242).

552. Пам'яті М. В. Лисенка. Перші роковини (там же, ч. 243; без підпису).

553. Експертиза. З судової залі (там же).

554. Шляхом повинности. До 75-х роковин смерті Котляревського (там же, ч. 247).

555. Суд совісти [Справа Бейліса] (там же; без підпису).

556. Пересторога [По процесі Бейліса] (там же, ч. 249).

557. Рецензія на книгу: „В. Будзиновський, Москвофільство, його причини і теорії. Львів, без року“ (там же, ч. 250; підпис—С. Є.).

558. З нашого життя [Ритуальна справа] (там же, ч. 251).

559. Рецензія на книгу: „В. Антонович, Коротка історія козащини. Коломия, без року“ (там же, ч. 255; підпис—С. Є.).

560. Драгоманов серед співробітників російського журналу (там же, ч. 256).

561. З нашого життя [Про Наукове Т-во ім. Шевченка] (там же, ч. 257, 268 і 280).

262. Про одну фантазію [„Росіяне“ в Галичині] (там же, ч. 258; підпис—С. Є-мов).

563. Рецензія на: „Ілюстрований народний календар Т-ва „Просвіта“ на звичайний рік 1914. Львів, 1913“ (там же, ч. 261; підпис—Р-л).

564. Рецензія на книгу: „Ів. Франко, Вірші на громадські теми. Львів, 1913“ (там же; підпис—С. Є.).

565. „Звичайною“ дорогою. Відповідь др. С. Томашівському [Про Наукове Т-во] (там же, ч. 266).

566. Без власної хати [Організація українських акторів] (там же, ч. 267).

567. Рецензія на: „Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Имп. Академіи Наукъ, 1913, т. XVIII, кн. 2“ (там же; підпис—С. Є.).

568. Рецензія на: „Обозрѣніе трудовъ по славяновѣдѣнію подъ ред. В. Н. Бенешевича, в. I, СПб., 1913“ (там же; підпис—С. Є.).

569. Соромицький дебют [Галицко-русское общество“] (там же, ч. 269).

570. Препарований Гоголь (О. О. Марковъ, Н. В. Гоголь въ галицко-русской литературѣ] (там же, ч. 271).

571. З нашого життя [Про еп. Никона та його законопроект] (там же, ч. 274).

572. Рецензія на книгу: „О. Мицюк, Веремійовська буча, Львів, 1913“ (там же; підпис—С. Є.).

573. З приводу праці О. Требина „Канты студныє“ (там же, ч. 275; підпис—С. Є-мов).

574. Рецензія на книгу: „Гр. Коваленко-Коломацький, До справи будови пам'ятника Т. Г. Шевченкові. Не слід мовчати. Київ, 1913“ (там же, ч. 278; підпис—С. Є.).

575. До громадської допомоги [Про заклик од Бібліографічної Комісії Наук. Т-ва ім. Шевченка] (там же, ч. 286; підпис—С. Є.).

576. Коло Драгоманова [З приводу статті Дейча „У на-
чала легенди“] (там же, ч. 289; підпис—С. Є.).

577. Рецензія на книгу: „Н. Садовський, Християнське становище в справі 40-літнього ювілею Ів. Франка. Жовква, 1913“ (там же; підпис—С. Є.).

578. Фарбовані душі [Про лист томських студентів до Винниченка] (там же, ч. 293).

579. Невдала копія. З історичних паралелів [Централізм за французької революції] (там же, ч. 294).

580. Просвітні заходи Кирило - Мефодієвського брацтва (Світло“, кн. VI).

581. Не пей изъ колодца [Про книгу С. Щеголева] („Киевская Мысль“, ч. 19).

582. Неудачная поза. По поводу письма г. Щеголева (там же, ч. 37.).

583. Рецензія на книгу: М. Коцюбинський, Тіні забутих предків. Київ-Львів, 1913“ (там же, ч. 150).

584. Рецензія на книгу: „Сикорскій А. И. проф., Русские и украинцы. Киевъ, 1913“ (там же).

585. Рецензія на книгу: „Луначарський А., Великий народний поет (Т. Шевченко). Львів“ (там же, ч. 170).

586. Рецензія на книгу: „Ів. Франко, Мойсей. Львів, 1913“ (там же).

587. Рецензія на книгу: Ол. Барвінський, Спомини з мого життя. ч. 1. Львів, 1912“ (там же, ч. 184).

588. Рецензія на книгу: „Ст. Ковалів, Образки з Галицької Каліфорнії. Львів, 1913“ (там же, ч. 191).

589. Л. П. Косачъ - Квитка. Некрологъ (там-же, ч. 198; підпис—С. А.).

590. Памяти Леси Українки (там же).

591. Рецензія на книгу: „Антонович В., Коротка історія козащини. Коломия, без року“ (там же, ч. 317).

592. Рецензія на книгу: „Грінченко Б., Соняшний промінь. Київ, 1913“ (там же, ч. 331).

593. Рецензія на книгу: „Франко Ів., Панщина та її скасування. Львів, 1913“ (там же, ч. 345).

594. Изъ украинской жизни („Завѣты“, кн. IV).

595. На текущія теми. Къ итогам и перспективамъ („Украинская Жизнь“, кн. 1).

596. Благородный освѣдомитель [С. Н. Щеголевъ, Украинское движеніе] (там же, кн. II).

597. Рецензія на книгу: „І. Нечуй-Левицький, Криве дзеркало української мови. Київ, 1912“ (там же; підпис—С. Е-мовъ).

598. Рецензія на книгу: „С. Пригара, Од романтизму до реалізму. Київ, 1913“ (там же, кн. III: підпис—С. е.).

599. Писатель-гуманистъ. Къ 40-лѣттю литературной дѣятельности Ив. Франка (там же, кн. V).

600. На текущія темы [Про боротьбу з хуліганством] (там же).

601. Приказъ жизни. Къ дебатамъ въ Госуд. Думѣ по украинскому вопросу (там же, кн. VI).

602. Рецензія на книги: 1) Ів. Франко, Мойсей, поема. Львів, 1913; 2) Я. Ярема, Мойсей, поема Ів. Франка. Тернопіль, 1912 (там же; підпис—С. е.).

603. На текущія темы [Національне питання. Законопроект єп. Никона] (там же, кн. IX).

604. Волчья тактика [Процес Бейліса] (там же, кн. XI *).

605. Наканунъ. Къ Шевченковскому юбилею (там же, кн. XII).

606. Борис Грінченко. Про життя його та діла. Вид. „Благодотворит. О-ва изд. общепользн. и дешевыхъ книгъ“. СПб., 1913.

607. За рік 1912-й. Статті, фельетони, замітки. Київ, 1913.

608. Співець боротьби і контрастів. Спроба літературної біографії й характеристики Івана Франка. Київ, 1913.

1914.

609. Українське життя [Огляд] („Рада“, ч. 1).

610. З громадських настроїв 1913 року (там же, ч. 4).

611. Рецензія на книгу: „Вол. Леонтович, Старе й нове. Оповідання. Київ, 1914“ (там же, ч. 6).

612. Рецензія на книгу: „Г. Коваленко-Коломацький (Гр. Сьогобочний), Спогади про М. В. Лисенка (там же; підпис—С. е.).

613. Дмитро Клеменц. Некролог (там же, ч. 8; підпис—С.).

614. Сильному духом. Ясній пам'яті Луки Скочковського (там же, ч. 16).

615. „Хоч по китайському“ [Цензові земці проти української мови] (там же, ч. 19).

616. Преображений граф [Про гр. Бобринського] (там же, ч. 20).

617. Рецензія на: „А. Н. Пыпинъ, Панславизмъ въ прошломъ и настоящемъ. СПб., 1913“ (там же).

618. Пам'яті Миколи К. Михайловського. На 10-ті роковини його смерті (там же, ч. 22).

619. Переможець [Про гр. Бобринського] (там же, ч. 23).

*) Скопфікована; редактора потягнуто до суду по ст. 129.

620. Рецензія на книгу: „В. Степовий, Іван Котляревський. Катеринослав, 1913“ (там же, ч. 24; підпис—С. Є.).

621. Рецензія на працю: „В. Мякотинь, Очерки соціальної історії Малороссії—«Русское Богатство», 1913“ (там же, ч. 26; підпис—С. Є.).

622. З нашого життя [Галас круг Шевченкового ювілею] (там же, ч. 33).

623. Щасливий Шевченко [Ш-ко, як об'єкт зненависти для лихих людей] (там же, ч. 46; без підпису).

624. В обороні людини. До характеристики поглядів Шевченка (там же).

625. Шевченкові роковини й духовенство (там же, ч. 48; підпис—Ромул).

626. Ясній пам'яті Івана М. Полторацького (там же).

627. Дорогою свідомости. Пам'яті І. Полторацького (там же, ч. 50).

628. Вол. Антонович про Шевченка (там же, ч. 55; підпис—Р-л).

629. З нашого життя [По ювілею] (там же).

630. Фридерик Містраль. Посмертна згадка (там-же, ч. 61).

630. Золотий ключик [Германofilьство націоналістів] (там же, ч. 65).

632. Рецензія на книгу: „Б. Грінченко, Шевченків «Кобзарь» на селі. Київ, 1914“ (там же; підпис—С. Є.).

633. З нашого життя [Шкільні справи] (там же, ч. 77).

634. Нові матеріали про „Вольное Слово“ [Стаття проф. Шишманова в „Вѣстникъ Европы“] (там же, ч. 72; без підпису).

635. Нова праця про Угорщину [Л. Василевскій, „Венгерскіе русини“ в «Русском Богатствѣ»] (там же, ч. 76; підпис—С. Є.).

636. Пам'яті товариша [На смерть В. Лозинського] (там же, ч. 78).

637. Гомруль (там же, ч. 79).

638. Дві позиції [Справа Бендасюка]. I—III (там же, ч. 89, 91 і 92).

639. Соціальна аксіома [Становище друкованого слова в Росії] (там же, ч. 90).

640. В боротьбі з лихоліттям. Пам'яті М. Салтикова-Щедрина. 28.IV. 1889 (там же, ч. 96).

641. На добрій дорозі [Про проф. Погодина] (там же, ч. 103).

642. Комедія чи трагедія? [Обрусительна школа] (там же, ч. 104).

643. „Необережність“ [К.-д. Лашкевич і українство] (там же, ч. 106).
644. Політичний маятник [Про проф. Погодина]. I—IV (там же, ч. 108, 109, 115 і 117).
645. Під тяжким хрестом. Пам'яті К. П. Михальчука (там же, ч. 110).
646. Рецензія на книгу: „В. Кранихфельдъ, Т. Г. Шевченко—п'вець України. СПб., 1914“ (там же, 117; підпис—С. Є.).
647. З нашого життя [Націоналісти] (там же, ч. 118).
648. Рецензія на книгу: „О. Левицький, Волинські оповідання. Київ, 1914“ (там же, ч. 131).
649. Без віри [А. Бобенко, Перевесло. Одеса, 1913] (там же, ч. 135).
650. З нашого життя [Боротьба з українством і за українство] (там же, ч. 143).
651. Карикатура і дійсність [Становище народної освіти] („Світло“, кн. VI).
652. Рецензія на книгу: „Б. Грінченко, Шевченків «Кобзарь» на селі. Київ, 1914“ (там же; підпис—Р-л).
653. Рецензія на книгу: „П. Зайцевъ, Русскія поѣмы Т. Г. Шевченка. Харьковъ, 1913“ („Україна“, кн. II).
654. Рецензія на „Оповідання Марка Вовчка (по смертні). Київ—Львів, 1913“ (там же).
655. Рецензія на книги: 1) Сумцовъ Н. Ф., Харьковъ и Шевченко; 2) Сумцовъ Н. Ф., Дубы Т. Г. Шевченка. Харьковъ, 1911“ (там же, кн. III; підпис—С. Є.).
656. Украинская жизнь. („Итоги 1913 года“, приложение къ „Кіевской Мысли“ ч. I).
657. Рецензія на книгу: „М. Драгоманов, Чудацькі думки про українську національну справу. Київ, 1913“ („Кіевская Мысль“, ч. 11).
658. Рецензія на книгу: „М. Вороний, В сѣйві мрій. Київ, 1913“ (там же, ч. 18; підпис—С. Є.).
659. Рецензія на книгу: „Б. Грінченко, Шевченків «Кобзарь» на селі, Київ, 1914“ (там же, ч. 70).
660. Безприходный ученый. Памяти К. П. Михальчука (там же, ч. 100.).
661. Своеобразная эволюція [Про проф. Погодина] (там же, ч. 125).
662. Нѣскольکو словъ проф. Погодину (там же, ч. 130).
663. Иванъ Франко. По поводу 40-лѣтія литературной дѣятельности (там же, ч. 154).

664. За тюремной рѣшеткой. Епизодъ изъ творчества Т. Г. Шевченка („Приазовскій Край“, ч. 52).

665. Очерки современной Галичины. I—VII („Русскія Вѣдомости“, ч. 269, 273, 280, 282, 292, 299 і 300).

666. Шевченко и литература („Русское Богатство“, кн. III).

667. Судьба одной книги. Къ столѣтней годовщинѣ рожденія Т. Г. Шевченка („Голосъ Минувшаго“, кн. II).

668. На перепутьи. Объ украинцахъ въ Галичинѣ („Русскія Записки“, кн. II).

669. Рецензія на книгу: „Н. Садовскій, Христьянське становище в справі 40-літнього ювілею Ів. Франка. Жовква, 1913“ („Украинская Жизнь“, кн. I; підпис—С. Е-мовъ).

670. Шевченко въ своемъ дневникѣ (там же, кн. II).

671. На текущія темы [По ювілеї] (там же).

672. На текущія темы. Къ итогамъ и перспективамъ (там же, кн. III).

673. Вокругъ львовскаго процесса. Отклики русской печати (там же, кн. V—VI).

674. Борис Грінченко. Передне слово до книги: „Б. Грінченко, Сонце сходить. Київ, 1914“.

675. Шевченко. Збірка. Київ, 1914.

1915.

676. Два проєкта („Украинская Жизнь“, кн. I).

677. О. Е. Коршъ и украинство (там же, кн. III—IV).

678. Двойною мѣрою [О „провокаціи“] (там же, кн. V—VI).

679. Открытое письмо В. А. Маклакову (там же).

680. Памяти М. П. Драгоманова. По поводу 20-лѣтней годовщины смерти (там же, кн. VII).

681. О томъ, что было и чего не было. По поводу воспоминаній Л. Г. Дейча (там же, кн. X—XII).

682. Буковина („Русскія Вѣдомости“, ч. 5).

683. Михайлъ Павлыкъ. Некрологъ (там же, ч. 18).

684. Экономическія организаціи въ Галичинѣ (там же, ч. 42).

685. Угорщина. I—II (там же, ч. 73 і 92).

686. Про те, що було й чого не було. З приводу споминів д. Л. Дейча („Основа“, кн. I).

687. Рецензія на книгу: „Ів. Франко, В наймах у сусідів, т. I. Львів, 1914“ (там же, кн. II).

688. Рецензія на книгу: „Ю. Бачинський, Українська еміграція, т. I. Львів, 1914“ (там же).
689. De mortuis [Пам'яті Ол. Русова, К. Паньківського і В. Лесевича] (там же, кн. III).
690. З хвиль життя [„Визволення“ Галичини] (там же).
691. Рецензія на книгу: „О. Кобилянська, За ситуаціями. Київ, 1914“ (там же).
692. Рецензія на книгу: „І. Боригорець, Боротьба за слав'ян і за народні права. Єлисавет, 1915“ (там же; підпис—*Ромул*).
693. Рецензія на книгу: „А. Ф. Саликовскій, Пам'яті Є. Е. Корша. Ростовъ на Дону, 1915“ (там же).
694. Драгоманов. I—II („Боротьба“—нелегальна, ч. 5; підпис—*Тр. Лановий*).
695. Мудрий акт [Знищення української преси] (там же; підпис—*Волосожар*).
696. Изъ исторіи возрожденія Галичины. I—III („Голосъ Минувшаго“, кн. II, IV і IX).
697. Михайлъ Павлыкъ (там же, кн. VI).
698. О Галичинѣ („Ежемесячный Журналъ“, кн. IV).
699. Національное и литературное движеніе („Галичина, Буковина и Угорская Русь“. Москва, 1915—два видання; без підпису).
700. Литература (там же; без підпису).
701. Шевченко й Котляревський („Збірник пам'яті Т. Шевченка“, вид. Наукового Товариства. Київ, 1915).

1916.

702. Законченная карьера [Галицьке москвофільство] („Украинская Жизнь“, кн. III).
703. Прологъ къ будущему. Пам'яті Ів. Франка (там же, кн. VI).
704. Критическое время [Військові події й російське громадянство] (там же, кн. VII—VIII).
705. Похороны Ів. Франка. Письмо изъ Лозанны (там же; підпис—*С. Александровичъ*).
706. Рецензія на книгу: „Безсоновъ С. В., Надзоръ надъ книгой. Опытъ систематизації матеріаловъ о цензурѣ въ допетровскую эпоху. Москва, 1916“ (там же).
707. Сеникъ-Петровичъ. Некрологъ (там же, кн. IX; без підпису).
708. Сотеръ Ортинскій. Некрологъ (там же; без підпису).

709. Максимиліанъ Черникъ. Некрологъ (там же; без підпису).

710. Павелъ Кирчевъ. Некрологъ (там же; без підпису).

711. Рецензія на книгу: „Къ десятилѣтію первой Государственной Думы. Сборникъ статей переводимцевъ. Петроградъ, 1916“ (там же; підпис—*С. Е.*).

712. На очереди [Позиція українців на майбутніх виборах] (там же, кн. X—XI).

713. Лесь Мартовичъ. Некрологъ (там же; без підпису).

714. Иноязычная пресса о Франкѣ (там же; без підпису).

715. Рецензія на книгу: „Привіт Іванови Франкови в сорок-літте його письменської праці. 1874—1914. Львів, 1916“ (там же; підпис—*С. А-чъ*).

716. На стражѣ національного достоїнства. Къ характеристикѣ публицистической дѣятельности проф. М. С. Грушевскаго (там же, кн. XII).

717. Рецензія на книгу: „Памяти И. И. Срезневскаго, кн. I. Петроградъ, 1916“ (там же).

718. Противъ теченія. Памяти В. П. Обнинскаго („Голосъ Минувшаго“, кн. V—VI).

719. Въ полосѣ апатіи и застою. Изъ історіи відродженія Галичини (там же, кн. VII—VIII).

720. Хѣбар. Оповідання (збірник „Степ“, Одеса, 1916; підпис—*П. Устяк*).

721. З хвиль життя [Становище українства під війну] (там же *).

722. На святі Котляревського. Згадки самовидця („Привіт Ів. Франкови... Львів, 1916“).

723. З офіційної літератури 60-х років XIX в („Український Науковий Збірник“, в. II. Москва, 1916).

724. Рецензія на „Письма... къ библіографу С. И. Пономареву. Москва, 1915“ (там же).

725. Новая украинская литература (Збірник „Отечество“. Петроград, 1916).

726. Старый вопросъ въ новой постановкѣ („Сѣверныя Записки“, кн. X і XI).

727. З окупованого краю. I—II („Промінь“, ч. I, 2—4).

728. Франко і Павлик. („Календарь на р. 1917“—вид. „Благотвор. О-ва“. Петроград, 1916).

*) Цензура вирізала з книги (під заголовком „Степ“ випущено в світ власне цензурні недогризки IV книги журналу „Основа“).

729. Кость Паньківський. Некролог (там же).

730. Іван Франко. Про життя його та діла. Вид. „Благотворит. О-ва“. Петроград, 1916.

1917.

731. На порозі майбутности [Перспективи нового життя] („Нова Рада“, ч. 1).

732. На партійні теми [Історія й ідеологія рад.-демократичної партії]. I—III (там же, ч. 10, 13 і 14).

733. Сіль в оці [Українська справа і російський націоналізм] (там же, ч. 18).

734. Дві правді [Українізація армії] (там же, ч. 21).

735. Старим слідом [Централізм російської демократії] (там же, ч. 25).

736. Вільне слово [Погляд на історію друкованого слова в Росії] (там же, ч. 28).

737. В суточках [Перші ознаки дезорганізації революційних сил] (там же, ч. 29).

738. В непевному сусідстві [Противоукраїнські організації на Україні] (там же, ч. 30).

739. Мойсееві українського народу [Роковини смерті Ів. Франка] (там же, ч. 32).

740. На початку другого акту [Дезорганізація революційних сил] (там же, ч. 33).

741. З над Невських берегів [Листи з Петербургу], I—IV (там же, ч. 45, 47, 48 і 49).

742. Чадний огонь [Про український шовінізм] (там же, ч. 55).

743. Африканська фантазія [Вигадки про генеральний секретаріат] (там же, ч. 68).

744. Шляхи до Риму [Про українську і російську культуру] (там же, ч. 70).

745. „Опізнився ти, козаче“ [Виступ галицьких москвофілів] (там же, ч. 71).

746. Дешеві лаври [Відповідь на інсинуації російського публіциста] (там же, ч. 74).

747. До історії соціалізму на Україні [Українські соціалісти-федералісти 80-х років] (там же, ч. 82).

748. У вагоні [З подорожі] (там же, ч. 91).

749. На повороті [Кризис влади й українство]. I—III (там же, ч. 105, 106 і 107).

750. З живого джерела. Про зближення культур (там же, ч. 112).

751. Патока й отрута лютая [Українство перед судом Московської наради] (там же, ч. 115).

752. Пів року [Півріччя революції]. I—II (там же, ч. 123 і 124).

753. В тумані [Корниловщина] (там же, ч. 126).

754. Корниловщина [Причини і наслідки] (там же, ч. 127).

755. Карпенко-Карий. В десяти роковини смерті (там же, ч. 128).

756. Біля початків федерації [Київський федералізм на початку XIX в.] (там же, ч. 134).

757. Власними руками [Розбрат і анархія] (там же, ч. 135).

758. „Так, ви перешкоджали“ [Українсько-російські стосунки] (там же, ч. 141).

759. Достукався [Про П. Струве] (там же, ч. 166).

760. Шляхом розважності [Українсько-російські стосунки] (там же, ч. 167).

761. З глибокого льоху [Всеслов'янська нарада в Москві] (там же, ч. 168).

762. Очищений Шульгин [Характеристика роботи В. Шульгина] (там же, ч. 172).

763. Шварц-гельбери [Москвофіли з Галичини] (там же, ч. 173).

764. Останній бій [Між ладом і анархією] (там же, ч. 175).

765. По кривавому непорозумінні [Переворот у Києві]. I—II (там же, ч. 177 і 178).

766. Мов по писаному [Перші позначки большевицької перемоги] (там же, ч. 180).

767. Голосування чи галасування [Вибори на селі] (там же, ч. 187).

768. Сліпі вибори [Вибори до Установчої Ради]. I—III (там же, ч. 192, 193 і 194).

769. Своїм судом [Самосуди на селі] (там же, ч. 197).

770. Всесвітній попихач [Становище преси] (там же, ч. 200; підпис—*Ромул*).

771. Панські жарти [Самодержавіє і большевизм] (там же, ч. 201).

772. Вони обвинувачують [Большевики і Центральна Рада] (там же, ч. 202).

773. Рецензія на книгу: „Молієр, Тартюф. Переклад В. Самійленка. Київ, 1917“ (там же, ч. 203, підпис—*С. Є-мов*).

774. Руїниницькою [стежкою [Хазяйнування большевиків] (там же, ч. 204).
775. Товариш Клюк [Розбишака і революціонер] (там же, ч. 207).
776. Лавина [Розвал фронту] (там же, ч. 211; підпис—*Ромул*).
777. Пам'яті Єв. Олесницького [+ 26. X. 1917] (там же, ч. 212).
778. До нових ланцюгів [„Соціалізація“] (там же, ч. 215).
779. До осяйної брами [Ідея визволення] (там же, ч. 217).
780. На кладовищі [Самодержавіє і большевизм] (там же, ч. 218).
781. На роздоріжжі. 1917 рік у Росії (там же, ч. 220; підпис—*Ромул*).
782. На вершку національних досягннів. 1917 рік на Україні (там же).
783. На святі волі („Кіевская Мысль“, ч. 77).
784. Подъ знаменемъ національної культури („Власть Народа“, ч. 5).
785. Іванъ Франко („Голосъ Минувшаго“, кн. I).
786. Галичина въ началъ конституціонной эры (там же, кн. IX—X).
787. Рецензія на книгу: „М. Драгомановъ, Историческая Польша и великорусская демократія. Київ, 1917“ („Книгарь“, ч. 1).
788. Рецензія на книгу: „М. Залізник, Самостійна Україна—не соціалістичне гасло?“ (там же).
789. Своя мудрість (там же).
790. Голод на книжку (там же, ч. 2).
791. Рецензія на книги: 1) Стебницький П., Українська справа; 2) Стебницький, Украина и украинцы. Петроградъ, 1917 (там же).
792. Рецензія на книги: 1) Коцюбинський М., Ів. Франко. Київ, 1917; 2) Хто такий був Ів. Франко? Вінниця; 3) Христюк П., Борець за діло народне. Київ, 1917 (там же).
793. Рецензія на книгу: „Грінченко Б., Листи з України Наддніпрянської. Київ, 1917“ (там же, ч. 3).
794. Рецензія на книгу: „До селян та міщан українців римокатолицької віри лист. Полтава, 1917“ (там же).
795. Наші місяшники (там же, ч. 4).
796. Рецензія на книгу: „Ю. Липа, Союз визволення України. Одеса, 1917“ (там же).
797. Рецензія на книгу: „М. Чернявський, Україна, автономія, федерація. Херсон, 1917“ (там же).

798. Рецензія на книгу: „Тарасові алмази, вип. I. Київ, 1917“ (там же).

799. Сон-не-сон. З приводу останніх Шевченкових роковин („Літ.-Наук. Вістник“, кн. I).

800. Живий труп [Микола II] (там же).

801. Безмолвна годовщина [Шевченкові роковини року 1917] („Украинская Жизнь“, кн. I—II).

802. Рецензія на книгу: „Полянський А., Избранныя сочиненія. Москва, 1916“ (там же).

803. Мартирологъ украинскаго слова (там же, кн. III—VI).

804. Библиотека по украиновѣдѣнію (там же).

805. Історія українського письменства. Вид. третє з одмінами й додатками. Київ, 1917.

806. Як люде прав собі добувають. Вид. 3-те. Київ, 1917.

807. Як визволитись робочим людам з бідности. Вид. 2-ге. Київ, 1917.

808. Тарас Шевченко, життя його та діла. Вид. третє. Київ, 1917.

809. З нашого життя за рік 1913-й. Статті, фельетони, замітки. Київ, (1914) 1917 *).

1918.

810. Серед недовідомости [Небезпечна година для України] („Нова Рада“, ч. 1).

811. З партійного безладдя [Большевизм та українські партії] (там же, ч. 4).

812. Атавізм [Пам'яті Кокошкина і Шингарева] (там же, ч. 6).

813. Агонія [Розклад мілітаризму]. I—III (там же, ч. 9, 10 і 11).

814. В світовому масштабі [Війна всіх проти всіх] (там же, ч. 12).

815. Слово до живих [Про пережите і майбутнє] (там же, ч. 14).

816. Лист без конверта [До Ю. Коцюбинського] (там же, ч. 15).

817. На вістрях штиків [Большевицький терор і грядуща реакція] (там же, ч. 16).

*) Книгу розпочато друком року 1914-го, але через загальну заборону українського письменства військовим часом, вийшла вона, власне надрукована до війни частина II, допіру аж року 1917-го.

818. Фельдфебель у Вольтерах [Бутербродна література] (там же, ч. 18).
819. Не для себе [Анархічна суть большевизму] (там же, ч. 19).
820. Порохня сиплється [Розкладова робота большевиків] (там же, ч. 22).
821. Догнивають [Занепад большевиків] (там же; підпис—*Ромул*).
822. Підрахунки [Большевицьке панування в Києві]. I—III (там же, ч. 25, 26 і 27; підпис—*Ромул*).
823. Муравйов [Характеристика „героя“] (там же, ч. 25).
824. Соціалізація думки [„Культурні“ заходи большевиків] (там же, ч. 30).
825. На роковини [Роковини революції] (там же, ч. 31).
826. На Шевченкову тему [Гріхи сучасности] (там же).
827. Голоси з льоху [Відповідь обмовцям] (там же, ч. 32).
828. Шляхом розпаду [Доля революції]. I—II (там же, ч. 33 і 35).
829. Біля кризиса [Кризис влади та принципи організації]. I—IV (там же, ч. 36, 37, 40 і 41).
830. Дорогою ціною. Ясній пам'яті Вол. Шульгіна (там же, ч. 37).
831. Не з того кінця [З приводу наказу про вивіски] (там же, ч. 42).
832. На тимчасовий бюджет [Державне становище України]. I—II (там же, ч. 44 і 45).
833. Дві безодні [Два шовінізми] (там же, ч. 46).
834. Пам'яті Івана Левицького (там же, ч. 48).
835. Неминучим шляхом [Еволюція сучасної державности]. I—III (там же, ч. 49, 50 і 52).
836. Гальванізація трупа [Російський націоналізм на Україні] (там же, ч. 54).
837. Живі тріски [Демобілізовані працівники] (там же, ч. 56).
838. Гнила дошка [Невдатні вибори до Установчої Ради] (там же, ч. 57).
839. Жнива [Темнота і зневіря на селі] (там же, ч. 58).
840. Новітній централізм [Централізм державний та місцеве самоврядування]. I—II (там же, ч. 62 і 63).
841. Генеральська історія [Шовіністичне „Як жив український народ“] (там же, ч. 70).
842. Інтермедія [Гетьманський переворот] (там же, ч. 71).
843. Хрестною путтю. До історії страстного тижня (там же).

844. Парадоксальне міністерство [Характеристика гетьманського правительства] (там же, ч. 72).

845. Zu sprät [Причини перевороту] (там же, ч. 73).

846. Селянська трагедія [Безпорадність селянства] (там же, ч. 75).

847. Б'ють [Збиткування над селянством] (там же, ч. 77).

848. Пам'яти А. Ляхоцького (там же, ч. 78).

849. Пам'яти Л. М. Драгоманової (там же, ч. 80).

850. Од Сильвестра до Антонія [Еволюція українського духовенства] (там же, ч. 81).

851. З курсу мнемоніки [Вороття старих людей і порядків] (там же, ч. 82).

852. З шуму життя [Кризис і організація влади]. I—II (там же, ч. 86 і 87).

853. Нові люди [Зустрічі в дорозі]. I—II (там же, ч. 101 і 102).

854. Пам'яти Хв. К. Вовка (там же, ч. 110).

855. Біла пляма [Цензура] (там же, ч. 111).

856. На руїнах. З сільських вражіннів. I—V (там же, ч. 111, 112, 115, 119 і 126).

857. Saeterum senso [Цензура] (там же, ч. 117).

858. Теплі [„Фаховці“ і карієристи] (там же, ч. 118).

859. Суддя у власній справі [Цензура] (там же, ч. 119).

860. Політичне комівояжерство [Л. Цегельський про Україну] (там же, ч. 120).

861. Мудра політика [Цензура] (там же, ч. 121).

862. Глас вопіючого в пустині [Життя і газета] (там же, ч. 123).

863. В першу чергу [Цензура] (там же, ч. 127).

864. Четверті роковини [Спомини про перший день війни] (там же, ч. 129).

865. Авгури [Міністерство Народньої Освіти й українська школа] (там же, ч. 130).

866. Пам'яти Ів. Стешенка (там же, ч. 131).

867. За білу пляму [Цензура] (там же, ч. 134).

868. Світовий скандал [Українські гімназії в Києві] (там же, ч. 140; підпис—*Ромул*).

869. Тією ж дорогою [Школа приватними заходами] (там же, ч. 141).

870. По біблейському [Безцеремонність влади] (там же, ч. 143).

871. В тихій пристані [Поліцейська „конституція“] (там же, ч. 144).

872. І. В. Лучицький. Посмертна згадка (там же, ч. 150; підпис—*С. Є-мов*).

873. Ташкентці [Загальна спекуляція] (там же, ч. 151).

874. Старі міхи [Робота російської бюрократії на Україні] (там же, ч. 154).

875. В пустині велелюдній [Російська преса й українство]. I—IV (там же, ч. 163, 164, 165, 166 і 167).

876. Образи і луб'я [Відповідь Б. Манджосові]. I—II (там же, ч. 169 і 170).

877. З історичних паралелів [Терор] (там же, ч. 175).

878. Ще про луб'я [З приводу листа Б. Манджоса] (там же, ч. 177).

879. Новий закон [Мстивість] (там же, ч. 179).

880. З адміністративної „Вампуки“ [Ще про українські гімназії в Києві] (там же, ч. 182).

881. Во ім'я людськості [Ідеал згоди] (там же, ч. 183).

882. Напередодні [Пригасання війни]. I—II (там же, ч. 189 і 190).

883. Слово [Цензура] (там же, ч. 191).

884. Під стягом науки [Про В. Чаговця] (там же, ч. 194).

885. Тиртей українства [Пам'яті М. Лисенка] (там же, ч. 207).

886. З весни відродження. Дмитро Маркович (там же, ч. 208)

887. Чужими руками [Надії на „возсоединеніє“] (там же, ч. 212).

888. Ілюзії і правда [Об'єдинительні змагання та об'єктивна дійсність]. I—IV (там же, ч. 214, 215 і 230 *).

889. Пам'яті Н. Д. Ніковської (там же, ч. 224).

890. Джентельмен і його помішники [Большевизм і об'єдинителі] (там же, ч. 228 **).

891. Дикарі вищої культури [Погром у Львові] (там же, ч. 229; підпис—*Ромул* **).

892. Рецензія на книгу: „Лесь Мартович, Забобон. Львів, 1917“ (там же).

893. Рецензія на книгу: „А. Крушельницький, Рубають ліс. Львів, 1918“ (там же, ч. 231).

*) Покалічено дуже гетьманською цензурою.

**) Покалічено цензурою.

894. Шило в мішку [Ще про погром у Львові] (там же, ч. 234; підпис—*Ромуа*).

895. Про пошану до книги (Книгарь", ч. 5).

896. Рецензія на книгу: „Левинский В., Царская Россія и український вопросъ. Женева, 1917“ (там же).

897. Рецензія на книгу: „Проф. И. А. Линниченко, Малорусский вопросъ и автономія Малороссіи. Петроградъ - Одесса, 1917“ (там же).

898. Рецензія на книгу: „М. Драгоманов, Автобіографія. Київ, 1917“ (там же).

899. Без Кобзаря (там же, ч. 6).

900. Рецензія на книгу: „Дорошенко В., Українство в Росії. Відень, 1917“ (там же).

901. Рецензія на книгу: „Огієнко Ів., Українська культура. Академічна промова. Київ, 1917“ (там же).

902. Рецензія на книгу: „Кашченко А., За що? Оповідання. Черкаси, 1917“ (там же).

903. Рецензія на книгу: „Коваленко Гр., Людина і громада. Черкаси, 1917“ (там же, ч. 7).

904. Рецензія на „Малий Кобзарь. Баришполе, 1918“ (там же).

905. З доби шукання. Коцюбинський М., Твори, т. 1 і 2. Київ, 1917—1918 (там же, ч. 8).

906. Рецензія на книгу: „І. Труба, Хто пануватиме на Україні. Катеринослав, 1917“ (там же).

907. Небуденний пам'ятник. М. Вовчок, Народні оповідання. Львів, 1918 (там же, ч. 10).

908. Рецензія на книгу: „М. Драгоманов, Пропавший час. Київ, 1918“ (там же).

909. Рецензія на книгу: „М. Залізник, Державний устрій Німеччини. Київ, 1918“ (там же).

910. Рецензія на книги: 1) „Краснов, Що тепер діється в Росії. Відень, 1916“; 2) „М. Троцький, Як прийшло в Росії до революції. Відень, 1917“ (там же, ч. 11).

911. Рецензія на книгу: „Доманицький В., Життя Т. Шевченка. Київ, 1917“ (там же).

912. Рецензія на книгу: „Смаль-Стоцький Ст., Діди, батьки і внуки у Шевченка. Одеса, 1918“ (там же).

913. Од літературщини до літератури. На згадку про Гр. Квітку-Основ'яненка (там же, ч. 12—13).

914. Рецензія на книгу: „М. Лозинський, М. Павлик, його життя і діяльність. Відень, 1917“ (там же).

915. Рецензія на книгу: „Троцький М., Литовці. Відень, 1917“ (там же).

916. Рецензія на книгу: „Квітка-Основ'яненко Гр., Маруся. Вовча, 1918“ (там же, ч. 16).

917. Рецензія на книгу: „Білецький Л., Про Т. Шевченка. Умань, 1918“ (там же).

918. М. І. Петров — як історик української літератури („Записки Укр. Наук. Т-ва в Києві," кн. XVII).

919. До історії галицької руїни. Меморіал К. Паньківського („Наше Минуле", кн. I).

920. Квітка в Галичині (там же, кн. II).

921. Хв. Вовк про Кузьму Ляхощького (там же).

922. Масонство на Україні (там же, кн. III).

923. Українці і справа замирення. Два документи з недавнього часу (там же).

924. Один з нездійснених планів Драгоманова (там же).

925. Душа „Просвіти“ [Про Б. Грінченка] („Просвітянин", кн. I).

926. Къ читателямъ („Украинская Жизнь". Сборникъ I, Київ; підпис—*Редакція*).

927. На поворотъ. Къ послѣднимъ страницамъ нашей історії (там же).

928. Котляревський. Передне слово до книги: „Твори Івана Котляревського, вид. 2-ге. Київ, 1918“.

929. Од редактора — бібліографічні та біографічні розвідки. I—IX (там же; без підпису).

930. Украинская литература („Энциклопедическій Словарь изд. бр. Гранатъ", Москва, т. 42).

931. Українка Леся (там же).

932. Під обухом. Большевики в Києві. Київ, 1918.

933. Коротка історія українського письменства. Київ, 1918.

1919.

934. Скоропадщина. Замість новорічного огляду („Нова Рада", ч. 1, 3, 4, 6 і 7).

935. Безгосподарня спадщина [Про бранців і амністію] (там же, ч. 2).

936. Світоч єднання. Пам'яті Ол. Єфименкової (там же, ч. 3).

937. В чаду. Замість різдвяного оповідання (там же, ч. 6; підпис—*Ромул*).

938. В середині [Страхи на селі] (там же, ч. 14).

939. Дух віків [Об'єднання Галичини й України] (там же, ч. 17).

940. Пам'яті М. І. Туган-Барановського (там же, ч. 18; підпис—*С. Є.*).

941. Паніка [Перед большевиками] (там же, ч. 20).

942. Звір і людина [Розпорошення життєвої снаги] (там же, ч. 21).

943. Націоналістичне ліквідаторство (там же, ч. 22).

944. Хто дужчий? До психології революційного часу (там же, ч. 23).

945. Перед невідомим завтра (там же, ч. 27; підпис—*Ромул*).

946. Рецензія на книгу: „Щукин П., Тарас Шевченко. Катеринослав, 1918“ („Книгарь“, ч. 17).

947. До об'єктивної істини. Пам'яті М. І. Туган-Барановського (там же, ч. 20).

948. Серед білої ночі (там же).

949. Рецензія на книгу: „Кониський-Перебендя О. Я., Твори, ч. 1. Полтава, 1918“ (там же).

950. Людина гармонії. Пам'яті І. Л. Шрага (там же, ч. 21)

951. Рецензія на книгу: „Охримович Ю., Короткий нарис розвитку української національно-політичної думки в XIX ст. ч. I. Київ, 1918“ (там же, ч. 22).

952. Рецензія на книгу: „В. Обюртен, Мистецтво вмірає. Київ, 1918“ (там же).

953. Серед дикого поля. [Про Б. Грінченка] („Громада“, ч. 10).

954. До ідеалів молодости. М. І. Туган-Барановський і українство („Українська Кооперація“, кн. II).

955. „Кобзарь“ на літературних позовах („Наше Ми- нуле“, кн. I—II).

956. Пам'яті І. Л. Шрага (там же).

ПРОТОКОЛ № 2

чергового засідання Першого (Історично-Філологічного) Відділу
Української Академії Наук у Києві, 16 січня 1919 р.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він-же виконує й обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський, акад. М. І. Петров і Директор Постійної Комісії для складання історичного словника української мови, проф. Е. К. Тимченко.

1. Прочитано й затверджено протокол попереднього засідання.

2. Згідно з постановою попереднього засідання (прот. № 1, п. 10) переведено вибір проф. М. Ф. Сумцова на академіка по кафедрі української народньої словесности.

Обрано одноголосно (4 голоси).

Постановлено: подати проф. М. Ф. Сумцова на обрання Спільного Зібрання Академії.

3. Згідно з постановою попереднього засідання (прот. № 1, п. 11) переведено вибір С. О. Єфремова на академіка по класі красно-го українського письменства.

Обрано одноголосно (4 голоси).

Постановлено: подати С. О. Єфремова на обрання Спільному Зібранню Академії.

4. Акад. А. Е. Кримський, як Голова Постійної Комісії для складання словника живої української мови, запропонував обрати на Керівничого над працями згаданої Комісії А. В. Ніковського, а на постійного члена тієї-ж Комісії—М. М. Грінченкову, і прочитав їхні життєписи та реєстри друкованих праць.

Одноголосно обрано: А. В. Ніковського на посаду Керівничого над працями Постійної Комісії для складання словника живої української мови (з платнею по обрахунку Відділу на 1919 р. 13.000 карб. в рік), а М. М. Грінченкову—на посаду постійного члена тієї-ж Комісії (з платнею по обрахунку Відділу на 1919 р. 9.000 карб. у рік).

Життєпис і список друкованих праць А. В. Ніковського та М. М. Грінченкової до цього додаються (див. додаток I, II, III і IV).

5. Заслухано записку М. М. Марковського про необхідність видати критичний текст „Наталки Полтавки“ з огляду на столітній ювілей першої її появи на сцені (додавши до неї також текст „Козака Стихотворця“ кн. Шаховського).

Постановлено: видати текст „Наталки Полтавки“ по рукописах 1820 р. Ізм. Ів. Срезневського та Харківського Університету під редакцією М. Марковського, але без „Козака Стихотворця“.

6. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій подав до відома членів Відділу, що спадкоємці Івана Франка (його дочка та син) звернулися до Академії з пропозицією купити в їх право на видавання всіх творів І. Франка, як наукових, так і белетристичних.

Постановлено: доручити акад. А. Е. Кримському, акад. М. Ів. Петрову та проф. Е. К. Тимченкові розглянути цю справу та зробити про це доклад Відділові, після чого передати справу на вирішення Спільного Зібрання Академії.

7. Акад. М. І. Петров доклав про програму своєї наукової діяльності на біжучий 1919 рік.

Окрім переданих уже до друку дрібних нарисів він приготував до друку доповнене і виправлене видання своїх дослідів з історичної топографії м. Києва.

Окрім того, він пропонує видати приготовану Закревським до друку Касіянівську редакцію Київсько-Печерського Патерика, а також звернутися до проф. Резанова з пропозицією видати зібрані їм інтермедії.

План діяльності акад. М. І. Петрова ухвалено.

8. Заслухано й ухвалено доклад директора Постійної Комісії для складання історичного словника української мови, проф. Е. К. Тимченка про план діяльності Комісії на 1919 р.

Доклад додається до цього протоколу (див. додаток V).

9. За пропозицією директора Постійної Комісії для складання історичного словника української мови проф. Е. К. Тимченка, обрано членами Комісії проф. М. К. Грунського та проф. О. М. Лукіяненка.

10. Постановлено звернутися до Київсько-Печерської Лаври з проханням надіслати для Відділу де-кілька примірників ювілейного видання про лаврську друкарню.

Додаток I до протоколу № 2.

Життєпис А. В. Ніковського.

Андрій Васильович Ніковський народився року 1885-го, 3-го жовтня, в селі Малий Буялик на Херсонщині, в 28 верстах від Одеси.

Мати—селянка з-над Березані одеського повіту, батько писався очаківським міщанином, а походив з якихось дрібних панів з Київщини.

Учився Андрій Васильович у народній школі, яку скінчив 1897 року. Випадком вступив до гімназії, а до того служив хлопчиком при лазні Ісаковича в Одесі. Скінчив одеську V гімназію року 1905 і вступив до Новоросійського Університету на природничий факультет.

Перейшовши на історично-філологічний факультет, вибрав слов'яноноруський відділ, де працював, головним чином, під керівництвом проф. Б. М. Ляпунова. Бувши студентом, їздив на діалектологічні студії в Хотинщину, де поробив записи в селах Кулішівці та Вітряні (поблизу станції Романкауці) і в селі Кельменцях (коло Ларги). Ці матеріали залишились у рукопису. В університеті-ж почав ширшу працю над мовою Квітки-Основ'яненка, але досі ще вона не скінчена.

Року 1912-го, по скінченню університету, був запрошений на посаду вчителя руської мови і літератури в старші класи жіночих міністерських гімназій Белен-де-Баллю і Висковатової. Учителював один шкільний рік.

Року 1913-го переїхав до Києва на посаду редактора газети „Рада“. Редагування провадилося з 1-го липня 1913 року по 20-е липня 1914 року, коли в день оповіщення війни з Німеччиною генерал Іванов закрив газету „Рада“ на весь час війни.

З вересня по листопад 1914-го року був редактором „Літературно-Наукового Вістника“, а тоді, по закриттю цього журналу, був обраний на редактора журналу „Основа“ в Одесі, що його вийшло 3 книжки, а по закриттю і цього часопису—1 книжки альманаха „Степ“ (1916 року).

З початком революції відновив (25 березня 1917 року) видання газети під назвою „Нова Рада“, що її закривали під час першого приходу большевиків у Київ (в січні 1918 року), під час гетьманського перевороту (квітень 1918 р.), під час повстання Директорії (з наказу кн. Долгорукова в листопаді 1918 р.) і в лютім 1919 р. з приходом совітського правительства у Київ. Всі ці перерви, виключаючи останню, були недовгі.

Писати почав року 1907-го дописами в газетах „Рідний Край“ і „Рада“. З 1908 року зробився постійним співробітником і дописувачем до газети „Рада“.

В „Літературно-Науковому Вістникові“ почав писати з року 1913-го. Писав також у „Світлі“, в „Україні“, „Основі“, „Степові“, „Української Житни“, „Громаді“, „Кооперативній Зорі“, то що.

Бувши секретарем одеської „Просвіти“, книгарем і бібліотекарем

її, опорядив бібліотеку неб. Л. А. Смоленського (котра потім перейшла до Одеської Публичної Бібліотеки). Читав у „Просвіті“ реферати про Винниченка, Олеся, Вороного, Заньковецьку та інше.

У Науковім Товаристві в Київі робив доклади на теми: 1) Драматизм і екзотичність сюжета в творах Лесі Українки; 2) Теорія Шахматова про походження і розселення слов'янства східного; 3) Рукописний словник Я. Головацького.

Додаток II до протоколу № 2

Реєстр праць А. В. Ніковського.

А. Праці, що вийшли окремо.

Вічна казка [О. Олесь—„По дорозі в казку“]. В-во „Вік“. „Наші справи“, № 12. К., 1911 р. Ст. 32,16⁰ (під псевдонімом Ан. Василько).

Українська література і кріпацтво. В-во „Вік“, серія „Наші справи“ № 14. К., 1911 р. Ст. 32,16⁰ (під псевдонімом — Ан. Василько).

Українці в Холмищині. Одеса, 1912. Ст. 28,16⁰ (під псевдонімом Ан. Яринович).

Галичина в її прошлomu і настоящемu. Очеркu історії національної життя русинів в Австро-Венгрії. Издательство „Задруга“. Москва, 1915, ст. 48,8⁰ (під псевдонімом Ан. Яринович).

Граматика Ів. Нечуя-Левицького. Одеса, 1916 р. (Одбитка з журн. „Основа“).

Буржуазна Рада. [Фельетони]. К., 1918. Стор. 64,16⁰ (під псевдонімом Ан. Яринович).

Український правопис. Частина I: Словничок. В-во „Час“. К., 1918. Ст. 64.

Передмова і примітки до книги: „Михайло Драгоманов, Шевченко, українофіли й соціалізм. В-во „Криниця“, 1914. (Передмова ст. II-X, примітки—ст. 160-183).

Б. Журнальні і газетні статті та замітки.

1. „Світло“.

Російська критика і українське письменство (1911, № 4, ст. 3-15; під псевдонімом Ан. Василько).

2. „Літературно-Науковий Вістник“.

Українська література в 1912 році (1913, кн. 1).

Наші потреби і нові журнали (1913, кн. IV).

Екзотичність сюжета і драматизм у творах Лесі Українки (1913, кн. X).

Поезія будучности (1913, кн. XII).

Рецензія на книгу: „Вол. Леонтович, Старе й нове“. (1913, кн. XI).

Українська література в 1913 році (1914, кн. I).

Останній сезон нашого театру (1914, кн. III).

К. Михальчук, як фільольог. I-II (1913, кн. IV і V).

Рецензія на: „Оповідання Марка Вовчка, видані по смерті письменниці з варіантами її рукописів. К.-Л., 1913“ (1914, кн. II).

Рецензія на книгу: „В. Винниченко, Рівновага. Роман, переклад з російської мови Н. Романович. Творів т. VI“ (1914, кн. III).

Рецензія на: „Споменъ за Тараса Григориєвича Шевченко. Библиотека на Славянската Бесѣда: 1) Ст. Станимировъ, Биографически свѣдѣния за Т. Гр. Шевченко. 2) Др. Ив. Шишмановъ, Тарасъ Шевченко, неговото творчество и неговото влияние върхъ българскитѣ писатели прѣди освобождението. София, 1914“ (1914, кн. VII—VIII).

3. „Україна“.

Ф. П. Фортунатов. Некролог (1914, кн. IV, ст. 56-58).

Редакція статті: О. Богумил і П. Житецький, Начерк історії літературної української мови до Ів. Котляревського [Статтю редагував А. Ніковський—прим. редакції] (1914, кн. I).

Рецензія на книгу: „С. Єфремов, Т. Шевченко. К., 1914“ (1914, кн. II).

Рецензія на книгу: „С. Єфремов, Співець боротьби й контрастів. К., 1914“ (1914, кн. IV).

Рецензія на працю: „Ів. Зілинський, Проба упорядкування українських говорів“ (1914, кн. IV).

4. „Украинская Жизнь“.

Къ холмскому вопросу (1912, кн. I, ст. 53-60; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „М. Філянський, Calendarium. Т. II. М., 1911“ (1912, кн. IV; за підписом—*Ан. Василько*).

Къ выборамъ въ Одессѣ (1912, кн. V; за підписом—*Ан. Яр.*).

Украинская драматическая литература [По поводу книги М. Комарова „До Української Драматургії“] (1912, кн. V-VIII; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу; „Н. Чеховъ, Народное образование въ Россіи. М., 1912“ (1912, кн. IX; за підписом—*Ан. Ник-скій*).

К. П. Михальчукъ (1914, кн. IV, ст. 5-9; за підписом—*Ан. Василько*).

5. „Основа“.

Рецензія на книги: М. Богдановичъ, Червонная Русь. Яросл., 1914; Вс. Дружковскій, Современная Галиція. Екатериносл.; Осовскій, Новыя владѣнія Россіи. Галиція. К., 1914; А. Бѣлгородскій, Галиція—исконное достояніе Россіи. М., 1914; В. Зубовскій, Галиція. Краткій обзоръ. Харьк., 1914; Бурчакъ, Галиція. М., 1914; И. Муриновъ, Исторія Галиціи. М., 1915 (1915., кн. I).

Грамматика Ів. Нечуя-Левицького (1915, кн. II, ст. 130-137; за підписом—*А. Яринович*).

До психології українофільства (1915, кн. II, ст. 130-137; за підписом—*А. Яринович*).

Рецензія на брошуру; „Епископъ Никонъ—членъ Гос. Думы, Орлы и вороны. К., 1915“ (1915, кн. II; за підписом—*А. Яринович*).

Рецензія на книгу: „А. П. К., Народныя пѣсни, записанныя въ Подольской губерніи. Од., 1915“ (1915, кн. II; за підписом—*Ан. В-ко*).

Пам'яті Василя Симиренка (Збірник „Степ“—як IV кн. „Основи“, 1916).

6. „Книгарь“.

Рецензія на книгу: „О. Мицюк, Шаповал як поет. К., 1917“ (1917, ч. 2).

Бібліотека Т. Шевченка (1917, ч. 3).

Рецензія на брошури: „Богдан Магміт, Сучасні українські політики. 1) На вершинах політичного проводу. Спроба характеристики посла Костя Левицького. 2) Півсонний маєстат. Спроба характеристики посла Юліяна Романчука. К., 1917“ (1917, ч. 3; за підписом—*А. Яринович*).

Рецензія на книгу: „Олесь, Хвесько Андибер [Дума п'єса]. К., 1917“ (1917, ч. 3).

Українська преса в Америці (1917, ч. 4; за підписом—*А. Яринович*).

Рецензія на книгу: В. Дубровський, Московсько-українська фразеологія. К., 1917“ (1917, ч. 4).

Рецензія на книгу: „На всякий випадок життя [Народні приказки та прислів'я]. К., 1917“ (1918, ч. 7).

Рецензія на книгу: „Термінологичний Збірник Міністерства Шляхів. К., 1918“ (1918, ч. 19).

Рецензія на брошуру: „Головніші правила українського правопису, ухвалені Мін. Нар. Освіти для шкільного вжитку на всій Україні. К., 1919“ (1919, ч. 20).

Рецензія на книгу: „З. Пиптенко, Словник чужих слів, що вживаються в українській мові. К., 1918“ (1919, ч. 21).

7. „Кооперативна Зоря“.

М. І. Туган-Барановський в українській політиці (1919, ч. 6-7).

Кооперація і національна справа (1919, ч. 8-10).

8. „Громада“.

Як повстала Скоропадщина на Україні [Історичний матеріал до недавнього минулого] (1919, ч. 4-5 і 6-7; без підпису).

Придушене слово [Про стан української преси за війни і гетьманщини] (1919, ч. 8-9 і 10-12; за підписом—*Ан. Н.*).

Наше життя (1919, ч. 10-12; за підписом—*Йосип Стефанович*).

Лихі заміри (1919, ч. 10-12; без підпису).

9. „Рада“.*)

Віденська „Січ“ [нарис історії] (1909, ч. 212; за підписом—*Василько*).

Лист з Одеси (1909, ч. 226; за підписом—*В-ко*).

М. Г. Чернишевський (1909, ч. 235; без підпису).

Лист з Одеси [справи преси] (1909, ч. 237; за підписом—*Вас-ко*).

Національність в музиці (1909, ч. 242; за підписом—*В-ко*).

Маленький фельетон. Таракани (1909, ч. 245; за підписом—*А-й*).

Лист з Одеси [закриття одеської Просвіти] (1909, ч. 269; за підписом—*Ан. В-ко*).

Рецензія на книгу: „Грицько Чупринка, Огнецвіт. Пролог О. Коваленка. К., 1910“ (1910, ч. 29; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Тарас Бульба. Повість М. Гоголя в перекладі М. Уманця. Од., 1910“ (1910, ч. 45; за підписом—*А. Василько*).

Борис Громашевський [†] (1910, ч. 47; без підпису).

*) Перелік статей за 1908-й рік [22 номері статей і заміток] і за 8 місяців 1909-го року [25 номерів] утрачено. За інших обставин буде додано їх додатково.

Рецензія на книгу: „Д. Маркович, По степах та хуторах“ (1910, ч. 58; за підписом—*Ан. Василько*).

„Сатана“ Я. Гордіна в трупі Т. Колісниченка (1910, ч. 62; за підписом—*Ан. В-ко*).

Про переклади (замість рецензій) [Мова перекладів вид. „Театральна бібліотека“] (1910, ч. 64; за підписом—*Ан. Василько*).

М. Л. Кропивницький в Одесі (1910, ч. 76; за підписом—*В-ко*).

Лист з Одеси [Сплять собі] (1910, ч. 80; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Прохор Воронін, Оповідання та ескизи. К., 1910“ (1910, ч. 96; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Леонид Пахаревський, Буденні оповідання. К., 1910“ (1910, ч. 102; за підписом—*Ан. Василько*).

Нелітература [Збірник „Вільне Слово“] (1910, ч. 115; за підписом—*Ан. Василько*).

Нудні постаті (1910, ч. 138; за підписом—*Ан. В-ко*).

Художньо-промислова виставка в Одесі (1910, ч. 146, за підписом—*Ан. В-ко*).

Замах на Шевченка [З приводу книжки М. Лободовського, Перегляд поеми „Марія“] (1910, ч. 169; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „М. Гоголь, Тарас Бульба. Переклав Садовський“ (1910, ч. 170; за підписом—*Ан. Василько*).

Поступовість і українська справа (1910, ч. 171; за підписом—*Ан. Василько*).

Ріжниця єсть [Полеміка в національній справі] (1910, ч. 186, за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Гр. Чупринка, Метеор. К., 1910“ (1910, ч. 193; за підписом—*Ан. Василько*).

Нерозважність в важній справі [критична полеміка] (1910, ч. 212; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Олекса Коваленко, Том I—Золотий засів“ (1910, ч. 215; за підписом—*Ан. Василько*).

Одеський український клуб (1910, ч. 225, 233 і 263; за підписом—*В.*).

Дві програми збирання одмін української мови [К. Михальчук і Е. Тимченко, Програма до збирання діалектичних одмін української мови. К. 1910; К. Михальчук і А. Крымскій, Программа для собиранія особенностей малорусских говоровъ. С.П.Б., 1910] (1910, ч. 232; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на: „Вільне Слово“. Збірка друга (1910, ч. 239; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „М. Сріблянський, Жертви громадської байдужості. К., 1910“ (1910, ч. 250; за підписом—*Ан. Василько*).

„Вічна Казка“ [О. Олесь, По дорозі в казку] (1910, ч. 269 і 270; за підписом—*Ан. Василько*).

В одеському українському клубі [„Драма без горілки“ В. Самійленка] (1910, ч. 276; за підписом—*В.*).

Сторінка з історії двох націоналізмів [Полеміка в національній справі] (1910, ч. 276; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Іван Франко, Учитель. Комедія. К., 1911“ (1910, ч. 285; за підписом—*Ан. Василько*).

Анкета: Поляки та Євреї (1910, ч. 290; за підписом—*Ан. Василько*).

В одеському українському клубі (1911, ч. 3; за підписом—*В.*).

З життя української молоді (1911, ч. 4; за підписом—*Ан. Вас-ко*).

Рецензія на книгу: „Над могилою Бориса Грінченка. Автобіографія, похорон, спомини, статті. Упорядкував Сергій Єфремов. К., 1910“ (1911, ч. 9; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Олексій Плющ, Твори. Т. I. Одеса, 1911“ (1911, ч. 15; за підписом—*А. Н.*).

Рецензія на: „Вінок. Перша читанка для дітей. Уложив О. Білоусенко. М., 1911“ (1911, ч. 16; за підписом—*Ан. Василько*).

Українська література і кріпацтво. I—V (1911, ч. 42, 43, 44 і 45, за підписом—*Ан. Василько*).

В одеському українському клубі (1911, ч. 57; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „А. Дымша, Холмскій вопросъ. СПб., 1910“ (1911, ч. 62; за підписом—*Ан. Василько*).

Недруковані твори Г. Квітки-Основ'яненка (1911, ч. 63; без підпису).

Дитячі ранки в одеському українському клубі (1911, ч. 65; за підписом—*Ан. Василько*).

Стара суперечка [Про національне відродження і євреїв у руській літературі] (1911, ч. 93; за підписом—*Ан. Василько*).

„Галицко-русское Общество“ в Одесі (1911, ч. 94; за підписом—*А. В.*).

Лист з Одеси (1911, ч. 101; за підписом—*Н-кий*).

З життя української молоді (1911, ч. 105; за підписом—*Ан. В-ко*).

„Брехня“ В. Винниченка в Одесі (1911, ч. 109; за підписом—*Ан. В-ко*).

„Ах, как дядя хахла бьют“ [Лист з Одеси] (1911, ч. 116; за підписом—*Ан. В-ко*).

Апеляція до доброго почуття [З приводу виступів П. Струве] (1911, ч. 127; за підписом—*Ан. Василько*).

Трохим Зіньківський (1861—1891) [Біографічний нарис] (1911, ч. 128; за підписом—*Ан. Василько*).

Солідарність [З приводу виступу Струве] (1911, ч. 145; за підписом—*Ан. В-ко*).

Історія українського письменства [Сергій Єфремов, Історія українського письменства. К., 1911] (1911, ч. 153; за підписом—*Ан. Василько*).

Трохим Зіньківський (1861—1891). В п'ятидесятилітні роковини народження [Огляд продукції] (1911, ч. 165; за підписом—*Ан. Василько*).

Смерть Івана Бондаренка [характеристика] (1911, ч. 189; за підписом—*Ан. Василько*).

Розмова з албанським діячем (1911, ч. 193; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси (1911, ч. 198; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „Валеріан Тарноградський, Барвінковий цвіт. К., 1911“ (1911, ч. 204; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси (1911, ч. 206; за підписом—*Ан. В-ко*).

Шаблони та інше [Про В. Винниченка] (1911, ч. 220; за підписом—*Ан. Василько*).

Біля науки [Фельетон з університетських вражень] (1911, ч. 230; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник, 1911 р., кн. VI, VII-VIII і IX [Огляд белетристики] (1911, ч. 231).

Те-ж [Огляд наукового відділу] (1911, ч. 236; за підписом—*Ан. Василько*).

Холмська справа в Державній Думі (1911, ч. 240; без підпису).

Симптоматичний факт (1911, ч. 241; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник, 1911 р., кн. X [Огляд] (1911, ч. 252; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книжки: Майорський, Оповідання; С. Васильченко,

Ескизи; С. Васильченко, На перші гулі. В-во „Криниця“, ч. 1, 2, 3 (1911, ч. 254; за підписом—*Ан. Василько*).

Українська Академія Наук [Про Наукове Т-во ім. Шевченка у Львові] (1911, ч. 270; за підписом—*А. В-о*).

Записки Українського Наукового Товариства в Києві, 1909 р. кн. V і VI; 1910 р. кн. VII; 1911 р. кн. VIII [Огляд] (1911, ч. 271; за підписом—*Ан. Василько*).

Сергій Павленко [З нагоди 25-літнього ювілею] (1911, ч. 285; за підписом—*Ан. Василько*).

Українська література в 1911 році (1912, ч. 1; за підписом—*Ан. Василько*).

Твори В. Винниченка, том IV (1912, ч. 6; за підписом—*Ан. Василько*).

Нове слов'янофільство і українство [З приводу статті М. Грушевського в „Л.-Н. Вістнику“—„В слов'янських обіймах“] (1912, ч. 8; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси (1912, ч. 10; за підписом—*Ан. В-ко*).

Анахронизм (1912, ч. 25; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник, кн. XI і XII за 1911 р. [Огляд белетристики] (1912, ч. 26; за підписом—*Ан. Василько*).

Те ж, [Огляд критики і наукових статей] (1912, ч. 30; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси [Про одеський університет] (1912, ч. 33; за підписом—*Ан. В-ко*).

Микола Вороний [Критична стаття з приводу 1-го тому його поезій] (1912, ч. 38; за підписом—*Ан. Василько*).

Перед виборами [Лист з Одеси] (1912, ч. 51; за підписом—*Ан. В-ко*).

Рецензія на книгу: „Проф. Н. И. Петровъ, Очерки изъ истории украинской литературы XVII—XVIII вв. Киевская искусственная литература XVII—XVIII вв., преимущественно драматическая. К., 1911“ (1912, ч. 56; за підписом—*Ан. Василько*).

Рецензія на книгу: „П. Г. Клепатскій, Очерки по истории киевской земли. Томъ I. Литовскій періодъ. Од., 1912“ (1912, ч. 67; за підписом—*Ан. В-ко*).

Лист з Одеси (1912, ч. 75; за підписом—*Ан. В-ко*).

Лист з Одеси [Про холмську справу] (1912, ч. 77; за підписом—*Ан. В-ко*).

Огляд „Записок Українського Наукового Товариства в Києві“, книга IX (1912, ч. 77; за підписом—*Ан. Василько*).

Огляд „Літературно-Наукового Вістника“, том LVII [кн. I, II і

III за 1912 р.] (1912, ч. 104; за підписом—*Ан. Василько*; говориться тут про „Тини забутих предків“ М. Коцюбинського; „Тихий вечір“ О. Олеся і „Лісову Пісню“ Лесі Українки).

Перед виборами [Лист з Одеси] (1912, ч. 108; за підписом—*Ан. Василько*).

Огляд „Літературно-Наукового Вістника“—том LVII, кн. I, II і III за 1912 р. (1912, ч. 115 і 116; за підписом—*Ан. Василько*).

Перед виборами [Лист з Одеси] (1912, ч. 121; за підписом—*Ан. В-ко*).

Рецензія на книгу: „Н. В. Чеховъ, Народное образование въ Россіи съ 60-хъ годовъ XIX вѣка. М.“ (1912, ч. 135; за підписом—*Ан. Василько*).

Огляд „Записок Наукового Товариства імени Шевченка у Львові“—I кн. за р. 1912-й (1912, ч. 136; за підписом—*Ан. Василько*).

З діяльності Наукового Т-ва ім. Шевченка (1912, ч. 137; без підпису).

Без ґрунту [Про холмську справу] (1912, ч. 141; за підписом—*Ан. Василько*).

Марні заходи [Про виступи чорносотенців у справі українського університету] (1912, ч. 144; без підпису).

Реальна політика [Про тактику народових демократів польських у Державній Думі] (1912, ч. 145; без підпису).

Бібліографічна замітка про: „Показчик статей, надрукованих в перших двох річниках журналу „Світло“: версень 1910—травень 1912 р. К., 1912“ (1912, ч. 147; за підписом—*Ан. Василько*).

Передовиця про пам'ятник Т. Шевченкові (1912, ч. 147; без підпису).

Шляхетський цинізм [Про польський націоналістичний тижневик „Słowo“] (1912, ч. 150; за підписом—*Ан. Василько*).

Театр М. К. Садовського. Дві сем'ї (1912, ч. 151; за підписом—*Ан. В-ко*).

Провінціальний читач [Про переслідування читача української преси] (1912, ч. 153; без підпису).

Українська енциклопедія [Про видання „Українській Народъ“ бр. Гранатъ] (1912, ч. 154; без підпису).

З газет та журналів [Замітка про вплив української мови на одеський жаргон] (1912, ч. 154; без підпису).

„Українській Народъ“ [Про план видання бр. Гранат] (1912, ч. 157; за підписом—*Ан. В.*).

Про учительські курси (1912, ч. 158; без підпису).

Спільні інтереси [Про спілку польських і російських націоналістів проти українського руху] (1912, ч. 159; без підпису).

Шкодлива байдужість [Справа виборів до Державної Думи] (1912, ч. 160; без підпису).

З газет та журналів [Полемічна замітка про нові програми руської мови в гімназіях] (1912, ч. 160; без підпису).

Цікава промова [Про мову в народніх школах] (1912, ч. 161; за підписом—*Ан. В-ко*).

Викрут В. Кашкарова [Про наклеп на українську пресу, ніби вона дістає субсидію від німецького уряду] (1912, ч. 162; без підпису).

Цирк і народній театр (1912, ч. 163; за підписом—*Ан.*).

Жертва правої преси [В справі походу проти пам'ятника Шевченкові] (1912, ч. 166; без підпису).

Голос справедливости [В справі Українського Університету] (1912, ч. 167; без підпису).

Запоріжжя в кінематографі (1912, ч. 173; за підписом—*Ан.*).

Літературно-Науковий Вістник, том LVIII, кн. IV, V, VI за 1912 рік (1912, ч. 178 і 181; за підписом—*Ан. Василько*).

Українофоб чи українофіл? [Про депутата III Думи Нікольського] (1912, ч. 181; за підписом—*Ан. В-ко*).

Історія України в обробці російського націоналіста [П. И. Ковалевскій, Історія Малороссії] (1912, ч. 187; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси (1912, ч. 190; за підписом—*Ан. В-ко*).

Рецензія на книгу: „Грицько Коваленко, Українська історія. Оповідання з історії України. К., 1912“ (1912, ч. 192; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник, том LIX, кн. VII—VIII за 1912 р. (1912, ч. 198; за підписом—*Ан. Василько*).

З минувшини холмського краю (1912, ч. 202; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси [Справа виборів] (1912, ч. 203; за підписом—*Ан. Василько*).

„Одесскій Листокъ“ проти українців [Лист з Одеси] (1912, ч. 205; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси (1912, ч. 213; за підписом—*Ан. Василько*).

Поезія минулого [М. Філянський, Calendarium] (1912, ч. 213; за підписом—*А. В.*).

Записки Наукового Товариства імени Шевченка—том 108, кн. II, 1912 р. (1912, ч. 214; за підписом—*Ан. Василько*).

Оборона фікції [Про єдність руських народностей] (1912, ч. 223; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси (1912, ч. 235; за підписом—*Ан. В-ко*).

Після виборів в Одесі (1912, ч. 250; за підписом—*Ан. В-ко*).

Чистий серцем, міцний духом [Про Доманицького] (1912, ч. 254; за підписом—*Ан. Василько*).

Українська література в 1912 році (1913, ч. 1; за підписом—*Ан. Василько*).

Дон-Жуан в українській літературі (1913, ч. 7; за підписом—*Ан. Василько*).

Дужа творчість [Г. Васьківський, До ґрунту] (1913, ч. 20; за підписом—*Ан. Василько*).

Гастролі О. К. Саксаганського в Одесі (1913, ч. 30; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник—кн. IX-XII, 1912 р. (1913, ч. 62; за підписом—*Ан. Василько*).

Лист з Одеси [Трупа М. Садовського] (1913, ч. 91; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник—кн. IX-XII (1913, ч. 93; за підписом—*Ан. Василько*).

Трупа М. Садовського в Одесі (1913, ч. 94; за підписом—*Ан. Василько*).

„Недоросток“ С. Васильченка (1913, ч. 155; за підписом—*Ан. Василько*).

Одна основа—ріжні позиції [Про національну справу] (1913, ч. 161; за підписом—*А. Яринович*).

Чи фанатизм? [Національна політика в шкільній окрузі] (1913, ч. 162; за підписом—*А. Яринович*).

На гвалт [Утиски на український рух] (1913, ч. 163; за підписом—*Ан. Яринович*).

Літературно-Науковий Вістник—кн. I-III, 1913 р. (1913, ч. 164; за підписом—*Ан. Василько*).

Чергова ревизія українства (1913, ч. 168; за підписом—*Ан. Яринович*).

Старе покоління [З приводу смерті М. Ф. Комарова] (1913, ч. 180; без підпису).

М. Ф. Комаров [Некролог] (1913, ч. 180; без підпису).

Пам'яті М. Комарова (1913, ч. 180; за підписом—*Ан. Василько*).

Новини нашої літератури. I—III (1913, ч. 198, 199 274; за підписом—*Ан. Василько*).

Польсько-єврейський конфлікт (1913, ч. 208; за підписом—*А. Яринович*).

За життям [Про мову в церковній службі] (1913, ч. 212; за підписом—*А. Яринович*).

До авторитету М. Костомарова [В справі Бейліса] (1913, ч. 234; за підписом—*А. Яринович*).

„Натусь“ В. Виниченка (1913, ч. 235; за підписом—*Ан. В-ко*).

„Християнсько-суспільна“ моральність (1913, ч. 243; за підписом—*А. Яринович*).

Надмірні претенсії і смішні наслідки (1913, ч. 225; за підписом—*Ан. Василько*).

Відповідь на лист В. Виниченка (1913, ч. 257; за підписом—*Ан. Василько*).

Свято І. Котляревського в Полтаві (1913, ч. 260; за підписом—*Ан. Василько*).

„Запорожець за Дунаєм“—М. Садовський (1913, ч. 280; за підписом—*Ан. Василько*).

„Україна“ (1913, ч. 284; за підписом—*Ан. Василько*).

Кінематограф. I—II (1913, ч. 283 і 288; за підписом—*Ан. Василько*).

До вистави „Кам'яного господаря“ Лесі Українки (1913, ч. 291; за підписом—*Ан. В-ко*).

Українська література в 1913 році (1914, ч. 7; за підписом—*Ан. Василько*).

„Кам'яний господарь“ Лесі Українки (1914, ч. 14; за підписом—*Ан. Василько*).

Трупа Садовського. „Кам'яний господарь“ (1914, ч. 17; за підписом—*Ан. Василько*).

На біжучі теми. Наша полеміка (1914, ч. 30; за підписом—*Ан. Василько*).

Сторінка з біографії Т. Гр. Шевченка (1914, ч. 31; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник за 1913 р. (1914, ч. 31; за підписом—*Ан. Василько*).

Кінець сезону [театрального] (1914, ч. 39; за підписом—*Ан. Василько*).

Геній України [Т. Шевченко] (додаток до ч. 46-го за 1914 р.; без підпису).

Державний кооператив [Про автономію] (1914, ч. 61; за підписом—*Ан. Яринович*).

Уряд і Шевченкове свято (1914, ч. 68; за підписом—*Ан. Яринович*).

Пам'яті громадян (1914, ч. 70; без підпису).

Д. Д. Сигаревич (1914, ч. 70; за підписом—*Ан. Василько*).

Літературно-Науковий Вістник—кн. I і II за 1914 р. (1914, ч. 74; за підписом—*Ан. Василько*).

„Українській вопросъ“ [Нова книжка про українську справу] (1914, ч. 79; за підписом—*Ан. Яринович*).

К. Михальчук [Некролог] (1914, ч. 80; за підписом—*Ан. Василько*).

Пам'ятник Шевченкові і протести проти проекту Шіортино (1914, ч. 83; без підпису).

Дві совісти чи дві позиції? (1914, ч. 93; без підпису).

Одповідь артистам (1914, ч. 96; без підпису).

Процес дурисвітів (1914, ч. 99; за підписом—*Ан. Василько*).

Процес дурисвітів. II—Атмосфера процесу (1914, ч. 104; за підписом—*Ан. Василько*).

Процес дурисвітів. III—Державні зрадники (1914, ч. 106; за підписом—*Ан. Василько*).

Процес дурисвітів. IV—Російська культура (1914, ч. 111; за підписом—*Ан. Василько*).

Процес дурисвітів. V—Православ'є (1914, ч. 114; за підписом—*Ан. Василько*).

Мито на українські книжки (1914, ч. 117; без підпису).

Оддячили (1914, ч. 126; за підписом—*А. Яринович*).

Літературно-Науковий Вістник [Шевченківська книжка] (1914, ч. 133; за підписом—*Ан. Василько*).

Франц Фердинанд (1914, ч. 135; без підпису).

Польський месіянізм і українська культура (1914, ч. 139; за підписом—*Ан. Василько*).

Вимова М. С. Щепкина (1914, ч. 143; за підписом—*А. Яринович*).

Смерть чудодія (1914, ч. 147; без підпису).

Нелегальне видання (1914, ч. 152; без підпису).

Пам'яті Лесі Українки (1914, ч. 162; за підписом—*Ан. Василько*).

Додаток III до протоколу № 2.**Життєпис М. М. Грінченкової.**

Марія Грінченкова народилася р. 1863-го в Харківщині в повітовому місті Богодухові. Вчилася там же в земській прогімназії. З р. 1881 до 1884 вчителювала в народній школі в Богодухівщині. Року 1884-го одружилася з Борисом Грінченком і на кілька років покинула вчителювати. Тоді-ж почала вчитися української мови. З року 1887 до 1894 вчителювала в одній школі з Борисом Грінченком у Катеринославщині, в селі Олексіївці Слов'яносербського повіту. З початку р. 1894 до половини р. 1902 жила в Чернигові, допомагала Б. Грінченкові в його праці видавницькій і фольклорній, а також допомагала Б. Грінченкові впорядкувати колекції гравюр і документів у Музеї В. Тарновського, впорядкувала бібліотеку в тому-ж Музеї і написала реєстр книг у їй. Мала бути доглядачкою Музею, але губернатор не дав на те дозволу. Року 1902-го переїхала з сем'єю до Києва. Допомогала Б. Грінченкові, що тоді, з доручення „Старої Громади“, редагував „Словарь української мови“ (виписувала слова на картки, переписувала і т. и.) Рік 1906 працювала в Громадській Думці і в „Раді“ і була секретарем журналу „Нова Громада“, З р. 1910-го до р. 1918-го вела далі видавництво Б. Грінченка. З початку р. 1919-го працює в Українській Академії Наук, в Комісії словника української живої мови.

Додаток IV до протоколу № 2.**Спис друкованих писаннів Марії Грінченкової.**

Чим люде живі? Оповѣдане графа Льва Н. Толстого. Переклала на руско-українську мову Маруся Чайченко. Коштомъ и заходомъ Товариства „Просвѣта“. Львівъ, 1884. 39 стор. 16⁰.

Чорноморци у неволи. Оповідання П. З Р-ои (переказано з російської). Видання книгарни С. И. Гомолинського. Кийвъ, 1889, 28 стор. 16⁰.

Лѣкаръ Исаакъ. Справдешна подѣя. Зъ російської мови переклала М. Загорня. Коштомъ и заходомъ Товариства „Просвѣта“. У Львовѣ, 1891. 37 стор. 16⁰.

Галя. Оповѣдане О. Шмидтової. Переклала з російської мови и де-що додала М. Загорня. Накладомъ Товариства „Просвѣта“. У Львовѣ 1892, 44 стор. 16⁰.

Юрко Стефенсонъ. Оповѣдане про те, якъ выгадано желѣзни-

цю. Написала М. Загорня. Накладомъ Товариства „Просвѣта“, Львѣвъ, 1892. 28 стор. 16⁰.

Пугач. [Чередник та дівчина]. Оповідання. Альманахъ „Складка“ Вип. II. Харків, 1892.

Сократъ грецькій учитель. З російської мови зъ додатками та вѣдмѣнами переклала М. Загорня. Накладомъ Тов. „Просвѣта“. Львѣвъ, 1893. 51 стор. 16⁰.

Орлеанська дівчина Жанна Д'Арк. Написала М. Загорня. Львѣвъ, 1893. 40 стор. 16⁰.

Оповідання про Хведора християнина і про друга його Оврама жидовина. М. С. Лісова. Переклала з російської мови М. Загорня. Львѣвъ, 1898. 31 стор. 16⁰.

Гансъ Егедѣ. Оповідання про те, якъ оденъ чоловікъ ѣздивъ учити Христової вѣри у холодный край. Написала М. Загорня. Коштомъ и заходомъ Тов. „Просвѣта“. У Львѣвъ, 1894, 34 стор. 16⁰.

Якъ треба жити, та инши оповидання. П(ереказано) З Р(осійськ)-ои. [В книжці 12 оповиданнѣв, з їх М. Загорня переказала 5, а 7 переказавъ Б. Грінченко]. Изд. книгопр. Е. А. Губанова. Москва, 1894. 108 стор. 16⁰.

Чорноморци у неволи,—Якъ чоловікъ конемъ бувъ.—Уласть Павленко. Тры оповидання. П(ереказано) З Р(осійськ)-ои. У Чернигови, 1895, 30 стор. 16⁰.

Добра душа. Оповидання А. Т(енисона). (Переказала М. Загорня). У Чернигови, 1895, 34 стор. 16⁰.

Афанасій Васильевичъ Марковичъ. Біографическая замѣтка. М. З. Изд. редакції „Земскаго Зборника Черниговской губ.“. Черниговъ, 1896. 31 стор. вел. 8⁰.

Якъ выгадано машыною йиздыты. Написала М. Загорня (друге видання). У Чернигови, 1896. 31 стор. 16⁰.

Добра порада. Оповидання. Написала М. Загорня. У Чернигови, 1896. 36 стор. 16⁰.

Казка про перлове намысто. Розумный пысарь. (Переказала М. Загорня). У Чернигови, 1896. 24 стор. 16⁰.

Орлеанська дивчына Жанна д'Аркъ. Написала М. Загорня. (Друге видання). У Чернигови, 1897. 47 стор. 16⁰.

Пидъ землею. Оповидання про шахты. Написала М. Загорня. У Чернигови, 1897. 108 стор. 16⁰.

Чередныкъ та дивчына. Оповидання. У Чернигови, 1898. 16 стор. 16⁰.

Давня прыгода. (Лікаръ Ісаакъ Джем). Оповидання. (Друге видання). У Чернигови, 1899. 46 стор. 16⁰.

У сніговому краї [= Ганс Егеде]. Оповідання. У Чернигови, 1899. (Друге вид.) 36 стор. 16⁰.

Страшный ворогъ. Книжка про горилку. Написала М. Загирня. У Чернигови, 1900. 42 стор. 16⁰.

Л. И. Глѣбовъ. Біографическій очеркъ М. Загирней и Б. Гринченко. Черниговъ, 1900.

Земскія Извѣстія изъ „Земскаго Сборника Черниговской губ.“ за 1900 г. №№ V-VIII. (М. Загирній належать звістки не з Чернігівщини, а з інших губерній).

Під морськими хвилями. Оповіла М. Загирня. Коштом і заходом Тов. „Просвіта“. У Львові, 1901. 28 стор. 16⁰.

Добра порада. Оповідання про лики видъ скаженой хворобы. Написала М. Загирня. Вид. друге. Вид. „Благотворительное О-во изданія общепольныхъ и дешовыхъ книгъ“. СПб., 1902. 32 стор. 16⁰.

Якъ выгадано машыною йиздыты. Написала М. Загирня. Видання друге [третє]. Вид. „Благотвор. О-во изданія общепольн. и деш. книгъ“. СПб., 1903. 32 стор. 16⁰.

Мудрый учитель. Оповідання про Сократа. (Друге вид). Вид. „Благотвор. О-во изд. общепольн. и деш. книгъ“. СПб., 1903. 64 стор. 16⁰.

Чередныкъ и дивчына та инше. Выдавн. „Викъ“. Коштомъ кныгарни „Кіевской Старины“. У Києви, 1905. 82 стор. 16⁰.

Оборонецъ покрывдженыхъ. (Оповідання про Линкольна). (Вид. друге). Написала М. Загирня. СПб., 1905. 87 стор. 16⁰. Вид. „Благотвор. О-во изд. общепольн. и деш. книгъ“.

Пидъ землею. Оповідання про шахты. Написала М. Загирня. (Друге вид). Вид. „Благотвор. О-во изд. общепольн. и деш. книгъ“. СПб., 1905. 108 стор. 16⁰.

Боротьба англійських кольоній американських за волю. Написала М. Загирня. Кошт. і зах. Т-ва „Просвіта“. У Львові, 1905. 120 стор. 16⁰.

Хто з чого живе? Написав С. Дікштайн. Переклав з польської мови М. Доленко. Вид. Україн. Радик. Партії. Львів, 1905. 42 стор. 16⁰.

Про державний лад у всяких народів. Переказав М. Доленко. Львів, 1905. 63 стор. 16⁰.

Хто народові ворог. Написав М. Доленко. Вид. Україн. Радик. Партії. У Львові, 1905. 51 стор. мал. 16⁰.

Дѣва горя. Оповідання М. Загирньої (Друковано в журн. „Нова Громада“, 1906 р., II кн.)

Казки Андерсенові. Поперекладала М. Загірня. У Київі, 1906. 245 стор. 16⁰.

Земельна справа в Новій Зеландії. (З додатками та одмінами переказала з моск. мови. М. Загірня) Вид. Т-ва „Просвіта“ в Київі. К., 1905. 15 стор. 16⁰.

Про державний лад у всяких народів. Переказала М. З. Видавн. „Вік“, У Київі, 1906. 74 стор. 16⁰.

Олександръ Македонський, великий войовникъ. Оповідання (переказала М. Загірня). Видавн. „Вік“. Коштомъ книгарни „Київ. Стар.“ У Києви, 1906. 92 стор. 16⁰.

Як визволилися Північні Американські Штати. Написала М. Загірня (Друге вид.) У Київі, 1907. 128 стор. 16⁰; Вид. Т-ва „Просвіта“ у Київі.

Страшний ворог. Книжка про горілку. Написала М. Загірня. Видан. друге, виправлене. У Київі, 1907. 39 стор. 16⁰.

Пригоди Тома Сойєра. Написав Марк Твен (Самуель Клеменс). Переклала М. Загірня. У Київі, 1907. 295 стор. 16⁰.

Як мужик двох генералів прохарчив. Дикий пан. Дві казки М. Салтыкова. Переклала М. Загірня. Видав Б. Грінченко. У Київі, 1907. 22 стор. 16⁰.

Підпори громадянства. Комедія на 4 дії. Написав Г. Ібсен. Переклала М. Загірня. Видав Б. Грінченко. У Київі, 1907. 116 стор. 16⁰.

Ворог народів. Комедія на 5 дій. Написав Г. Ібсен. Переклала М. Загірня. Видав Б. Грінченко. У Київі, 1907. 116 стор. 16⁰.

Примари. Семейова драма на три дії. Написав Г. Ібсен. Переклала М. Загірня. Видав Б. Грінченко. У Київі, 1907. 76 стор. 16⁰.

Монна Ванна. П'єса на три дії. Написав М. Метерлінк. Переклала М. Загірня. У Київі, 1907. 76 стор. 16⁰.

За рідний край. Оповідання про Орлеанську дівчину Жанну Д'арк. Написала М. Загірня. (Трете вид.). З малюнками. Вид. Т-ва „Просвіта“ у Київі. У Київі, 1908. 46 стор. 16⁰.

Який був лад в Афинській державі. За людьми розказала М. Загірня. Вид. Т-ва „Український Учитель“. У Київі, 1908. 48 стор. 16⁰.

Нора. Драма на три дії. Написав Генрік Ібсен. Переклала М. Загірня. Зредактував Б. Грінченко. У Київі, 1908. 98 стор. 16⁰.

У рідній сем'ї. Драма на 4 дії. Написав Г. Зудерман. Переклала М. Загірня. Зредактував Б. Грінченко. У Київі, 1908. 96 стор. 16⁰.

Кінець Содомові. Драма на 5 дій. Написав Г. Зудерман. Переклала М. Загірня. Київ, 1908. 106 стор. 16⁰.

Гетьман Петро Сагайдачний. Історичне оповідання. З повісти Д. Мордовця, з додатками й одмінами, переробила М. Загірня. У Київі, 1909. 135 стор. 16⁰; вид. Тов. „Просвіта“ у Київі.

Погане каченя. Казка Андерсенова. Переклала М. Загірня. Вид. Тов. „Український Учитель“. Київ, 1910. 16 стор. 16⁰.

Серце. Книжка для дітей. З малюнками. Написав Едмондо Де Амічіс. З італійської мови переклали Б. та М. Грінченки. Видавн. „Вік“. У Київі, 1911. XVI + 337 + II стор. 16⁰.

Страшний ворог. Книжка про горілку. Написала М. Загірня. Вид. 3-тє виправлене. У Київі, 1911. 40 стор. 16⁰.

Мірандоліна. (la locandiera). Комедія на три дії. Переклала М. Загірня. У Київі, 1911. 96 стор. 16⁰.

Дівчинка з сірниками. Стокротка. Казки Андерсенові. Переклала М. Загірня. Київ, 1911. Вид. Т-ва „Український Учитель“ 16 стор. 16⁰.

Цікаві оповіданнячка про собак. Переклала М. Загірня. Вид. Т-ва „Український Учитель“. Київ, 1911. 31 стор. 16⁰.

Рідне слово. Українська Читанка. Перша після граматки книга до читання. Склали Б. та М. Грінченки. Вид. Т-ва „Український Учитель“. Видано з фонду імени Б. Грінченка. У Київі, 1912. 167+VI+II стор. вел. 8⁰.

Про одружіння на Вкраїні в давніші часи. За людьми написала М. Загірня. У Київі, 1912. 47 стор. 16⁰.

Боротьба за право. Повість. Переклала з деякими одмінами М. Загірня. Видання „Української Книгарні“ Київ, 1913. 432 стор. 16⁰.

Тиміш Хмельниченко, гетьманів син. Історична повість О. Рогової. Переказала М. Загірня Вид. Т-ва „Час“ у Київі. Київ, 1913. 192 стор. 16⁰.

Розум та почування у живої тварі. Написав Б. Грінченко. Оповіданнячка про розум та почування у живої тварі. По-переказувала М. Загірня. Київ, 1914. 164 стор. 16⁰.

На дружні могили. Спомини про Н. Кибальчич та Л. Шерстюкову. („Основа“, 1915, кн. I. Одеса).

Два горя. Оповідання. Київ, 1917. 32 стор. 16⁰.

Про виборче право. Написала М. Загірня. У Київі, 1917. 32 стор. 16⁰.

Про виборче право. Друге видання. Вид. „Українське Видавниче Товариство в Катеринославі“. Катеринослав, 1917. 24 стор. 16⁰.

Про виборче право. Написала М. Загірня. (3-тє вид.) Вид. Т-ва „Криниця“. У Київі, 1917 р. 32 стор. 16⁰.

Оповідання про дітей. Попереказували Борис, Настя та Марія Грінченки. Катеринослав, 1917. [М. Грінченковій належить одне оповідання, переказане з італійської мови: Амічіс. Малий писарь).

Загадки віршовані. Посклала М. Загірня. У Київі, 1917. 16 стор. 16⁰.

Оповідання про дітей. Попереказували Борис, Настя та Марія Грінченки. Друге видання з додатками. Київ, 1917. 116 стор. 16⁰.

Про державний лад у всяких народів. Переказала М. Загірня (Трете вид.) Вид. Тов. „Криниця“. Київ, 1917. 62 стор. 16⁰.

Рідне Слово. Українська читанка. Перша після граматки книга до читання. Склали Б. та М. Грінченки. Видано вдруге з додатками. Вид. Т-ва „Криниця“. Київ, 1917. 200 стор. 8⁰.

Лісова казка. Мамина-Сібіряка. [Переклала М. Загірня]. Вид. Т-ва „Криниця“. Київ, 1917. 16 стор. 16⁰.

Тиміш Хмельниченко, гетьманів син. Історична повість О. Рогової. Переказала М. Загірня. 2-ге видання. Київ, 1918. 199 стор. 16⁰.

Гетьман Петро Сагайдачний. Історичне оповідання. З повісти Д. Мордовця переробила М. Загірня. Вид. вдруге. У Київі, 1918. 128 стор. 16⁰.

Який був лад в атенській державі. За людьми переказала М. Загірня. Видано вдруге у Київі, 1918. 48 стор. 16⁰.

У сніговому краї. Оповідання. Переказала М. Загірня. Трете вид. З малюнками. У Київі, 1918.

Старшини у Вільбайській школі. Повість Тальбота. Переказала М. Загірня. У Київі, 1918. 216 стор. вел. 8⁰.

Цядькова Томова хата, або життя рабів-негрів. Повість Г. Бічер-Стоу. Трохи скоротивши, переказала М. Загірня. У Київі, 1918. 272 стор. вел. 8⁰.

Казки Андерсенові. Поперекладала М. Загірня. Ки. І-ша, У Київі. 1918. Вид. вдруге. 192 стор. 16⁰.

Казки Андерсенові. Книга друга. Вид. Т-ва „Поступ“. Київ, 1919. 192 стор. 16⁰.

Наша Рідна Мова. Перша Читанка. Склала М. Грінченко. Вид. Всеукраїнського Учительського Видавничого Т-ва „Всеуито“. У Київі, 1918. 79 стор. вел. 8⁰.

Наша Рідна Мова. Читанка друга. Склала М. Грінченко. Вид. Т-ва „Сіач“. Черкаси-Київ, 1918. 130 стор. вел. 8⁰.

Розум та почування у живої тварі. Написав Б. Грінченко. Оповідання про розум та почування у живої тварі з книг: Роменса „Умъ животныхъ“ та „Сто рассказовъ изъ жизни животныхъ“ попереказувала М. Загірня. 2-ге вид. Київ, 1919. Вид. В-ва „Поступ“.

Малий писарь. Оповідання Е. Амічіса. Переказала М. Грінченко. Вид. Укр. Видавн. Т-ва в Катеринославі. Катеринослав, 1917.

Додаток V до протоколу № 2.

Записка директора Постійної Комісії для складання історичного словника української мови.

Потреба на словник нашого старого язика вже віддавна відчувається, бо лексичний скарб нашої мови, найбільше в минулому, ще мало вияснений; так само й чужоземні впливи що до їхньої сили й ваги як у сучасній людській мові, так і в старій письмений, подають низку спірних питань; їх за браком виведеного на яв і систематизованого матеріялу годі як слід роз'язати; так само дороги чужих впливів і епохи їхнього настання часто нам не зовсім ясні.

Отже, щоб заповнити ці люки нашої лексикології, Комісія історичного словника має своїм завданням згромадити по змозі весь лексичний матеріял, що його вживалося з найдавніших часів у письменстві на території теперішньої України в найширшій розумінні цього слова.

Комісія не обмежена в своїм існуванні певним часом, через те має змогу як найповніше використати всі джерела, що можуть причинитися до історії нашої лексики, не минуючи навіть глосів, які ми подибуємо в творах арабських, грецьких і ин. авторів, і не в'яжучись жадними язиковими та літературними теоріями що до мови й письменства на території сучасної України.

Джерелами до вибору слів повинні бути не тільки первописи українські, але й твори старо-українського письменства, що залишилися в великоруських і білоруських списках (напр. Слово о плъку Игоревѣ, Іпацький літопис, І. Вишенський і т. ин.), а також молдавські грамоти української редакції.

Кожне слово повинно бути пояснене цитатою з того твору, відки його вибрано, причім правопис цитати мусить бути найдостотнішою копією того друкованого видання або рукопису, звідки слово взято.

Коли матеріял з найважливіших джерел буде вибраний, то Комісія має приступити до редагування оснівних томів словника; пізніше

до них у доповненні мають видаватись дальші томи в міру нагромадження нового матеріалу.

Редагуючи словник, Комісія має по змозі зазначати походження слова, а в словах чужих, що перейшли не безпосередньо на Україну, вказувати також його форму в тій мові, що з неї його безпосередньо запозичено (напр., українське жовнір з німецького Soldner через польське żołnierz).

На чолі Комісії стоїть директор, але в його відсутності його заступає штатний член Комісії в характері керівничого, що поводить ся в своїм керуванні згідно з інструкцією, яку затверджує Відділ.

Особовий склад Комісії становлять, oprіч директора, штатні співробітники, секретар, справнік (діловод), що їх затверджує Відділ, і вільно запрошені співробітники; останні працюють за винагороду від картки; високість оплачення картки встановлює Комісія і затверджує I-й Відділ Академії.

Директор Комісії,
професор *Є. Тимченко*.

Київ,
січень 1919 року.

ПРОТОКОЛ № 3

чергового засідання Першого (Історично-Філологічного) Відділу Української Академії Наук у Києві, 27 Січня 1919 року.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він-же виконує й обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський й акад. М. І. Петров.

1. Прочитано й затверджено протокола попереднього засідання.

2. Голова Відділу зробив доклад про статут Київського Музикального Інституту, надісланий фундаторами до Академії.

Постановлено: висловити думку для Спільного Зібрання Академії, що цей Інститут буде корисний для громадянства.

3. Голова Відділу прочитав записку проф. Брандта про необхідність археологічних розвідок у Таврії і про студіювання італіянських архівів, щоб здобути в них джерела для історії генуезських та венеціанських колоній у Таврії.

Доручено акад. А. Ю. Кримському розглянути цю записку й висловити про неї свою думку.

4. Обговорювалася кандидатура проф. Д. І. Яворницького в академики по катедрі української історії.

Постановлено: звернутися до проф. Д. І. Яворницького з запитанням, чи згоджується він виставити свою кандидатуру й чи зміг-би він переїхати для наукової праці до Києва.

5. Акад. А. Е. Кримський, подаючи програму своєї праці на 1919 рік, поділив її на дві паралельні частини. З одного боку, як Голова Комісії для складання словника живої української мови, він має роботу в царині української філології. З другого боку—він, дбаючи про завдачі академічної катедри арабо-іранської філології, кінчатиме свою довголітню роботу „Історія Персії (Ірану), її культури та письменства" і спинятиметься особливо на тих рисах, які за передмусулманських часів, приміром за династії сасанідів, мали вплив на

південь України через хазарів та через кавказькі народи, а за мусулманських часів—через арабський халіфат та через Туреччину.

6. Акад. Д. І. Багалій, в доповнення до пропонованих їм праць Постійної Археографічної Комісії, додав програм розпочатого їм для катедри української історії „Нарису української історіографії“. До цього „Нарису“, що з'явиться першою загальною спробою огляду джерел для історії України, повинна увійти також і історія розвитку української історії, як науки. Зміст нарису буде виключно фактичний, написаний як на підставі самих пам'ятників, так і на підставі невеличкої літератури по цьому питанню.

7. Акад. Д. І. Багалій зробив заяву, що для цієї наукової праці і розшукування матеріялів для його розвідки про майдебургське право в містах Лівобережної України йому потрібне буде у свій час наукове командировання.

Постановлено: висловити принципіальну згоду на таке командировання й довести про це до відома Спільного Зібрання Академії.

ПРОТОКОЛ № 4

чергового засідання Першого (Історично-Філологічного) Відділу
Української Академії Наук, 6 лютого 1919 р.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він-же виконує й обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський і акад. М. І. Петров.

1. Прочитано й затверджено протокола попереднього засідання.

2. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій довів до відому Відділу, що Спільне Зібрання Академії утворило Постійну Комісію для складання Біографічного Словника, що ця Комісія знаходиться при Спільному Зібранню й що Головою цієї Комісії Спільне Зібрання обібрало його (Д. І. Багалія), Керівником—В. Л. Модзалевського, а членами всіх академиків і директорів установ, а також проф. Граве, проф. Колубовського, Кат. Мик. Антоновичеву й Н. Ю. Мірзу-Авак'янц.

3. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій пропонував згідно з статутом і штатами утворити при Першому Відділі Постійну Комісію для присуджування премій за наукові праці по науках і катедрах українознавства при Першому Відділі.

Розглянувши це питання, Перший Відділ постановив: утворити таку Комісію, доручивши скласти правила для премій Голові Відділу з тим, щоб там була зазначена можливість для Першого Відділу призначати і свої власні теми, коли він цього забажав-би. Премії присвятити йменням славнозвісних українських письменників-спеціалістів, згідно з думкою про це Комісії для вироблення законопроекту про утворення Академії Наук.

4. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій запропонував придбати для Першого Відділу бібліотеку славнозвісного українського історика й археолога Володимира Боніфатевича Антоновича на підставі заяви, зробленої про це дочкою небіжчика Ір. Вол. Антоновичевою й іншими спадкоємцями, котрі вирішили, щоб усі гроші, які визначить Академія за цю бібліотеку, було витрачено на його надмогильний пам'ятник.

Голова Відділу акад. Д. І. Багалій подав записку про цю бібліотеку, складену їм на підставі її каталога, написаного власною рукою небіжчика.

Перший Відділ одногосно висловився за придбання цієї надзвичайно цінної для нього й усіх його катедр бібліотеки й постановив прохати про негайне придбання її Спільне Зібрання Академії.

Записка акад. Д. І. Багалія додається до протоколу (див. додаток).

Додаток до протоколу № 4.

До Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук.

Ознайомившись з каталогом бібліотеки знаменитого історика й археолога Володимира Боніфатєвича Антоновича, маю за честь довести до відому Історично-Філологічного Відділу такі дані про її склад.

Бібліотека складалася небіжчиком В. Б. Антоновичем на протязі всього його життя й на ній яскраво відбилися всі його широкі й глибокі наукові інтереси. У тих відділах, якими спеціально цікавився В. Б. і по яких він сам працював, ми знайдемо не тільки головні наукові праці, які тоді можливо було здобути покупкою, або дістати в дарунок од наукових інституцій чи від окремих осіб-спеціалістів, але навіть дуже рідкі і дорогі видання, такі, яких не тільки тепер, але й тоді не можливо було купити в книгарнях і в антикварів. Такі, наприклад, видання про магдебургське право—„Щербича, Speculum Saxonicum (1581); Porządek sądów miejskich. Volumina legum“ (повний комплект); польські й німецькі літописи й хроніки П. Дюйсбургського, М. Більського і т. ин.

На мій приблизний підрахунок, бібліотека В. Б. Антоновича складається з таких відділів і з такого числа книжок у кожному:

1. Археологія має 436 назв і приблизно 642 томи.
2. Археографія (документальні джерела)—159 назв і 339 томів.
3. Літописи—69 назв і 114 томів.
4. Мемуари—150 назв і 231 том.
5. Всесвітня історія—342 назви й 517 томів.
6. Історія слов'ян—145 назв і 203 томи.
7. Російська історія—201 назва й 315 томів.
8. Історія України—444 назви й 559 томів.
9. Історична географія—56 назв і 76 томів.
10. Юриспруденція—113 назв і 155 томів.

11. Філософія і публіцистика—118 назв і 168 томів.
 12. Політична економія—73 назви й 91 том.
 13. Статистика—121 назва й 144 томи.
 14. Географія—182 назви й 254 томи.
 15. Етнографія—154 назви й 206 томів.
 16. Педагогія—62 назви й 76 томів.
 17. Періодичні видання—185 назв і 519 томів.
 18. Красне письменство—669 назв і 884 томи.
 19. Філологія—77 назв і 97 томів.
 20. Природничі науки—164 назви й 184 томи.
 21. Бібліографія—45 назв і 83 томи.
- Усього—приблизно 3.965 назв і 5.843 томи.

Найбагатіші й найцінніші відділи—археологічний, про історію України, про російську історію, про всесвітню історію, про історію слов'ян, відділ мемуарів, археографічний, літописів, географії (сучасної й історичної), етнографії, статистики: і в цих послідніх відділах найголовніше місце займає Україна, так що України—можна сказати—торкається (чи безпосередньо чи посередньо) найбільша частина бібліотеки—особливу ціну мають через склад свій для штудіювання України—мемуари, літописи, археографія, археологія—це все готові бібліотеки для кожного з цих відділів і їх треба лічити також готовими первісними бібліотеками для цілої низки катедр Першого Відділу Української Академії Наук—історії України, її археології, історичної географії, етнографії, народньої словесности, мови, церкви, потім для всесвітньої історії, філології, історії слов'ян й російської історії, філософії; в пригоді стануть для них і такі відділи, котрі торкаються і юридичних та економічних наук (10-й, 12-й і 13-й). 21-й відділ (бібліографія) має безпосереднє відношення й до українознавства, а красне письменство—до класи красного письменства при Першому Відділі; навіть у природничому відділі знаходяться книжки для штудіювання природи України.

Більша частина книжок—руською мовою, але є дуже багато мовами—латинською, польською, іншими слов'янськими, українською, французькою (багато), німецькою. Особливу ціну мають книжки польською мовою, котрі торкаються одночасно і Польщі і України.

На мій погляд, вважаючи на видатний склад бібліотеки В. Б. Антоновича, треба призначити за неї вищу ціну, тим більше, що гроші підуть виключно на збудування пам'ятника В. Б. Антоновичеві.

Академик *Д. Багалій*.

ПРОТОКОЛ № 5

чергового засідання Першого (Історично-Філологічного) Відділу
Української Академії Наук, 13 лютого 1919 р.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він-же виконує й обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський, акад. М. І. Петров, академик класи красного українського письменства С. О. Єфремов.

1. Прочитано й затверджено протокола попереднього засідання.

2. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій доклав про премії, утворені при Першому Відділі Академії, яким присвоєні, згідно з думкою Комісії для вироблення законопроекту про заснування Академії Наук, ймення видатних українських учених і діячів: М. І. Костомарова, В. Б. Антоновича, М. П. Драгоманова, І. Франка, О. О. Потебні, М. О. Максимовича, Петра Могили, М. В. Лисенка.

Постановлено: звернутися також з відозвою до громадянства та інституцій, щоб вони давали жертви на збільшення цих премій.

3. Набуто для Першого Відділу бібліотеку В. Б. Антоновича вирішено не розрізняти, а залишити її в повному складі при Першому Відділі, бо всі її частини мають значіння для його катедр і для біографії самого В. Б. Антоновича.

4. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій і Неодмінний Секретар акад. А. Е. Кримський зробили доклад про розподіл кімнат у пансіоні гр. Левашової для потреб Першого Відділу.

Ухвалено: мати на увазі всі ті потреби й необхідні для них приміщення, про які писав у своїй записці Голова Відділу до Спільного Зібрання Академії, додавши до цього ще приміщення для бібліотеки В. Б. Антоновича.

5. Заслухано доклад Голови Відділу акад. Д. І. Багалія про записку Л. Леше, як раціонально поставити викладання нових мов по вищих школах.

Постановлено: доручити акад. А. Е. Кримському розглянути цю записку і висловити про неї свою думку.

6. Заслухано доклад акад. А. Е. Кримського й акад. М. І. Петрова про гору Дитинку в Київі, що має велике історичне значіння.

Постановлено: звернутися до Головного Управління Мистецтв і Національної Культури, щоб воно зробило заходи про охорону цієї місцевості (вона знаходиться над Дехтярною вулицею проти гори духовної семінарії й зветься ще інакше „Игорево Дворище“).

П Р О Т О К О Л № 6

чергового засідання Першого (Історично-Філологічного) Відділу Української Академії Наук у Київі, 20 лютого 1919 року.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він-же виконує й обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський, акад. М. І. Петров і академик класи красною українського письменства С. О. Єфремов.

1. Прочитано й затверджено протокола попереднього засідання Відділу.

2. Голова Постійної Комісії для складання словника живої української мови, акад. А. Е. Кримський прочитав життєписи й списки наукових праць В. М. Ганцова та Г. К. Голоскевича й запропонував обрати їх постійними членами Комісії.

Одногосно обрано В. М. Ганцова та Г. К. Голоскевича на постійних членів Комісії для складання словника живої української мови (з платнею по 9.000 карб. у рік кожному—згідно з обрахунком Відділу на 1919 р.).

Життєписи і списки наукових праць В. М. Ганцова та Г. К. Голоскевича додаються до цього протоколу (див. додатки: I, II, III і IV).

3. Акад. А. Е. Кримський доложив своє заключення з приводу записки Л. Леше, переданої (згідно з постановою попереднього засідання—протокол № 5, п. 5) на його розгляд.

Те що, пропонує Л. Леше, на погляд акад. А. Е. Кримського, взагалі раціональне, та в подробицях це питання не може бути розглянуто Академією Наук, але Педагогічною Академією, або якимсь Педагогічним Товариством. Вони-б тоді й могли скласти особливу Комісію для розгляду й оцінки тих методичних питань, які порушив автор записки.

Постановлено: це заключення ухвалити й повідомити про це Спільне Зібрання Академії.

4. Академик класи красною українського письменства С. О. Єфремов доклав про необхідність перевезти до Києва з Петербургу

приватні бібліотеки покійного Ф. К. Вовка, П. Я. Стебницького, Лотоцького та М. М. Могилянського.

Постановлено: вжити всіх заходів, щоб перевезти до Києва згадані бібліотеки.

5. Академик класи красног українського письменства С. О. Єфремов доклав про необхідність складати енциклопедичний словник.

Постановлено: мати це на увазі на дальші часи.

6. Академик класи красног українського письменства С. О. Єфремов зробив доклад про видання при Академії творів українського письменства.

Видання має носити назву: *„Академічна бібліотека українських письменників“*.

Мета його—дати повні наукові й критичні, та разом і загально-доступні видання українських класиків з широкими коментаріями та вичерпуючими дослідями про особу й творчість кожного автора. Отже до видання повинні бути долучені статті про письменника, його портрети й автографи та факсимільє текстів, малюнки на його сюжети й т. и.

Що до загального плану, то докладчик пропонує почати з І. Котляревського, як поворотного пункту в історії українського письменства. На другий випуск мали-б іти перші письменники по Котляревському, як от К. Пузина, В. Гоголь, К. Тополя, а також уся та анонімна, віршова й драматична, обивательська література, що її зразки маємо у відомому „Вояжі Беклемишева“, віршах про 1812 рік, „Любці“ і т. и. Далі по-ряду ішли-б письменники початкової доби українського літературного відродження: 3) Артемовський-Гулак; 4) Боровиковський; 5) Гребінка; 6) Бодянський, Максимович і Срезневський; 7) Метлинський; 8) Костомаров; 9) Поети 40-х років, що появлялись по тодішніх альманахах, як от: Петренко, Чужбинський і ин.; 10) Письменники з української школи в польському письменстві, як Залеський, Падура-Осташевський, А. Шашкевич, Ценглевич і ин.; 11) Відродження в Галичині: М. Шашкевич і інші письменники до 1848 року; 12) Квітка-Основ'яненко.

План видання перших випусків докладчик пропонує такий:

І. Котляревський (2-3 томи)—а) текст усіх писаннів, другорядних у додатку; б) варіанти (в додатку); в) коментарій—лексикальний, історичний та мітологічний; г) статті (наукові й вичерпуючі справу, але разом стислі і популярні) на ось такі теми:

1. Біографія Котляревського.

2. Історично-літературна характеристика.

3. Провідні ідеї (питання про свідомість К-го), підстави, ґрунт та історичні обставини.

4. „Енеїда“ К-ого й інші пародії (впливи на Котляревського).

5. Драматичні твори К-ого (зв'язок між попередньою та тодішньою драматургією).

6. Впливи К-ого в українському письменстві („Котляревщина“).

7. Котляревський і критика (огляд літератури про К-ого).

8. Котляревський у чужих письменствах.

9. Мова Котляревського.

10. Український побут у Котляревського.

11. Котляревський у мистецтві: $\left\{ \begin{array}{l} \text{а) в живописі.} \\ \text{б) в музиці.} \end{array} \right.$

12. Рукописи Котляревського.

13. Пам'ятник Котляревському.

14. Огляд виданнів Котляревського.

15. Бібліографія.

II. Перші письменники по Котляревському (I том): твори Пузини В. Гоголя, К. Тополі, а також анонімної літератури того часу, як друкованої, так по змозі й нового матеріалу: тексти, коментарії і біографічні та історично-літературні статті про кожного письменника, а чи поодинокий твір, як що автор невідомий. З загальних статтів повинно-б додати:

1. Огляд тогочасного письменства на Україні.

2. Генеза і впливи на тодішнє письменство.

3. Побут у тодішньому письменстві.

4. Україна в тогочасному письменстві російському.

Відділ, вислухавши уваги й додатки академиків Д. І. Багалія, А. Е. Кримського та М. І. Петрова (про потребу дослідів по архівах у Харкові, Полтаві та Катеринославі та про можливих співробітників), прийняв і ухвалив загальний план, доручивши акад. С. Єфремову на найближче засідання: 1) дати детальний план видання також і творів Артемовського-Гулака, над яким доведеться певне працювати паралельно, і 2) подати міркування про склад Комісії для зазначеної роботи,—організація Комісії має бути розглянута теж на найближчому засіданні.

7. Академики Д. І. Багалій і А. Е. Кримський запропонували на посаду Керівничого Постійної Комісії для видавання пам'яток новітнього письменства академіка класи красеного українського письменства С. О. Єфремова.

Постановлено: вибори перевести у слідуєчому засіданні Відділу.

Додаток I до протоколу № 6.**Життєпис В. М. Ганцова.**

Всеволод Михайлович Ганцов народився 25-го листопада 1892 р. в м. Чернігові. Середню освіту здобув спочатку в чернігівській гімназії, а потім в колегії Павла Галагана в Києві. Скінчивши останню в 1911 році, в-осени того-ж року залічився студентом історично-філологічного факультету Петербурзького Університету, який і скінчив по слов'яно-руському відділі в-осени 1916 року. Ще підчас перебування в університеті почав працювати над питаннями мовознавства (переважно—руського й слов'янського) у проф. акад. О. О. Шахматова, І. О. Бодуена-де-Куртене та Л. В. Щерби. По скінченню університету був залишений акад. О. О. Шахматовим по катедрі „русского языка и словесности“ при Петербурзькому Університеті (на строк з 8. X. 1916 р.— 8. X. 1918 року). Після революції 1917 року живе на Україні. Улітку 1917 р. викладав курс української мови і літератури на вчительських курсах українознавства в м. Козельці й курс української мови—в Херсоні; в 1918 році викладав українську мову на літніх учительських курсах у м. Ніжині. З квітня 1918 року до жовтня місяця займав посаду Козелецького Повітового Комісара по народній освіті. З 1-го жовтня 1918 р. прикомандирований Міністерством Народньої Освіти як професорський стипендіят до Університету св. Володимира у Києві до катедри української мови.

Додаток II до протоколу № 6.**Реєстр наукових праць В. М. Ганцова.**

1. „Описание говора С. Патютъ Козелецкаго уѣзда Черниговской губерніи“. Працю ухвалено „Отдѣленіємъ русскаго языка и словесности Россійской Академіи Наукъ“ до друку в „Сборникѣ Отдѣленія русскаго языка и словесности“ в 1916 році.

2. „Особенности языка Радзивиловскаго (Кенигсбергскаго) списка лѣтописи“. Працю цю написано в 1916 році, але досі ще не надруковано.

3. „Українська мова“ (стаття вміщена в календарі „Благодійного Товариства“ за 1917 р., стор. 115-119).

4. Рецензія на „Основи науки про мову українську“ доц. Іл. Свенціцького („Вільна Українська Школа“, 1918-1919 шк. р., № 3, стор. 189-194).

„Фонетична історія звуків *ѡ, ѣ* [довгих] в українській мові“ (Має друкуватися в „Записках Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук“).

6. Рецензія на „Курсъ украинскаго языка“ (2 вид., Київ, 1918) І. Огієнка („Книгарь“, травень 1919 р., ч. 21).

7. Дифтонгічні говірки козелецького повіту (стаття ця має друкуватися в одному з найближчих чисел „Записок Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук“).

Додаток III до протоколу № 6.

Життєпис Г. К. Голоскевича.

Григорій Костянтинович Голоскевич народився 4-го листопаду 1884 року в с. Сопруньківцях, Ушицького повіту, на Поділлі, де його батько був священником. Середню освіту отримав у приворотській духовній школі і кам'янець-подільській духовній семінарії. Скінчивши семінарію (1905), був рік учителем у двохкласовій церковно-вчительській школі в с. Чорнокозинцях, кам'янецького повіту. 1906-го року вступив до Петербурзького Університету, який і скінчив весною 1911 р. по словесному відділу історично-філологічного факультету. В університеті студював історію і діалектологію української мови в акад. О. О. Шахматова і був залишений при кафедрі „руського языка и словесности“. По скінченню університету був учителем російської мови в середніх школах у Ризі (1911-13 р.р.) і в Петербурзі (1913-17 р.р.). В серпні 1917 року переїхав до Києва.

Додаток IV до протоколу № 6.

Реєстр наукових праць Г. К. Голоскевича.

1) Описаніє говора с. Бодачевки (Колодієвки) Ушицкаго уѣзда Подольской губ. (Извѣстія II Отд. Акад. Наукъ, 1910, XIV, кн. 4.).

2) Фонетичні записи двох українських казок с. Бодачівки, Ушицького повіту Под. губ. (Н. Дурново, Хрестоматія по малорусской діалектології. Москва, 1913).

3) Евсевієво Евангеліє 1283 г. Опыт историко-филологическаго изслѣдованія. (Изслѣдованія по русскому языку, т. III, вып. 2, II. 1914).

4) Український правописний словничок з короткими правилами правопису. II. 1916.

ПРОТОКОЛ № 7

чергового засідання Першого (Історично-Філологічного) Відділу Української Академії Наук у Києві, 27 лютого 1919 року.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він же виконує й обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський, акад. М. І. Петров і академик класи красного українського письменства С. О. Єфремов.

1. Прочитано й затверджено протокола попереднього засідання.

2. Згідно з постановою попереднього засідання (п. 6) переведено вибори академіка класи красного українського письменства С. О. Єфремова на посаду Керівничого Постійної Комісії для видавання пам'яток новітнього письменства.

Тайним голосуванням С. О. Єфремова обрано одноголосно (він сам участі в виборах не брав), з платнею 13.000 карбованців річно.

3. Первісний склад Постійної Комісії для видавання пам'яток новітнього письменства стверджено такий: В. С. Бойко, П. І. Зайцев, М. К. Зеров, О. Т. Кисіль, М. А. Плевако, П. П. Филипович, М. М. Марковський, І. Я. Айзеншток, Е. М. Іванов, В. А. Біднов.

4. На посаду Помічника Головного Редактора усіх видань Першого Відділу з платнею 6.000 річно одноголосно (4 голосами) обрано П. І. Зайцева.

Короткий перебіг його життя і спис наукових праць до цього додається.

5. Ухвалено: прийняти до друку в „Записках Історично-Філологічного Відділу“ розвідку М. М. Марковського про Котляревського й рукописні тексти його „Наталки Полтавки“ 1820 і 1838 р.р.

6. Заслухано прохання М. Марковського в справі полекшення користування деякими рукописами для праці над історичним словником української мови.

Постановлено: звернутися до Микольського й Михайлівського Золотоверхого монастирів, з проханням прислати згадані в проханню рукописи (два томи проповідей Ан. Радивиловського та збірник з недру-

кованими проповідями Л. Барановича) до Бібліотеки Відділу для тимчасового користування.

7. Вирішено прохати Раду Київської Духовної Академії і Церковно-Історичне Товариство надіслати до бібліотеки Першого Відділу Академії Наук свої видання.

8. Обговорювалося питання про кандидатуру академіка Петербурзької Академії Наук В. М. Перетца в члени Української Академії Наук по кафедрі української мови.

Постановлено: звернутися з запитанням до акад. В. М. Перетца, чи згодиться він виставити свою кандидатуру і чи зможе він переїхати до Києва.

П Р О Т О К О Л № 8

чергового засідання Першого (Історично-Філологічного) Відділу Української Академії Наук у Києві, 6 березня 1919 року.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він-же виконує й обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський, акад. М. І. Петров і академик класи красном українського письменства С. О. Єфремов.

1. Прочитано й затверджено протокола попереднього засідання Відділу.

2. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій зробив доклад про необхідність мати при Бібліотеці 1-го Відділу, яка утворилася вже нині з книгозбірні проф. В. Б. Антоновича і яка буде постійно збільшуватися новими книжками для всіх кафедр Відділу, бібліотекаря, що складав-би каталог, вів-би реєстрацію й каталогізацію книжок, видав-би їх купівлею і видачею для користування всім тим, хто має відношення до Академії. Ці обов'язки по цій посаді він пропонував-би доручити вдові небіжчика В. Б. Антоновича, Катерині Миколівні Мельник-Антоновичевій, котра не тільки дуже добре ознайоmlена з цією бібліотекою, але й узагалі являється людиною, досить відомою в науці своїми працями з археології та української історії.

Життєпис К. М. Мельник-Антоновичевої і реєстр її праць додається до цього протоколу (д. додаток I і II).

Постановлено: призначити К. М. Антоновичеву на посаду бібліотекаря Першого Відділу, з платнею 450 карб. на місяць.

Головою Бібліотеки згодився бути Голова Відділу акад. Д. І. Багалій.

3. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій довів до відома Першого Відділу справу про обрахунок Постійної Комісії для складання словника діячів України. Хоч ця Комісія існує при Спільному Зібранню Академії, але вона торкається й інтересів I-го Відділу вкупі з II-м і III-м. Виявилося, що треба доасигнувати на її нормальну діяльність у 1919 році з коштів цих 3-х Відділів 10.040 карб. 27 коп.; таким чином треба, щоб I-й Відділ заасигнував з свого „капіталу на наукові заповзяття“ одну третину цієї суми, тоб-то 3.346 карб. 76 коп.

Постановлено: заасигнувати Постійній Комісії для складання Біографічного Словника українських діячів згадану суму (3.346 карб. 76 коп).

4. Академик класи красного українського письменства С. О. Єфремов, як Керівничий Постійної Комісії для видавання пам'яток новітнього письменства, докладає, згідно з постановою попереднього засідання Відділу від 20-го лютого [прот. № 6, п. 5], про план видання творів Артемовського-Гулака в серії „Академічна бібліотека українських письменників“.

Артемовському-Гулакові має бути одведений один том.

Відповідно до ухвалених Відділом загальних основ, сюди увійдуть: а) тексти всіх писань Артемовського [ті, що не мають художнього значіння, як „патріотичні“ вірші, дисертація, орації, листи і ин.—в додатку]; б) варіанти [особливо „Пан та собака“]; в) коментарії; г) портрети й інші малюнки [наприклад знімки з мавзолею на могилі письменника]; д) статті на такі теми: 1) Біографія, з новими матеріалами з архівів харківських і петербурзьких; 2) Історично-літературна характеристика; 3) Генеза літературної творчости [впливи: українські, польські, класичні, як Горацій, романтизм]; 4) Переклади і перерібки [впливи академічні]; 5) Артемовський-Гулак і критика [огляд бібліографії]; 6) Мова Артемовського-Гулака; 7) Політично-громадське становище Слобожанщини та заснування університету; 8) Харків за часів Артемовського-Гулака; 9) Огляд виданів його творів; 10) Рукописи.

Після обміну думками між присутніми членами Відділу та вказівок, де знайти ті чи інші матеріали про Артемовського-Гулака, постановлено цей план ухвалити.

Додаток I до протоколу № 8.

Життєпис К. М. Мельник-Антоновичевої.

Катерина Миколівна Мельник-Антоновичева народилася при кінці 1859 р. на Полтавщині в сім'ї лікаря Миколи Мельника. Гімназійну освіту одержала вдома до VII класи. Скінчивши полтавську гімназію,

вступила в 1878 р. на історично-філологічний відділ Висших Жіночих Курсів у Києві, на яких пробувала 5 год, працюючи, під керівництвом проф. В. Б. Антоновича, над вивченням історії України та загальної передісторичної археології. На курсах записала та зладила до видання всі виклади проф. Антоновича, за винятком історії Галицької Руси, яка вже була в той час одлітографована. Археологію студіювала в кабінеті стародавностей університету св. Володимира.

Тут незабаром почала допомагати В. Б. Антоновичеві в його праці над упорядкуванням музею. В 1890-х роках не офіційно перейняла всю працю в музею на свої руки і провадила її навіть по смерті В. Антоновича приблизно до 1912-1913 року. Археологічні розкопки почала з 1880 р. (розкопки могил в околиці Кременчука 1880), почасти беручи участь в археологічних командированнях В. Б. Антоновича: розкопки в Херсонщині та в подільській Наддністрянщині 1883 та 1884, розкопки в моголівській губернії 1892-3 р., розкопки на Київщині та на Волині 1894-5 роках; почасти, беручи самостійні доручення від московського Археологічного Товариства: 1) розкопка неолітичного селища на дніпрових порогах, 1885 р.; розкопка могил на Волині 1897, 1898 р., така-ж розкопка на Харківщині в 1900 й 1901 р. р. Брала участь у працях та екскурсіях археологічних з'їздів: V [в Тифлісі], VI [в Одесі], VIII [в Вільні], XI [в Києві], XII [в Харкові], причому уряджувала вистави передісторичної археології двох остатніх з'їздів, XIV [в Катеринославі] та XVI в [Чернигові].—Опріч того брала участь у мандрівці галицької академічної молоді 1880 році, а по скінченню її одбула дальшу подоріж по українській та польській Галичині, по Австрії, Угорщині та Італії, де студіювала всяку старовину. В 1896 та 1900 роках брала участь в екскурсії В. Б. Антоновича до Італії та Сицилії.

Додаток II до протоколу № 8.

Реєстр друкованих праць К. М. Мельник-Антоновичевої.

I. Праці з історії та історичної географії.

1. Иванъ Виговскій, Тетеря, Многогрѣшный—у виданню „Историческіе дѣятели Юго-западной Россіи“. 1883.
2. Путевые очерки Подоліи — „Кіевская Старина“, 1884, V, 1-32, VII, 359-391, IX, 53-81, X, 254-275; 1885, III, 465-489, XII, 651-683.
3. На Днѣпровскомъ Побережьи — там-же, 1887, VIII, 638-675.
4. По-Тетеревскіе города — там-же.

5. Свѣдѣнія о походѣ въ Кримъ Михайла Дорошенка — там-же, 1896, XI, 274-286.

II. Праці з археології.

6. Слѣды мегалитическихъ сооруженийъ въ Южной Россіи—„Труды VI Археол. Съѣзда въ Одессѣ“, 1884 р. [Статтю цю передруковано в виданню Львівської Просвіти]:

7. Описаніе археологическихъ коллекцій въ музеѣ А. Н. Поля въ Екатеринославѣ. Київ, 1893.

8. Основные типы неолитической культуры въ стоянкахъ мастерскихъ средняго бассейна Днѣпра— доклад на VIII археол. з'їзді у Вільні 1893.

9. Раскопки въ землѣ Лучанъ—„Труды XI Археол. Съѣзда въ Києвѣ“ 1899.

10. Раскопки кургановъ въ Харьковской губерніи— „Труды XII Археол. Съѣзда въ Харьковѣ“ 1902.

11. Неолитическая мастерская на урочищѣ Стрільча Скеля на днѣпровскихъ порогахъ— „Труды IX Арх. Съѣзда въ Москвѣ“ 1890.

12. Курганы-майданы и городища-майданы въ Южной Россіи— „Труды XIII Археол. съѣзда въ Екатеринославѣ“ 1905.

13. Каталогъ коллекцій первобытныхъ древностей выставки XI Археол. Съѣзда 1899.

14. Каталогъ первобытныхъ древностей выставки XII Археол. Съѣзда 1902.

15. Про майданові городища на Україні (з мапою)— „Записки Наукового Товариства у Києві“, 1909, кн. IV.

III. Переклади та перекази з інших мов.

16. Очеркъ исторіи Юго-Западной Руси [Kaczala, Polityka polaków względem Rusi]—„Кіевская Стар.“, 1885, I, 19-56; II, 282-307; III, 437-464; IV, 678-716; V, 21-43; VI, 205-218.

17. Мемуары, относящіеся къ исторіи южной Россіи; т. I и II, за редакцію В. Б. Антоновича. 1890 й 1896.

18. Тарасъ изъ Ворохты—„Кіев. Стар.“

4. Вѣдьма [Orzeszkowa,—Dziurdziowie]—„Кіевск. Ст.“, 1887, II, 279-326; IV, 684-707; V, 79-107; VII, 490-519; VIII, 693-726, IX, 81-102.

5. На рубежѣ [R. Gawroński, Na kresach]—„Кіевск. Стар.“; 1888, I-III, 180-243; IV, 64-99; V, 209-234; VI, 365-388; VIII, 315-348, IX, 523-566.

21. Нечистая сила [Ostoja, Zły duch]—„Кіевская Старина“ 1889, IV, 152-173; V-VI, 507-531; VII, 188-220; VIII, 491-514.

ПРОТОКОЛ № 9

чергового засідання Першого [Історично-Філологічного] Відділу
Української Академії Наук у Києві, 13 березня 1919 року.

Головує: Голова Відділу акад. Д. І. Багалій; він-же виконує обов'язки Секретаря.

Присутні: акад. А. Е. Кримський, акад. М. І. Петров, акад. класи красною українського письменства С. О. Єфремов.

1. Прочитано і затверджено протокола попереднього засідання Відділу.

2. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій оголосив доклад Помічника Редактора „Записок“, П. І. Зайцева про зміст 1-ої книжки „Записок“, про розмір книжки, про число примірників, яке, на його думку, треба було-б довести до 2.000, щоб зменшити їхню ціну, про необхідність збільшити авторський гонорар за критичні розгляди і рецензії, бо без цього трудно буде знайти відповідне число співробітників для цього відділу, про те, якої орфографії треба уживати в „Записках“.

Після обговорення всіх цих питань, постановлено: а) доклад взагалі ствердити; б) розмір „Записок“ повинен бути не менш, ніж 10 аркушів, а з офіційною частиною до 15 аркушів [перші 2 книжки]; в) друкувати книжки у 2.000 примірниках; г) за рецензії платити по 400 карбованців за аркуш; д) потрібний нині для видання звищений кредит внести до обрахунку на наступні місяці біжучого 1919 року; е) прийняти для „Записок“ правопис Міністерства Освіти; з) прийняти до гурту співробітників „Записок“ по археології і мистецтву О. І. Селенгінського; ж) ухвалити поданий зміст першої книжки „Записок“.

3. Голова Відділу акад. Д. І. Багалій оголосив curriculum vitae і реєстр праць проф. О. С. Грушевського та їхню оцінку, пропонуючи його на посаду директора Постійної Комісії для складання історично-географічного словника української землі.

Подану акад. Д. І. Багалієм наукову оцінку ухвалено й постановлено балотувати проф. О. С. Грушевського у наступному черговому засіданню.

Життєпис, реєстр праць і їхня оцінка додаються до цього протоколу (див. додаток I, II і III).

Додаток I до протоколу № 9.**Життєпис проф. О. С. Грушевського.**

Грушевський Олександр Сергієвич народився в 1877 році. Скінчивши гімназію у Владикавказі, вступив на історично-філологічний факультет Університету св. Володимира і слухав паралельно виклади на I—II курсах правничого факультету. Курс історично-філологічного факультету закінчив з дипломом I степені і золотою медаллю, за працю „Турово-Пинское Княжество“. Закінчивши університетські студії, відбув кілька подорожей по Австрії і Німеччині, працюючи по музеях над питаннями археології та доісторичної доби середньої і східної Європи, а в бібліотеках—історії романського середньовікового життя. Пізніше перейшов до питань заселення Наддніпрянщини і переселився до Одеси, щоб використати місцеві історичні матеріали. Дальший розвиток праці захопив і матеріали московських, а потім і петербурзьких архівів. Паралельно йшли виклади в університетах: в Одесі [весною 1907 р. став викладати українською мовою, за що здобув офіційну догану], в Москві і Петербурзі—з історії України, причому читав загальні курси і спеціальні [про окремі доби та про історію соціального та економічного життя].

Наукові інтереси згущувались коло таких питань: а) устрій Великого Князівства Литовського [„Пинское Полѣсьє“ 1903; „Города Вел. Княжества Литовскаго“—вийшла лише I частина; „Панський маєток XIV-XVI віків“—приготовлено до друку]; б) суспільний та економічний побут гетьманщини; в) суспільне життя XIX віку і новіша українська література.

10/III. 1919 р.

Додаток II до протоколу № 9.**Реєстр головніших праць проф. О. С. Грушевського.**

Наукових статтів та розвідок надруковано більш 100 (не рахуючи справоздань про подорожі, заміток ювілейних та некрологів і рецензій); зазначено тут лише важніші для характеристики наукових інтересів.

Княжий період.

Пинское Полѣсьє. IX-XIII в. в. К., 1901.

Вел. Князівство Литовське.

а) Адміністративний устрій.

Пинское Полѣсьє. XIV-XVI в. в. К., 1903, стор. 192 + 194.

Повинність городовой работы въ Вел. Кн. Литовскомъ.

Господарскія уставы о доходахъ намѣстниковъ-державцевъ.

б) Міста.

Города Вел. Кн. Литовскаго. І. К., 1918, стор. 240.

З мійського життя в полудневих замках—„Україна“, 1917, І-ІІ, стор. 38-45.

в) Економічне життя.

Рибне мито—„Записки Укр. Наукового Т-ва в Київі“, т. XVI.

З історії торговельних відносин—„Україна“, 1917.

Соляні комори—там-же, 1917,

Митні комори—там-же, 1918, І-ІІ, стор. 21-31.

г) Суспільне життя к. XVI в.

Изъ полемичной литературы временъ борьбы съ унією—„Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности“, 1917.

Економічне життя Гетьманщини.

З життя української старшини XVIII в.—„Записки Укр. Наукового Т-ва в Київі“, т. III (1908), стор. 149-158.

З економічного життя українських монастирів XVII-XVIII в. в.—„Україна“ 1914, IV, стор. 42-48.

Суспільне життя поч. XVIII в.

По катастрофі 1708 р. Конфіскація земель у мазепинців—„Записки Наукового Т-ва ім. Шевченка“, 1907, I (LXXV), стор. 85-95.

Розквартироване російських полків на Україні—там-же, 1907, IV (т. LXXVIII), стор. 5-25.

Воєнні роботи—там-же, 1907, VI (т. LXXX), стор. 19-27.

Глухів та Лебедин—там-же.

Початки XIX в.

З життя українського панства [Стоп-женки]—„Літературно-Науковий Вістник“, 1913, V, стор. 257-267.

Изъ жизни украинской интеллигенции 1830-хъ годовъ—„Изв. Отд. русск. яз. и слов.“, 1916.

Розроблення української історіографії.

З початків нової української історіографії—„Україна“, 1914, II, стор. 57-63.

Къ судьбѣ „Исторіи Руссовъ“ — „Чтенія О-ва Н.-Лѣтописца“, т. XIX.

Максимовичъ М. А. — „Изв. Отд. русск. яз. и слов.“, 1908.

Изъ харьковскихъ лѣтъ Костомарова — ЖМНПр.

Маркевичъ Н. А. — ЖМНПр.

Розроблення української етнографії.

Изъ исторіи украинской этнографіи — „Изв. Отд. р. яз. и слов.“, 1909.

Раннія етнографическія работы Костомарова — там-же, 1911.

Шевченко.

Три літа — Шевченківський Збірник, 1914.

Історичні твори Шевченка на лекціях історії. К., 1918.

Кирило-Методіївське братство.

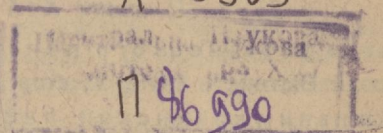
З настроїв і думок Кирило-Методіївського Братства — „Україна“, 1914, кн. I, стор. 71-76.

Литературные планы и надежды К.-М. Братства — „Украинская Жизнь“, 1914, II, стор. 68-76.

Література XIX в.

Сучасне українське письменство. К., 1909 (друге видання — К., 1918).

К-5909

022 Jf

